

مجلة
الصراط المستقيم
گۆڤار جی

پنگای راست

گۆڤاریکی زانستی شهرعی و رۆشنبیری، وهرزییه
دهستهیهك له مامۆستایانی ئاینی ده‌ری ده‌کات

خاوه‌ن ئیمتیاز و سه‌رنوسه‌ر
م/ عبداللطیف أحمد مصطفى

مالپه‌ری به‌هه‌شت

ba8.org

مالپه‌ریکی ئیسلامی زانستی په‌روه‌رده‌یی یه و له‌پیناو بلاوکردنه‌وه‌ی
ئه‌و ئیسلامه‌یه که سه‌له‌فی صالح - پیغه‌مبه‌ری خوا (صلی الله علیه
وسلم) و هاوه‌لانی (رضی الله عنهم) له‌سه‌ری بوون - وه‌ سه‌ر به‌ هیچ
گروپ و لایه‌نیکی حیزبی نیه.

خطبة الحاجة

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إن الحمد لله ، نحمده ، ونستعينه ، ونستغفره ، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا ، ومن سيئات أعمالنا ، من يهده الله فلا مضل له ، ومن يضلل فلا هادي له .
وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له .
وأشهد أن محمداً عبده ورسوله .

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تَقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُمْ مُسْلِمُونَ ﴾ .

(آل عمران: ١٠٢)

﴿ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴾

(النساء: ١)

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ۚ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَنْ يُطِيعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴾ .

(الأحزاب: ٧١/٧٠)

أما بعد :

فإن خير الحديث كتاب الله ، وأحسن الهدي هدي محمد ﷺ ، وشر الأمور محدثاتها،
وكل محدثة بدعة ، وكل بدعة ضلالة ، وكل ضلالة في النار .

سهروتار

ئه مانهت

سه رنوسهر: م/ عبداللطيف أحمد مصطفى
نيمام و خه طيبي مزگهوتي گه و ردي چوارقورنه

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين .

خواي په روهر دگار فه رموويه تي:

﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا (٧٢) لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا (٧٣)﴾^(١) .

واته: ئيمه ئهركي ئه مانهت پاريزيمان خسته پړوي ئاسمانه كان وزه وي وكيوه كان به و مەرجه كه پاداشت بدرينه وه له سهر ئه مانهت پاريزي و سزاش بدرين له سهر خيانهت كردن لي، به لام ئه وان نه چونه ژير ئه م باره له ترسي ئه وه ي كه ئه و ئه مانه ته گرانه يان پي نه پاريزيت، وه مړوف ئه و ئه مانه ته ي هه لگرت و ئه و ئهركي خسته ئه ستوي خوي له كاتيكا كه ئه و ژور سته مكار و نه فامه^{*} سته مه كه ي له وه دايه كه ئه مانهت ناپاريزيت و خيانه تي تيدا ده كات هه رچه نده زانستيشي پي هه بيت.

وه نه فاميه كه يشي له وه دايه كه ژور جار ناگاي له ئه مانه ته كه نامينيت و ئه مانه تي راسته قينه نانا سيته وه و نائه ميني به ئه ميني و ئه مينيش به نائه ميني داده نييت.

وهك پيغه مبهري خوا ﷺ فه رموي: (سَيَأْتِي عَلَى النَّاسِ [أَمَامَ الدَّجَالِ قَبْلَ السَّاعَةِ] سَنَوَاتٌ خَدَاعَاتٌ يُصَدِّقُ فِيهَا الْكَاذِبُ وَيُكَذِّبُ فِيهَا الصَّادِقُ وَيُؤْتَمَنُ فِيهَا الْخَائِنُ وَيُخَوَّنُ فِيهَا الْأَمِينُ وَيَنْطِقُ فِيهَا الرُّوَيْصَةُ، قِيلَ: وَمَا الرُّوَيْصَةُ؟ قَالَ: الرَّجُلُ التَّافَهُ فِي أَمْرِ الْعَامَةِ)^(٢) .

(١): وفي تفسير الطبري - (ج ٢٠ / ص ٣٣٦): (اختلف أهل التأويل في معنى ذلك فقال بعضهم: معناه: إن الله عرض طاعته وفرائضه على السموات والأرض والجبال على أنهما إن أحسنت أثبتت وجوزيت، وإن ضيعت عوقبت، فأبت حملها شققاً منها أن لا تقوم بالواجب عليها، وحملها آدم (إنه كان ظلوماً) لنفسه (جهولاً) بالذي فيه الحظ له. قال: ظلوماً لها يعني الأمانة جهولاً عن حقها).

عن ابن عباس قوله: (إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ) إن أدوها أنأهم وإن ضيعوها عذبهم، فكرهوا ذلك، وأشفقوا من غير معصية، ولكن تعظيماً لدين الله أن لا يقوموا بها، ثم عرضها على آدم فقبلها بما فيها، وهو قوله: (وَحَمَلَهَا الْإِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا) غرراً بأمر الله.

قال ابن زيد في قول الله (إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا) قال: إن الله عرض عليهن الأمانة أن يفترض عليهن الدين، ويجعل لهن ثواباً وعقاباً، ويستأمنهن على الدين، فقلن: لا نحن مسخرات لأمرك، لا نريد ثواباً ولا عقاباً.

وقال آخرون: بل عني بالأمانة في هذا الموضع: أمانات الناس.

وأولى الأقوال في ذلك بالصواب ما قاله الذين قالوا: إنه عني بالأمانة في هذا الموضع: جميع معاني الأمانات في الدين وأمانات الناس وذلك أن الله لم يخص بقوله (عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ) بعض معاني الأمانات لما وصفنا)).

واته: له ئاخیری زهماندا پێش هاتنی دهججال و پۆژی دوايی سالانێکی فیلاوی دین که مرقۆی درۆزی تیدا به راست داده نریت و راستگۆشی تیدا به درۆزن داده نریت، وه خیانهتکاری تیدا به ئەمیندار داده نریت، و ئەمینداریشی تیدا به خیانهتکار داده نریت ... *

وه خه لکیش سه بارهت به هه لگرتنی ئەم ئەمانه ته بوون به سێ پۆل:

١. که سانیك که خیانهتیان له م ئەمانه ته کرد به ئاشکراو به نهیانی وه به دل و به لاشه ئەوانه ش کافرو موشریکه کان.
 ٢. که سانیك له پوالة تدا ئەمانه ته که یان پاراستوو وه موسلمانن به لام له ناخی خۆیاندا خیانهتیان کردوو له م ئەمانه ته وه به راستی نه یان پاراستوو وه ده یانه ویت فیل بکهن له خوای پهروهردگار به گومانی خۆیان!، ئەمانه ش مونافیه دوو پروه کان.
 ٣. که سانیكیش به راستی ئەمانه تیان پاراستوو به دل و دهرویان و به زمان و لاشه و کرده و هشیان، ئەمانیش برواداران.
- وه خوای پهروهردگاریش حوکمی هه ر سێ کۆمه له که ی باس کردوو له ئایه ته که ی دوايی، که ده فهرمووی:
- ﴿لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ (٧٣) ﴿٣﴾.

واته: به هوی پاراستنی ئەو ئەمانه ته خوای پهروهردگار سزای مونافیه کان و موشریکه کان دهدات، وه له بهرامبه ریشدا ته و به ش له بروادارانی ژن و پیاو قه بول ده کات که ئەو ئەمانه ته یان هه لگرت و پاراستیان و به دل و لاشه ته سلیمی خوای پهروهردگار بوون.

گه راندنه وهی ئەمانه ت بو خاوه نه که ی:

وه خوای گه و ره فهرمووی ته ی:

﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾ [النساء: ٥٨-٥٩].

واته: پهروهردگار فهرمانتان پێ ده کات که ئەمانه ته کان بو خاوه نه کانیا بگه رپینه وه، وه که حوکمیشان کرد له نیوان خه لکی ئەوه به داد پهروهرو عادیلانه حوکم بکهن.

وه زانایان به چه ند شیوه یه که مانای ئەو ئەمانه ته یان لیکدا وه ته وه که له م ئایه ته دا هاتوو ه: ^(٤)

یه که م: مه به ست له وه ئەمانه ته بریتیه له: (جميع الأمانات)، واته: گشت جو ره ئەمانه تی که پێویسته بپاریزیت و بگه رپنریت وه بو خاوه نه کانیا. وه عبدالله ی کوری مسعود رحمه الله سه بارهت به مه فهرمووی ته ی: پۆژی قیامهت ئەو که سه ده هیتریت که خیانه تی له ئەمانه تدا کردوو وه پێی ده وتریت: ئەمانه ته که بگه رپینه وه! ئەویش ده لیت: خو دنیا نه ماو پویشته. که واته: له کوئ ئەمانه ته که بدۆزمه وه تا بیگه رپنمه وه؟!، جا یه کسه ر ئەمانه ته که ی دیته پێش چاو له ناو دۆزه خدا وه پێی ده وتریت: برپۆ ئەمانه ته که بگهرو به

(٢) (صحيح الجامع الصغير: ٣٦٥٠).

(٣) عن الحسن أنه كان يقرأ هذه الآية: (إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ ...) حتى ينتهي (لِيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ) فيقول: اللذان خاناهما اللذان ظلماهما: المنافق والمشرک. تفسير الطبري - (ج ٢٠ / ص ٣٤٣).

(٤) بروانه: تفسير السمعاني - (ج ١ / ص ٤٣٩).

خاوه نه که ی خۆی بسپێره وه، ئه ویش دیت بۆ ئه وه ی ئه مانه ته که بگریت جا یه کسه ر ده که ویتته ناو ئاگر، وه دووباره ده گه پیتته وه بۆی وه ده که ویتته وه ناو ئاگر وه به رده وام به م شیوه یه له م حاله ته دا ده بیته .

پێغه مبه ری خوا ﷺ فرمویه تی:

((أَدِّ الْأَمَانَةَ إِلَىٰ مَنْ ائْتَمَكَ، وَلَا تُخَنَّ مِنْ خَانَكَ))^(٥).

واته: ئه مانه ت و سپارده بگه پیتته وه بۆ خاوه نه که ی خۆی که به ئه مینی دانایت و به تۆی سپارد، وه خیانه ت مه که له که س ته نانه ت له و که سه ش که خیانه تیشی لی کردویت !.

دووهم: مه به ست له و ئه مانه ته بریتیه له لیگه پانی به پێوه بردنی کاروباری ولات بۆ به پرسان، وه گوێراپه لی کردنیان له مه دا له کاری چاکه نه ک مونا فه سه کردن و ململانی کردنیان له سه ر حوکم و ده سه لات، چونکه ئه مانه تی ولات به پێوه بردن به لیپرسراوان سپێردراوه نه ک به خه لکی، که واته: ئه رکی سه ر شانی خه لکه که گوێراپه لی کردنیانه و ئامۆژگاری خێر کردنیانه نه ک ململانی له گه ل کردنیان له سه ر ئه مه . وه ئه رکی سه ر شانی لیپرسراوه کانیش ئه وه یه حوکم بکه ن له نیوان خه لکیدا له سه ر بناغه ی عه دل و داد په روه ری نه ک خزمایه تی و حزبا یه تی و ناسراویتی و به رتیل وه رگرتن !!.

گه وره یی ئه مانه ت

پێغه مبه ری خوا ﷺ وتاریکی داو فرموی: ((لَا إِيمَانَ لِمَنْ لَا أَمَانَةَ لَهُ وَلَا دِينَ لِمَنْ لَا عَهْدَ لَهُ))^(٦).

واته: ئه و که سه ئیمانی نییه که ئه مانه تی نییه، وه ئه و که سه دینی نییه که به لێن و په یمان لای ئه و بردنه سه ری نییه .

پێغه مبه ری خوا ﷺ فرمویه تی:

((أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا، وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنَ النَّفَاقِ حَتَّىٰ يَدْعَهَا إِذَا أُؤْتِمِنَ خَانَ، وَإِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ، وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ))^(٧).

واته: چوار سیفه ت هه ن له هه ر که سی کدا بن ئه وه مونا فیقی ته واوه، وه هه ر که سی ک سیفه تیکی له مانه تیدا بیته ئه وه سیفه تیکی نیفاقی تیدا یه تاوه کو وازی لی ده مینیت: چوار سیفه ته که ی نیفاقیش بریتین له مانه:

١. ئه گه به ئه مین دانه خیانه تی تیدا بکات.
٢. وه که قسه ی کرد درۆ بکات.
٣. وه که به لێنیکی دا غه دری تیدا بکات و به دزی هه لپوه شینیتته وه و په یمانه که تاسه ر نه بات.
٤. وه که دوژمنایه تی که سی ک ده کات ئه وه له سنور تی ده په پینێ و سته م ده کات و به ناحق دوژمنایه تی ده کات و بوهتان و درۆی پێوه ده کات.

(٥) (صحيح الجامع الصغير: ٢٤٠).

(٦) مسند أحمد بن حنبل ج٣: ١٣٥، قال الشيخ شعيب الأرنؤوط: حديث حسن، وهذا إسناد رجاله ثقات رجال الشيخين غير أبي هلال فقد روى له أصحاب السنن،

وانظر: (صحيح الجامع الصغير: ٧١٧٩).

(٧) (مُتَّفَقٌ عَلَىٰ صِحَّتِهِ).

وه عومهری کورپی خه طب ﷺ دهیفرموو: ((لا تنظروا إلى صلاة امرئ ولا صيامه ولكن انظروا إلى صدق حديثه إذا حدث والی ورعه إذا أشفی وإلی أمانته إذا ائتمن))^(۸).

و((لا یغرنک صلاة رجل ولا صيامه من شاء صام ومن شاء صلی و لكن لا دین لمن لا أمانة له))^(۹).

واته: با نویژو پوژوی مروف نه تان خه له تینتی، چونکه نه وهی بیهوی پوژوو ده گری یان نویژ ده کات، که واته: ته نه ا نه مانه پیوهر نین بو پیاو چاکیتی و راستیتی ئیمانی نه و که سه، به لکو پیوهر له گهل نه مانه شدا نه مینداریتییه “ چونکه دین نییه بو نه و که سهی که نه مانه تی نییه !.

وه پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووی:

((أربع إذا كن فيك فلا عليك ما فاتك من الدنيا حفظ أمانة وصدق حديث وحسن خليفة وعفة في طعمة))^(۱۰).

واته: چوار سیفیه هه نه گهر تیتدا هه بن نه وه هیچ گوی مه ده که هه رشتیکت له ده ست بجیت له دنیا: پاراستنی نه مانه ت و، پاست گویی و، په وشت جوانی و، خواردن پاکی و حه لالی.

وه پیغه مبهري ﷺ فهرموویته تی:

((من سره أن يحب الله ورسوله أويجه الله ورسوله فليصدق حديثه إذا حدث وليؤد أمانته إذا أؤتمن وليحسن جوار من جاوره))^(۱۱).

واته: هه رکه سیک پی خۆشه خوی گه ووهو پیغه مبهري ﷺ خوش بویت یاخود خوی گه ووهو پیغه مبهري ﷺ خوشیان بویت نه و با راستگو بیت له قسه کردندا، وه نه گهر نه مانه تی لا دانرا با وه کو خوی بیگی پیتته وه، وه نه گهر دراوسی هه رکه سیک بو با به باشی دراوسی بکات.

و قيل للُفَّمانَ ما بلغ بك ما نرى يُريدُونَ الفضلَ فقال لُفَّمانُ صدقُ الحديثِ وأداءُ الأمانةِ وتركُ ما لا يعنيني^(۱۲).

واته: به لوقمان ووترا: چی توی گه یاندوته نه م پله وپایه و فزله؟ ووتی: راستگویی و نه مانه ت دانه وه و ازهینان له هه رشتیک که په یوه ندی به منه وه نه بییت.

وه دیارترین سیفیه تی پیغه مبهري نه مینداریتی بووه وه ک خوی په ووه ردگار به مه وه سفی کردون:

۱. ﴿كَذَبَتْ قَوْمٌ نُوحَ الْمُرْسَلِينَ (۱۰۵) إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ (۱۰۶) إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (۱۰۷) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (۱۰۸) وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱۰۹) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (۱۱۰)﴾ [الشعراء: ۱۰۵-۱۱۰].

(۸) (الورع لابن أبي الدنيا: ج ۱/ ص ۱۲۱).

(۹) (شعب الإيمان للبيهقي: ج ۴/ ص ۲۰۵).

(۱۰) (رواه أحمد بن حنبل في مسنده: ج ۲: ص ۱۷۷، وابن أبي الدنيا والبيهقي والطبراني، وصححه الشيخ الألباني في: صحيح الترغيب والترهيب: ۲۹۲۹).

(۱۱) (مكارم الأخلاق: ج ۱/ ص ۸۸، وحسنه الشيخ الألباني في مشكاة المصابيح: ۴۹۹۰).

(۱۲) (موطأ مالك: ج ۲/ ص ۹۹۰).

۲. ﴿كَذَّبَتْ عَادُ الْمُرْسَلِينَ (۱۲۳) إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ (۱۲۴) إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (۱۲۵) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (۱۲۶) وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجَرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱۲۷)﴾ [الشعراء: ۱۲۳-۱۲۷]

۳. ﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ (۱۴۱) إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ (۱۴۲) إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (۱۴۳) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (۱۴۴) وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجَرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱۴۵)﴾ [الشعراء: ۱۴۱-۱۴۵]

۴. ﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطِ الْمُرْسَلِينَ (۱۶۰) إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ (۱۶۱) إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (۱۶۲) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (۱۶۳) وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجَرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱۶۴)﴾ [الشعراء: ۱۶۰-۱۶۴]

۵. ﴿كَذَّبَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ الْمُرْسَلِينَ (۱۷۶) إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ (۱۷۷) إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (۱۷۸) فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا (۱۷۹) وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجَرِيَ إِلَّا عَلَى رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱۸۰)﴾ [الشعراء: ۱۷۶-۱۸۰]

وه پیغه مبهری خوا ﷺ هر له سهره تایی بانگه وازه که یه وه فه رمانی به خه لکی ده کرد به چند شتیئک: نویژو راست گویی وداوین پاک و به لین به جی گه یاندن و نه مانه ت به جی گه یاندن هر وه که له وه لاهمه که ی نه بو سوفیان ﷺ بو هیره قل ده رده که ویت: ((أَنَّ هِرْقَلَ قَالَ لِأَيِّ سَفِيَّانَ سَأَلْتُكَ مَاذَا يَأْمُرُكُمْ فَرَعَمْتَ أَنَّهُ أَمَرُكُمْ بِالصَّلَاةِ وَالصَّدَقِ وَالْعَفَافِ وَالْوَفَاءِ بِالْعَهْدِ وَأَدَاءِ الْأَمَانَةِ قَالَ وَهَذِهِ صِفَةُ نَبِيِّ))^(۱۳).

وه عبدالله کوری مه سعود ﷺ فه رموویه تی: ((إِنْ أُولَ مَا تَفْقِدُونَ مِنْ دِينِكُمُ الْإِمَانَةَ وَإِنْ آخِرَ مَا يَبْقَى مِنْ دِينِكُمُ الصَّلَاةُ))^(۱۴).
واته: یه که م شت که له دهستی ده دن له دینه که تان بریتییه له نه مانه ت، وه نه خیر شتی نه م دینه که لاتان ده مینیت بریتییه له نویژ.

مانای نه مانه ت و جوړه کانی :

نیمام که فه وی فه رموویه تی:
((وكل ما افترض على العباد فهو أمانة كصلاة وزكاة وصيام وأداء دين ، وأوكدها الودائع ، وأوكده الودائع كنتم الأسرار))^(۱۵).
واته: نه مانه ت بریتییه له گشت نه و نه رکانه ی که له سهر مروق فه رز بوون وه نویژو پوژوو زه کات و گه پاندنه وه ی قهرز، که له گرنگ ترین جوړه کانی قهرزیش سپارده ی خه لکیه لات، وه که گرنگترین جوړه کانی سپارده ی خه لکیش نه ینیییه کانیانه که لای تو باسیان کردووه و به نه مینیان داناویت له سهری!.

(۱۳) (صحيح البخاري: ج ۲/ ص ۹۵۲).

(۱۴) (مصنف عبد الرزاق: ج ۳/ ص ۳۶۳، وانظر: سلسلة الأحاديث الصحيحة: ۱۷۳۹).

(۱۵) (كتاب الكليات: ج ۱ / ص ۱۸۷).

وه فهرموويه تي: (([الأمانة] كل ما يؤتمن عليه كأموال وحرم وأسرار فهو أمانة))^(۱۶).

• نه مانه تي خوا لای بهنده کانی و نه مانه تی پیغه مبهري ﷺ لای شوین که وتوده کانی

خواي گه وره فهرموويه تي:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ [التحریم: ۲۸].

واته: نهی نهی نه وانهی که ئیمانان هیناوه خیانت مه کن له خواو پیغه مبهري که ی، وه خیانت کردن له نه مانه تی خوا نه ویه که فهرزه کانی ئیهمال بکړن و سنوره کانی ببه زینړن، یاخود وه کو مونا فیه کان که تهنه له پواله تدا خوا په رست بوون. وه خیانت کردن له نه مانه تی پیغه مبهري ﷺ نه ویه که واز له سوننه ته کانی بهینیت و فهرمانه کانی جی به جی نه کات، به لکو شته قه دهغه کراوه کان بکات، یاخود وه کو مونا فیه کان تهنه له پواله تدا شوین که وتیه سوننه بیت.

• نه مانه تی گشتی تیکرای خه لکی

خواي گه وره فهرموويه تي: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ﴾، واته: {وَلَا تَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ}.

واته: نهی نهی نه وانهی که ئیمانان هیناوه هه روه ها خیانت تیش مه کن له نه مانه ته کانتان به ویه که نهینیه کانی یه کتری ناشکرا بکن و به لکین و په یمانه کان بشکینن و سپارده کانی یه کتری ئینکاری لی بکن، به لکو پیویسته گشت مافه مادی و معنه ویه کانی یه کتری بیاریزن.

• نه مانه تی دین له نه ستوی زانایان بهرامبهري به خه لکی

خواي په روه ردگار وه سفی هه لگرانی نه نه مانه تی دینه ی به نه میندار کردوه هه ر له جو بریله وه علیه السلام وه فهرموويه تي: ﴿إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ (۱۹) ذِي قُوَّةٍ عِنْدَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ (۲۰) مُطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ (۲۱)﴾ [التکویر: ۱۹-۲۱] تاوه کو گشت پیغه مبهريان وه فهرموويه تي: ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ (۱۷) أَنْ أَذُوا إِلَيَّ عِبَادَ اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ (۱۸)﴾ [الدخان: ۱۷، ۱۸] ((لا تأمنوني وأنا أمين من في السماء يأتيني خبر السماء صباحا ومساء))^(۱۷).

وه پیغه مبهري خوا ﷺ وه سفی میرات گرانی خویشی کردوه به م په وشتی نه میندارییه که فهرموويه تي:

((يرث هذا العلم من كل خلف عدوله ينفون عنه تأويل الجاهلين وانتحال المبطلين وتحريف الغالين))^(۱۸).

وه له رپوایه تیکدا: ((يحمل هذا العلم من كل خلف عدوله ينفون عنه...))^(۱۹).

واته: که سانیک نه م عیلم و زانسته ی پیغه مبهري به میرات هه ل ده گرن که:

لیکدانه وه ته فیسری نه فامان و زیاده و دانه پالی ناحه قان و گوړانکاری زیده پوهان له سهر نه م دینه لاده دن، واته: پاسه وانی نه م میراته ده کن له هه موو شیوه گوړان و ده ستکاری و زیاده و که می و کورت په وی و زیده پوهی ولیکدانه وهی هه له، وه وه کو خو ی

(۱۶) (کتاب الکلیات: ج ۱ / ص ۱۷۶).

(۱۷) (في الصحيحين ومسنده أبي يعلى: ج ۲ / ص ۳۹۱، وصحيح الجامع الصغير: ۲۶۴۵).

(۱۸) (سنن البيهقي الكبرى: ج ۱۰ / ص ۲۰۹).

(۱۹) (مسنده الشاميين: ج ۱ / ص ۳۴۴، وصححه الشيخ الألباني في: مشكاة المصابيح: ۲۴۸).

دهیهێلنهوه، چونکه ئه م میراته ئه مانه ته له ئه ستۆی زانایاندا، جا هه رکه سیك له زانایان به م پاسه وانیهی هه لئه ستیته بیدهو زیاده کاری و خورافات و لیکدانه وهی ئه شعهری و موخته زیلی و زیده پوهی خوارپج و ته کفری له دین لانه دات ئه وه خیانه تی له م میراته کردوه. خو ئه گه ر خو ی هه لگه ری یه کئ له م بیرۆچکانه بیته ئه وه نه ک پاسه وانی دین نییه به لکو پێگه و پێویسته پاسه وانی دینی لی بکریته !.

وه ئه مانه ت پارێزی زانایان ته نها به وه ته وای نابیته که خو یان لادان و زیده پوهی و بیدهو گۆرانکاری له دیندا نه که ن به لکو پێویستی به وه یه که دینه راسته قینه که ش پوون بکه نه وه نه یشارنه وه و بیدهنگ نه بن له فه رمان به چاکه و نه هی له خراپه، وه ک ده بینن که خوای په ره وردگار له چه ندان ئایه تدا ترسناکی ئه مانه تی زانایانی باس کردوه که پێویسته له سه ریان ئه وه ئه مانه ته به خه لکی رابگه یه نن و دین و پاستی بو خه لکی پوون بکه نه وه و حه ق نه شارنه وه وه ک له م ئایه تانه دا ده رده که ویت:

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنَهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَبُئْسَ مَا يَشْتَرُونَ﴾ (٢٠)

[آل عمران: ١٨٧]

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ﴾ (١٥٩) إِيَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنَّا فَاُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ (١٦٠)

[البقرة: ١٥٩، ١٦٠] (٢١).

(٢٠) قال الشيخ عبدالرحمن بن ناصر السعدي في تفسير هذه الآية: ((الميثاق هو العهد الثقيل المؤكد، وهذا الميثاق أخذه الله تعالى على كل من أعطاه [الله] الكتب وعلمه العلم، أن يبين للناس ما يحتاجون إليه مما علمه الله، ولا يكتهم ذلك، ويخجل عليهم به، خصوصا إذا سأله، أو وقع ما يوجب ذلك، فإن كل من عنده علم يجب عليه في تلك الحال أن يبينه، ويوضح الحق من الباطل.

فأما الموفقون، فقاموا بهذا أتم القيام، وعلموا الناس مما علمهم الله، ابتغاء مرضاة ربه، وشفقة على الخلق، وخوفا من إثم الكتمان. وأما الذين أوتوا الكتاب، من اليهود والنصارى ومن شابههم، فنبدوا هذه العهود والمواثيق وراء ظهورهم، فلم يعبأوا بها، فكتموا الحق، وأظهروا الباطل، تجرؤا على محارم الله، وتهاونا بحقوق الله، وحقوق الخلق، واشتروا بذلك الكتمان ثمنا قليلا وهو ما يحصل لهم إن حصل من بعض الرياسات، والأموال الحقيرة، من سفلتهم المتبعين أهواءهم، المقدمين شهواتهم على الحق، {فبئس ما يشترون} لأنه أحسن العوض، والذي رغبوا عنه -وهو بيان الحق، الذي فيه السعادة الأبدية، والمصالح الدينية والدنيوية- أعظم المطالب وأجلها، فلم يختاروا الدين الخسيس وتركوا العالي النفيس، إلا لسوء حظهم وهوانهم، وكوهم لا يصلحون لغير ما خلقوا له)). تفسير السعدي - (ج ١ / ص ١٦٠)

(٢١) قال الشيخ عبدالرحمن بن ناصر السعدي في تفسير هذه الآية: ((هذه الآية وإن كانت نازلة في أهل الكتاب، وما كتّموا من شأن الرسول صلى الله عليه وسلم وصفاته، فإن حكمها عام لكل من اتصف بكتّمان ما أنزل الله {مِنَ الْبَيِّنَاتِ} الدالات على الحق المظهرات له، {وَالْهُدَى} وهو العلم الذي تحصل به الهداية إلى الصراط المستقيم، ويتبين به طريق أهل النعيم، من طريق أهل الجحيم، فإن الله أخذ الميثاق على أهل العلم، بأن يبينوا للناس ما من الله به عليهم من علم الكتاب ولا يكتّموه، فمن نبذ ذلك وجمع بين المفسدين، كتّم ما أنزل الله، والغش لعباد الله، فأولئك {يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ} أي: يبعدهم ويطردهم عن قربه ورحمته.

{وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ} وهم جميع الخليقة، فتقع عليهم اللعنة من جميع الخليقة، لسعيهم في غش الخلق وفساد أديانهم، وإبعادهم من رحمة الله، فجوزوا من جنس عملهم، كما أن معلم الناس الخير، يصلي الله عليه وملائكته، حتى الحوت في جوف الماء، لسعيه في مصلحة الخلق، وإصلاح أديانهم، وقرّبهم

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (۱۷۴) أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ (۱۷۵) ﴿[البقرة: ۱۷۴، ۱۷۵]﴾ (۲۲).

وه پيويسته زانايان حالي تهو كه سانه پوون بكه نه وه كه باسي دين بو خه لكی ده كه نه گهر باشن و له سهر سوننه تن ته زكيه يان بكه نه گهر خراپ و بيدعه چي و حزيشش نه وه ناموزگاريان بكه نه جا كه باش پوون نه وه باسيان به باش بكه نه، وه نه گهر مانه وه له سهر گومپا كردن و سهر ليشيواندن خه لكی و پارچه پارچه كردنيان نه وه پيويسته موسلمانان يان لي وريا بكه نه وه وه له كانيان باس بكه نه وه نه مهش غه ييه ت نيه به لكو نه سيحه ته و واجبه (۲۳)، وه حهرامه له سهر زانايان بي دهنگ بن وشايه تيه كه يان بشارنه وه، وه له وهش گونا هتر نه وه يه ديفاعيان لي بكه نه و پاساويان بو بهيننه وه ته زكيه يان بكه نه چونكه نه مه خيانه ته له دين و له موسلمانان وه كه په روه ردگار فهرموويه تي: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا﴾ (۱۰۵) وَأَسْتَغْفِرِ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا (۱۰۶) وَلَا تَجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَانًا أَثِيمًا ﴿[النساء: ۱۰۵-۱۰۷]﴾ (۲۴).

من رحمة الله، فجوزي من جنس عمله، فالكاتم لما أنزل الله، مضاد لأمر الله، مشاق لله، يبين الله الآيات للناس ويوضحها، وهذا يطمسها فهذا عليه هذا الوعيد الشديد.

﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا﴾ أي رجعوا عما هم عليه من الذنوب، ندما وإقلاعا، وعزما على عدم المعاودة ﴿وَأَصْلَحُوا﴾ ما فسد من أعمالهم، فلا يكفي ترك القبيح حتى يحصل فعل الحسن.

ولا يكفي ذلك في الكاتم أيضا، حتى يبين ما كتمه، وييدي ضد ما أخفى، فهذا يتوب الله عليه، لأن توبة الله غير محبوب عنها، فمن أتى بسبب التوبة، تاب الله عليه، لأنه ﴿التَّوْبُ﴾ أي: الرجاء على عباده بالعفو والصفح، بعد الذنب إذا تابوا، وبالإحسان والنعم بعد المنع، إذا رجعوا، ﴿الرَّحِيمُ﴾ الذي اتصف بالرحمة العظيمة، التي وسعت كل شيء ومن رحمته أن وفقهم للتوبة والإنابة فتابوا وأتابوا، ثم رحيمهم بأن قبل ذلك منهم، لطفًا وكرما، هذا حكم التائب من الذنب)).

تفسير السعدي - (ج ۱ / ص ۷۷)

(۲۲) قال الشيخ عبدالرحمن بن ناصر السعدي في تفسير هذه الآية: ((هذا وعيد شديد لمن كتم ما أنزل الله على رسله، من العلم الذي أخذ الله الميثاق على أهله، أن يبينوه للناس ولا يكتموه، فمن تعوز عنه بالخطام الديني، ونبد أمر الله، فأولئك: ﴿مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ﴾ لأن هذا الثمن الذي اكتسبوه، إنما حصل لهم بأقبح المكاسب، وأعظم المحرمات، فكان جزاؤهم من جنس عملهم... وقد تضمنت هذه الآيات، الوعيد للكاتمين لما أنزل الله، المؤثرين عليه، عرض الدنيا بالعذاب والسخط، وأن الله لا يطهرهم بالتوفيق، ولا بالمغفرة، وذكر السبب في ذلك بإيثارهم الضلالة على الهدى، فترتب على ذلك اختيار العذاب على المغفرة، ثم توجع لهم بشدة صبرهم على النار، لعملهم بالأسباب التي يعلمون أنها موصلة إليها، وأن الكتاب مشتمل على الحق الموجب للاتفاق عليه، وعدم الافتراق، وأن كل من خالفه، فهو في غاية البعد عن الحق، والمنازعة والمخاصمة، والله أعلم)). تفسير السعدي - (ج ۱ / ص ۸۲)

(۲۳) ثيمام ابن رجب ده فهرموويت: ((ومن أنواع النصح لله تعالى وكتابه ورسوله وهو مما يختص به العلماء رد الأهواء المضلة بالكتاب والسنة على موردها وبيان دلالتها على ما يخالف الأهواء كلها وكذلك رد الأقوال الضعيفة من زلات العلماء وبيان دلالة الكتاب والسنة على ردها ومن ذلك بيان ما صح من حديث النبي ﷺ ولم يصح منه بتبيين حال رواته ومن تقبل رواياته منهم ومن لا تقبل وبيان غلط من غلط من ثقافتهم الذين تقبل روايتهم)) جامع العلوم والحكم - (ج ۱ / ص ۸۱).

وقول ابن سيرين: ((إن هذا العلم دين فانظروا عمن تأخذون دينكم)).

(۲۴) فتح القدير للشوكاني - (ج ۲ / ص ۲۰۹).

• ئه مانه تی لێپرسراوو کار به دهستان

((كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ الْإِمَامُ رَاعٍ وَمَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ))^(٢٥).

واته: هه مووتان شوانن، وه هه مووشتان به پرسیارن له سهر ژێردهسته کانتان، وه سه رکرده و پێشه و شوانه و به پرسیاریشه له ژێردهسته کانی.

ئه بو زهر ﷺ ده فهرموویت: قلت يا رسول الله استعملني قال فضررب بيده على منكبي ثم قال يا أبا ذر إنك ضعيف وإنها أمانة وإنها يوم القيامة خزي وندامة إلا من أخذها بحقها وأدى الذي عليه فيها))^(٢٦).

واته: وتم ئه ی پیغه مبهری خوا ﷺ به کارم بهینه بۆ گرتنه ئه ستوی لێپرسراویتهک!

ئه ویش به دهستی دای له شانم و فهرمووی: ((ئه ی ئه بو زهر ﷺ تو پیاویکی لاوازیت بۆ ئه م کاره، وه لێپرسراویتی ئه مانه ته، وه پۆژی دوا یی سه ره شوپی و په شیمانییه ته نه ها بۆ ئه و که سانه نه بیته که به حه ق و په وایه تی و شایسته یه تی وه ری ده گرن و ئه رکی سه رشانیشیانی تیدا به جی ده گه یه نن و که مته رخه می و خیانه تی تیدا نا که ن))

پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویه تی:

((ما من أمير يلي أمر المسلمين ثم لا يجهد لهم وينصح الا لم يدخل معهم الجنة)).

واته: هیه ئه میریک نییه که کاری موسلمانان ده گریته ده ست، وه له پاش بوون به لێپرسراویتی هه ولی ته وانه دات بۆ به رپۆه بردنیان و ئامۆزگاری باشیان نه کات و دلسۆز نه بیته بۆیان و خه می به رژه وه ندی دین و دونیا و دوا پۆژیان نه خوات، به لکو غه ش له ره عیه ته که ی بکات له مال و سامانیان یا له دین و بیروباوه ریان و په وشتیان، واته: هاوکاری بلا بونه وه ی بیروباوه ری دژ به قورئان و سوننه ت بکات و ئاسانکاری بکات بۆ بلا بونه وه ی به د په وشتی ئه وه له گه ل ئه وان ناچیت به هه شت و خوای گه وه به هه شتی لی حه رام کردوه^(٢٧)!!

قوله: {وَلَا تَكُنْ لِلْخَائِنِ} أي: لأجل الخائنين خصيماً، أي: مخاصماً عنهم مجادلاً للمحقين بسبهم . وفيه دليل على أنه لا يجوز لأحد أن يخاصم عن أحد إلا بعد أن يعلم أنه محق

أي: لا نخاصم عن من عرف خيائته، من مدع ما ليس له، أو منكر حقاً عليه، سواء علم ذلك أو ظنه. ففي هذا دليل على تحريم الخصومة في باطل، والنيابة عن المبطل في الخصومات الدينية والحقوق الدنيوية.

ويدل مفهوم الآية على جواز الدخول في نيابة الخصومة لمن لم يعرف منه ظلم. تفسير السعدي - (ج ١ / ص ١٩٩)

(٢٥) (صحيح البخاري: ج ١ / ص ٣٠٤).

(٢٦) (رواه مسلم في صحيحه).

(٢٧) قال القاضي عياض رحمه الله معناه بين في التحذير من غش المسلمين لمن قلده الله تعالى شيئاً من أمرهم واسترعاه عليهم ونصبه لمصلحتهم في دينهم أو دنياهم فإذا خان فيما أوتمن عليه فلم ينصح فيما قلده:

• اما بتضييعه تعريفهم ما يلزمهم من دينهم وأخذهم به.

• واما بالقيام بما يتعين عليه من حفظ شرائعهم والذب عنها لكل متصد لادخال داخله فيها أو تحريف لمعانيها .

• أو اهمال حدودهم أو تضييع حقوقهم أو ترك حماية حوزتهم ومجاهدة عدوهم.

پێغه مبهری خوا. Error! Bookmark not defined. فەرموویهتی:

Error! Bookmark not Error! Bookmark not defined. Error! Bookmark not defined.))
defined. إذا ضيعت الأمانة فانتظر الساعة قال كيف إضاعتها يا رسول الله قال إذا أسند الأمر إلى غير أهله فانتظر الساعة^(٢٨).

واته: كاتيك كه ئەمانهت له دهست دراو به زایه چوو ئەوه ئەو کاته چاوه پێی پۆژی دواپی بکه !!

وتیان: ئەو پێغه مبهری خوا له دهست چواندن و به زایه بردنی ئەمانهت چۆنه؟ فەرمووی: ئەگەر ئهركی لێپرسراویتی و حوکم کردن و فەتوایان به غهیری کهسانی شیاوو شایستهی خۆی سپێردرا ئەوه چاوه پێی پۆژی دواپی بکه !!

واته: ئەگەر ئەمانهتی لێپرسراویتی هەر شوێن و فەرمانگهیهك نه سپێردرا به کهسانی ئەمیندارو به تواناو شارهزا بهو شوێنه، به لکو لێپرسراویتییهکان دابهش کران له سهر بناغه ی خزمایه تی و دوستایه تی و حزبايه تی و به رتیل دان ئەوه وهز تیک ده چیت^(٢٩).

• ئەمانهتی باوکان

باوکان ئەمانهتی منداڵهکانیان و خێزانهکانیشیان له ئەستۆدايه^(٣٠)، وه پێویسته مشوری دین و دنیا یان بخۆن وههول بدن له ناگری دۆزهخ بیانپاریزن وهك خوای گهوره ده فەرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاطٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ [التحریم: ٦].

واته: ئەو باوه پداران خۆتان و کهسو کارتان بپاریزن له ناگری که سوتهمه نییه کهی خه لکی و بهرده، که فريشتهی زۆر توندو ئەستورو سهختی له سه ره که سه رپێچی فەرمانی خوای گهوره ناکه و هەر فەرمانیکیان پێ بکریت جی به جی ده که ن.
(كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ... وَالرَّجُلُ رَاعٍ فِي أَهْلِهِ وَهُوَ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ)^(٣١).

• ئەمانهتی دایکان

((كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ... وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ فِي بَيْتِ زَوْجِهَا وَمَسْئُولَةٌ عَنْ رَعِيَّتِهَا))^(٣٢).

• أو ترك سيرة العدل فيهم .

فقد غشهم قال القاضي وقد نبه عليه الصلاة والسلام على أن ذلك من الكبائر الموبقة المبعدة عن الجنة والله أعلم.

(٢٨) سنن ابن ماجه ج ٢: ص ١٣٣٩، ومسند أحمد بن حنبل ج ٣: ص ٢٢٠، وانظر: مشكاة المصابيح: ٥٤٣٩.

(٢٩) قال بن بطال معنى اسند الأمر إلى غير أهله ان الأئمة قد اتتمهم الله على عباده وفرض عليهم النصيحة لهم فينبغي لهم تولية أهل الدين فإذا قلدوا غير أهل الدين فقد ضيعوا الأمانة التي قلدهم الله تعالى إياها

(٣٠) (سنن النسائي الكبرى: ج ٥/ ص ٣٧٥).

إن رسول الله ﷺ خطب الناس فقال: (اتقوا الله في النساء فإنكم أخذتموهن بأمانة الله واستحللتم فروجهن بكلمة الله وإن لكم عليهن أن لا يوطئن فرشكم أحدا تكرهون فإن فعلن فاضربوهن ضربا غير مبرح ولهن عليكم رزقهن وكسوتهن بالمعروف).

(مصنف عبد الرزاق: ج ١٠/ ص ١٩٥).

أخبرنا عبد الرزاق عن بن التيمي عن بن شيرمة قال دعاني يوسف بن عمر فسألني عن رجل باع امرأته أعليه قطع قال قلت لا بلغنا أن رسول الله ﷺ قال في حجة الوداع إنما أخذتموهن بأمانة الله فهي عندنا أمانة خالها لا قطع عليه قال فضربه ضربا كان أشد عليه من القطع.

(٣١) (صحيح البخاري: ج ١/ ص ٣٠٤).

((وَالْمَرْأَةُ رَاعِيَةٌ عَلَى بَيْتِ بَعْلِهَا وَوَلَدِهِ وَهِيَ مَسْئُولَةٌ عَنْهُمْ))^(۳۳).

• نه مانه تی دوست و برادران

پیویسته موسلمان نه مانه تی دوسته کانی به دلسوزیه وه بیاریزیته وه به وه فا بیته بهرامبهریان و ناموژگاری چاکه یان بکات و کاری خیر و ریازی راستیان نیشان بدات و نهینیه کانیان بیاریزیته و عیبیان بیوشیت و چاکه یان بلو بکاته وه که پرس و پراویژیشتی پیکرا نه وه چی بو خوی هله ده بزیزیته هه مان شتیش نیشانی براکه ی بدات، چونکه به نه مین دانراوه له سهر نه م را بو هه لبراردنه هه روه ک پیغه مبه ری ﷺ فهرموویه تی: ((الْمُسْتَشَارُ مُؤْتَمَنٌ))^(۳۴).

• نه مانه تی مافی خه لک و ولات له نه ستوی فهرمانه براندا:

پیغه مبه ری خوا ﷺ فهرموویه تی: ((الْحَاظُ الْمُسْلِمُ الْأَمِينُ الَّذِي يُنْفِذُ وَرَبِّمَا قَالَ يُعْطِي مَا أُمِرَ بِهِ كَامِلًا مُؤَفَّرًا طِيبَ بِهِ نَفْسُهُ قَدْ فَعَلَهُ إِلَى الَّذِي أُمِرَ لَهُ بِهِ أَحَدُ الْمُتَصَدِّقِينَ))^(۳۵).

واته: نه وه خه زینه داره موسلمان نه مینه ی که فهرمانی سه روی خوی جی به جی ده کات و نه و ماف و یارمه تییه ی که فهرمانی پی کراوه بیگه یه نیت به که سیک نه وه به ته وای و بی نوقسانی ده یگه یه نیت به موسته حقه ی خوی به نییه تیکی پاکه وه نه وه نه ویش خیری بو ده نوسریته به نه ندازه ی خیری مال به خشه ره که.

که واته: پیویسته له سهر کارمه ندان به باشی و به ته وای و به خیری کاری خه لکی راپه رینن و کاریان بو ئاسان بکه ن نه ک قورس وه منه تیان به سه ردا نه که ن و به رتیلیان لی وهرنه گرن“ چونکه نه وان به نه رکی سه رشان خویان هه لده ستن. جا نه گه ر و به باشی ونیه ت پاکی کاره کان نه نجام بده ن نه وه خیریان بو ده نوسریته سه ره رای معاش و مانگانه شیان.

• نه مانه تی دین:

له سهر گشت لایه کمان پیویسته نه مانه تی نه م دینه بیاریزین و پاسه وانی لی بکه یان و کاری پی بکه یان. چونکه یه کیک له سیفاتی بروداران بریتییه له نه مانه ت پاریزی هه روه ک خوی په روه ردگار فهرموویه تی: ﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ﴾ [المؤمنون: ۸].

• نه مانه ت له کرین و فروشتن و موعامه له کردن له گه ل خه لکید،

حوزه یفه ره زای خوی لی بیت فهرمووی: ((وَيُصْبِحُ النَّاسُ يَتَّبِعُونَ فَلَا يَكَادُ أَحَدٌ يُؤَدِّي الْأَمَانَةَ فَيَقَالُ إِنَّ فِي بَنِي فُلَانٍ رَجُلًا أَمِينًا وَيُقَالُ لِلرَّجُلِ مَا أَعْقَلُهُ وَمَا أَظْرَفُهُ وَمَا أَجْلَدُهُ وَمَا فِي قَلْبِهِ مَثْقَالُ حَبَّةٍ خَرْدَلٍ مِنْ إِيْمَانٍ وَلَقَدْ أَتَى عَلَيَّ زَمَانٌ وَلَا أَبَالِي أَتَيْكُمْ بَايَعْتُ لَنْ كَانَ مُسْلِمًا رَدَّهُ عَلَى الْإِسْلَامِ وَإِنْ كَانَ نَصْرَانِيًّا رَدَّهُ عَلَيَّ سَاعِيهِ وَأَمَّا الْيَوْمَ فَمَا كُنْتُ أَبَايَعُ إِلَّا فُلَانًا وَفُلَانًا))^(۳۶).

(۳۲) (صحيح البخاري: ج ۱/ ص ۳۰۴).

(۳۳) (صحيح ابن حبان: ج ۱۰/ ص ۳۴۳، وصحيح سنن أبي داود: ۲۹۲۸).

(۳۴) (سنن أبي داود ج ۴: ص ۳۳۳، وصحيح سنن أبي داود: ۵۱۲۸) قال الطيبي: معناه أنه أمين فيما يسأل من الأمور فلا ينبغي أن يخون المستشير بكماله مصلحته.

(۳۵) (صحيح البخاري: ج ۲/ ص ۵۲۱).

واته: وای لی دیت که خه لکی کرین وفرۆشتن ده کهن وه ده گمهنه که سیکت ده ست که ویت ته مانته بپاریزیت و به خاوه نی خوی بسپیریتته وه، وه ده ووتریت: له فلانه تیره و هۆزه یا له نه وهی فلانه که سه پیاویکی ته مین ده ست ده که ویت!، وه پیاوی واهیه که پیی ده ووتریت چهنده عاقله و چهنده باش و به هیزه له کاتیکدا که مسقاله زهرپه یه کیش ئیمان له دلیدا نییه، وه زه مه نیکم به سهردا پویشته که گویم نه ده دایه له گه ل ههرکه سیکتاندا موعامه له م کردبا چونکه نه گهر موسلمان بوايه نه وه ئیسلامه تیه که ی له خیانه ت ده یگه پانده وه نه گهر گاوریش بوايه نه وه خاوه نه که ی له خیانه ت ده یگه پانده وه، به لام نه مړو نه وه موعامه له ناکه م ته نها له گه ل فلان و فلان نه بیت چونکه ته مین و ده ستپاک نه ماوه !! .

• نه مانه تی نهیتی پاریزی:

عن جابر بن عبد الله قال قال رسول الله ﷺ إذا حدث الرجل بالحديث ثم التفت فهي أمانة^(۳۷).

واته: نه گهر پیاو قسه یه ک بکات پاشان ئاوړ بداته وه نه و نه و قسه یه ته مانته وه پاراستنی پیویسته .

وه پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموویه تی:

(إن من أعظم الأمانة عند الله يوم القيامة الرجل يفضي إلى امرأته وتفضي إليه ثم ينشر سرها وقال بن نمير إن أعظم^(۳۸) .

واته: یه کئ له گه وره ترین ته مانته کهان لای خوا پوژی دواپی نه و ته مانته یه که له نیوان ژن ومیردا هیه له کاتی کاری شه رعیا ندا، به لام پیاوه که ده چیت نه و نهیتییه ئاشکرا ده کات.

• نه مانه تی بانگ له کاتی خویدا:

عن أبي هريرة قال قال رسول الله ﷺ: الإمام ضامن والمؤذن مؤتمن^(۳۹) اللهم أرشد الأئمة واغفر للمؤذنين^(۴۰).

واته: پی شنه و پاداشی مسوگه ره نه گهر دادپه روه ربیت، وه بانگده ریش ته مینکراوه، خوایه رینمای پی شنه وایان بکه و له بانگده رانیش خو شنه .

مرۆفی ته مین کییه

نه و که سه یه که ره وشتنی ته مینداری هه بیت وه نه م ره وشته ش له که سیکتا هیه که سی سیفه تی تیدا بیت^(۴۱):

(۳۶) (صحيح البخاري: ج ۶/ ص ۲۵۹۶، ۳ باب إذا بقي في خُتْلَةٍ من الناس، وصحيح مسلم: ج ۱/ ۱۲۶-۱۲۷، ۶۴ (بَابُ رَفْعِ الْأَمَانَةِ وَالْإِيمَانِ مِنْ بَعْضِ الْقُلُوبِ وَعَرْضِ الْفَتَنِ عَلَى الْقُلُوبِ)، وأما الأمانة فالظاهر أن المراد بها التكليف الذي كلف الله تعالى به عباده والعهد الذي أخذه عليهم قال الامام أبو الحسن الواحدى رحمه الله في قول الله تعالى (إنا عرضنا الأمانة على السماوات والأرض والجبال) قال ابن عباس رضى الله عنهما هي الفرائض التي افترضها الله تعالى على العباد وقال الحسن هو الدين والدين كله أمانة وقال أبو العالية الامانة ما أمروا به وما نهوا عنه وقال مقاتل الأمانة الطاعة قال الواحدى وهذا قول أكثر المفسرين قال فالأمانة في قول جميعهم الطاعة والفرائض التي تتعلق بأدائها الثواب وتبذيرها العقاب والله اعلم وقال صاحب التحرير الأمانة في الحديث هي الأمانة المذكورة في قوله تعالى (إنا عرضنا الأمانة) وهي عين الايمان فاذا استمكنت الامانة من قلب العبد قام حينئذ بأداء التكليف واغتنم ما يرد عليه منها وجد في اقامتها والله أعلم.

(۳۷) (سنن أبي داود: ج ۴/ ص ۲۶۷ الرقم ۴۸۶۸ باب في نقل الحديث، وصححه الشيخ الألباني في صحيح سنن الترمذي: ۱۹۵۹).

(۳۸) (صحيح مسلم: ج ۲/ ص ۱۰۶۱ الرقم ۱۴۳۷).

(۳۹) (والمؤذن مؤتمن) قال بن الأثير في النهاية مؤتمن القوم الذي يثقون إليه ويتخذونه أمينا حافظا يقال المؤتمن الرجل فهو مؤتمن يعني أن المؤذن أمين الناس على صلاحهم

وصياهم

(۴۰) (رواه أحمد وأبو داود ج ۱: ص ۱۴۳، والترمذي والشافعي وصححه الشيخ الألباني في: مشكاة المصابيح: ۶۶۳).

۱. له ناخی خویدا پاک بیت (العفة) به رامبر گشت نه مانه تیکی خوایی و خه لکی ماددی و مه عنوی، واته: چاوی له خیانه نه بیت و مه به سستی نه بیت، به لکو دهرونی پاكو بئ ته ماح بیت له هه شتیك كه هی نه و نییه.

۲. له واقعیشتدا گرنگی بدات به پاراستنی نه و نه مانه ته ی پی سی سپیردراوه، وه كه مه ترخه می و خیانه نه كات له پاراستن و پاسه وانیتی كردن و سه رافه ت كردنی، وه خوای گه و ره فه رموویه تی: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ﴾، واته: ﴿وَلَا تَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ﴾، وه فه رموویه تی: ﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ﴾ [المؤمنون: ۸]، وه فه رموویه تی: ﴿قَالَتِ إِحْدَاهُمَا يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ﴾ [القصص: ۲۶] (۴۲).

۳. وه نه و ماف و نه مانه ته ش كه له سه ریه تی له كاتی خویدا بیگه یه نیت و به جیی بگه یه نیت وه، وه كه خوای گه و ره فه رموویه تی: ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا﴾ [النساء/۵۸]، وه خوای گه و ره فه رموویه تی: ﴿فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فُلْيُودُ الَّذِي أَوْثَمَنَ أَمَانَتُهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ﴾ [البقرة: ۲۸۳].

له كۆتاییدا په نا به خوا له خیانه نه مانه ت: ((اللهم إني أعوذ بك من الجوع...))
 ((عن قُرْعَةَ قَالَ قَالَ لِي بِن عُمَرَ هَلُمَّ أَوْدَعَكَ كَمَا وَدَعَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَسْتُودِعُ اللَّهَ دِينَكَ وَأَمَانَتَكَ وَخَوَاتِيمَ عَمَلِكَ)) (۴۳).
 وصلى الله وسلم على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

سایتی به هشت

www.ba8.org

2009 – 1430

هه میشه له گه لمان بن بو به ره می نوی

(۴۱) بروانه: (الأخلاق الإسلامية وأسسها: ۶۴۶-۶۴۷).

(۴۲) قال: فأحفظته الغيرة أن قال: وما يدريك ما قوته وأمانته؟ قالت: أما قوته، فما رأيت منه حين سقى لنا، لم أر رجلا قط أقوى في ذلك السقي منه؛ وأما أمانته، فإنه نظر حين أقبلت إليه وشخصت له، فلما علم أني امرأة صوب رأسه فلم يرفعه، ولم ينظر إليّ حتى بلغته رسالتك، ثم قال: امشي خلفي وانعني لي الطريق، ولم يفعل ذلك إلا وهو أمين، فسُرّي عن أبيها وصدقها وظن به الذي قالت. حدثني عليّ، قال: ثنا أبو صالح، ثني معاوية، عن عليّ، عن ابن عباس، قوله: لموسى ﷺ (إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ الْقَوِيُّ الْأَمِينُ) يقول: أمين فيما وكي، أمين على ما استودع. تفسير الطبري - (ج ۱۹ / ص ۵۶۲)

وفي المعجم الصغير (الروض الداني) ج ۲: ص ۷۹: عن أبي ذر رضى الله عنه قال قال لي رسول الله ﷺ إذا سئلت أي الأجلين قضى موسى فقل خيرهما وأتمهما وأبرهما وإن سئلت أي المرأتين تزوج فقل الصغرى منهما وهي التي جاءت وقالت يا أبت استأجره أن خير من استأجرت القوي الأمين قال ما رأيت من قوته قالت أخذ حجرا ثقيلا فألقاه عن البئر قال وما الذي رأيت من أمانته قالت قال امش خلفي ولا تمشي أمامي لم يروه عن أبي عمران إلا ابنه (سنن أبي داود: ج ۳/ص ۳۴، باب ۶۰۰ في الدعاء عند الوداع، وصححه الشيخ الألباني في: صحيح سنن أبي داود: ۲۶۰۰). (أستودع الله دينك) أي أستحفظ وأطلب منه حفظ دينك (وأمانتك) قال الخطابي الأمانة ها هنا أهله ومن يخلفه منهم وماله الذي يودعه ويستحفظه أمينه ووكيله ومن في معناها وجرى ذكر الدين مع الودائع لأن السفر موضع خوف وخطر وقد يصيبه فيه المشقة والتعب فيكون سببا لإهمال بعض الأمور المتعلقة بالدين فدعا له بالمعونة والتوفيق فيهما انتهى.

ناشناکردنه وهی موسلمانان

به دهعه وهی پیغه مبه ران (عليهم الصلاة والسلام)

دکتۆر/ کاوه اکرم سهنگاوی

بهشی یه کهم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين، وبعد:

یه کهم شتی که خودا پیوستی کردوه له سه ره بده کانی ئه وه یه که خودا به باشی بناسن و به ته نه اش ئه و به ره ستن، ئاشنا بوون به ناسینی خودا و ته نه ا په رستنی چاکترین و به رزترین و شیرینترین نیعمه ته، هه ربویه خوی په ره ردارگار ناسینی و برپا پی بوون و په رستنی خوی له سه ره بده کانی پیوست کردوه، چونکه ده زانی که به بی ئه وه هه م خویان ده وێرین و له کيس ده چن، هه م چاکترین و به رزترین نیعمه تی دنیا و قیامه تیشیان له ده ست ده چی..

بوونی خوی په ره ردارگار ئاشنا بوون به ناسینی گه ره ترین و ته ووترین راستی بونه وهرمان بو ئاشکرا ده کات، چونکه به بی بوونی خواو خالقیتی ئه و، ئینسان ناتوانی به شیوه یه کی راست و دروست، چۆنیه تی په یدابوونی ئه م بوونه وه ره ته فسیر بکات و لیک بداته وه.

جا هه ره ده ک چۆن خوی گه ره دروست کارو به پێوه به ر و خاوه نی هه موو شتی که و وردو درشت و بینراو نه بینراو، زانراو نه زانراوی بونه وه ره گه ردون له پێگه ی خودا وه هاتوونه ته بوون، وه ئه گه ر بو لیکدانه وه ی بوونه وه ره په نا بو هه رشتیکی تر به ریت جگه له خودا ئه و مروف دهستی له ئه فسانه و خورافات گیرده بی و سه ری له په تال و پوچه وه ده رده چی.

به هه مان شیوه ش به بی ته نه ا په رستنی خوداش، نه ئینسان، نه ژیان، نه بونه وه ره.. هیچ مانا و بایه خ و حیکمه تیکی نامینی و ده بنه شتی پوچ و بۆش !!

که وابوو:

به هوی ئاشنا بوون به ناسینی خودا و ته نه ا په رستنی یه وه، ئینسان به راستی خوی ده ناسی و حالی ده بی که حیکمه ت و هوی خولقانی خوی و بونه وه ره چی یه و چۆن و بۆچی دروست کاروه و سه ره نجامی چۆن ده بی، ئه گه رنا به بی ئاشنا بوون به ناسینی خودا و ته نه ا په رستنی ئینسان مانا و حیکمه تی بوونی خوی و ژیان و بونه وه ره نازانی.

بۆیه: هه موو ئه وانه ی که به ناسینی خودا ئاشنا نه بوون و به په رستنی ئه و به هه ره مه ند نه بوون بو ته فسیر کردنی بوون و ژیا نی خویان په نایان بر دۆته به ر ئه و بیردۆزه پوچانه ی که به چاوی ئاژه ل و درنده و شتی نه شیوا ته ماشای مروف ده که ن.. ده ورو به ره بونه وه ریش به شاری بی ساحب و بی خاوه ن ته ماشای ده که ن و دروست بوونی به به ره مه ی پیکه وتی کو یرو

سروشتي کاس له قه له م ددهن .. که ده بی هه ر له ناو ئه و بازنه داخراوانه دا و له ده وری لیتاوی ئه و ئه فسانانه دا بتلیسنه وه و بگه وزینه وه .

به ئی: ته نها ئاشنا بوون به ناسینی خودا و به هه ر مه نده بوون به په رسته نه کانی ده توانی وه لامي ئه و پرسیاره دیرینه بداته وه که بوونه ته گری کویره و تا ئیستاش بیرو هۆشی مرۆفی پیوه خه ریکه و کاسی کردوه .. له کوپوه هاتوی؟ ئه م گه ردوونه له کوپوه هاتوه؟ به دیهینه رو دروستکاری کییه؟ به پیوه به رو هه ل سوپینه ری کییه؟ ناوه کانی چیه و سیفه ته کانی چونه؟ له پیناوی چیدا ئیمه و ئه م گه ردوونه ی دروست کردوه؟ ئه رک و وه زیفه و پۆلی ئیمه له م بونه وه ره دا چیه؟ په یوه ندیمان له گه ل خودا ده بی چۆن بی؟ ئایا له پشت ئه م جیهانی ههستی و به رچاوییه وه جیهانیکی ناههستی و نابه رچاوی ههیه؟ ئاخۆ له پاش ئه م ژیا نه ژیا نیکی تر ده بی هه بی؟ ئه گه ر هه بیته ئه بی چۆن بیته؟ باشه ئه بیته سه ره نه نجاممان پیی بگات؟ ئه گه ر پیی بگات به خته وه ر ده بین یان به دبخته؟ به خته وه ری و به دبخته ئه و ژیا نه له سه ر چ بنه مایه که؟ ..؟ ..؟ ..؟

ئه مانه و چه ندان پرسیا ری دیکه ش ته نها له ریگه ی ئاشنا بوون به ناسینی خودا وه مرۆف ده توانی وه لامي راست و دروست و دلنیا به خشی ده ست که وئ.

خۆ ئه گه ر که سیك به ناسینی خودا ئاشنا نه بی .. وه به په رسته نی خودا به هه ر مه ند نه بی .. ئه و ژیا نی له م شاعیره کلۆل و سه رگه ردانه با شتر نابی .. که له وه لامي ئه و پرسیارانه دا هیه شتیك نازانی .. وه کو خوی ده لی:

جئت لا أعلم من أين، ولكن أتيت
ولقد أبصرت قدامي طريقاً فمشيت
وسأبقى سائراً إن شئت هذا أم أبیت
كيف جئت، وكيف ابصرت طريقي
لست أدري؟!

هاتووم و نازانم له کوئ وه، که چی ئه وه تانی هاتووم

له به ر پیی خۆمدا ریگه م بی نی و پییدا گوزه رم کرد

بمه وئ یان نه مه وئ هه ر ده بی له م

پییه دا بم

چۆن هاتووم و چۆن ئه م ریگه م بی نی

نازانم؟!

و طریقی ما طریقی؟ أطویل أم قصیر؟

هل أنا أصعد أم أهبط فيه وأنموز؟

أ أنا السائر في درب تسیر؟

أم کلانا واقف والدهر یجری؟

لست أدري؟!

پښتای من پښتای چی یه؟ دووره یان نزیك؟

ئاخو بهرهو هه ورازم یان نشیوم، یاخود بهرهو پوچوونم؟

ئاخو من له سهر ئه م پښتایه گوزهر ده که م یان پښتایه که ده جولی؟

یان هه ردووکمان وهستاوین و ئه وهی دواوه گه ردوونه؟

نازانم؟!

أترا نی قبلما أصبحت إنساناً سوياً

كنت محوّاً أو محالاً أم ترا نی كنت شيئاً

أهذا اللغز حل؟ أم سيبقى أبدياً

لست أدري؟.. ولماذا لست أدري؟

لست أدري؟!

ئاخو بهر له وهی بېمه مروځيکی ئاسایی

هه ر نه بوون بووم یان مه حال یاخود شتيکی تر بووم

ئایا ئه م مه ته له شیکاری هه یه؟ یان هه روا هه میشه یییه

نازانم؟.. ناشزانم بو نازانم؟ چونکه نازانم؟

کهسانی وهکو شاعیری کلؤل وسهرگردان زورن، که هه مان وړینه ده که ن و له ناو گيژاوی ئه و گری کويړانه دا وون بوون و نه زانیان کردو ته وهلامی پرسیاره کانیان..

هه یانه ئه و نه گبه تی وسهرگردانییه له کولای خوای ده کاته وهو ئاهی حه قیقه ت دیتوه به بهری و له و ژاوه ژاو وکاس بوونه پزگاری ده بی و... هه ناسه ی خوش به ختی وئوخ ژینی خواناسی هه لده مژی و... له دهر دو ئازاری تال ژینی خوانه ناسی قوتاری ده بی...

به لام داخ بو ئه وانه ی هه ر له گيژاو وگيژهنی حه سره تدا لول ده خون و... کوت وزن جیری ئه و دیوه زمه ی نه زانین و جه هاله ته له کول خوایان ناکه نه وه و... که کويړه پښتایه کان وه لديره که پوکاسه کانی بی بروایی لوشی داوون... هه ر له و زیندانی نازانمه دا گیرده میښنه وه...

موسلمان له کوی و ئه وان له کوی.. موسلمان زور به پوونی وهلامی پرسیاره کان ده زانی و... به دلنیا یییشه وه حه قیقه تی شته کان ده ناسی..

موسلمان له پښتایه کدا دپرواوی پی هه لده گری.. بهره و ئامانجیک گوزهر ده کات و هه لده زنی... که نه خشه ی بو کیشر او وه به سهر نه نجام ونه تیجه که ی زانیاره و ده زانی چی بکات وچی نه کات...

ئو موسلمانەى كه بهناسينى خودا ئاشنايه .. وهكو كهسيكه كه دهيهويٽ بهريگايهكى ريگدا پروات .. ريگاكه دهناسى و سهره نجامهكهى و خالى كوٽاييهكهشى دهزانى بهچى دهگات و .. دهشزانى بوچى دهپوات و چوون پى دهكات .. وهلهسه ر پى خوى پارهستاه بهريك وپيكي پى دردهكات ...

بهلام ئو كهسهى كه بهناسينى خودا ئاشنا نيهو به بهرستنى خودا بههرمه ندينه .. نازانى لهكوئ وه هاتووهو بهرهو كوئ دهچى؟ وهكو كهسيكه مى كویره رييهكى خوارو خيچى گرتى و خوشى دهمه و پوو كهوتى .. بهگاگولكى و لهسه ر سكه دهمى ريگاي گرتى ... كه نهك هه ر نازانى بهرهو كوئ مى دهنى، بهلكو كویره ريگهى خويشى بهباشى نابينى ..

ئا ئو كهسهى كه وهكو گاي كویر ريگاي گرتوته بهرو خويشى نازانى كه قوچى بهچ هه رازيگدا دهتهقى و مى لهچ هه لديرىكه وه دهشكىت، زور جياوازه لهو موسلمانەى كه ريگا راستهكهى خواى پهروهردگاري گرتووه: كه ئه ویش ته نها په رستنى خوداي ميه ره بانه.

ئهمه ش ئه وهيه كه خودا دهفه رموى:

﴿أَفَنْ يَمْشِيَ مُكِبًّا عَلَى وَجْهِهِ أَهْدَىٰ أَمَّنْ يَمْشِيَ سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ [المك: ۲۲].

واته: ئايا ئه و كهسهى كه دهمه و پوو كهوتووه به دهمداو، پيشتى خوى ليوه ديار نيهو نازانى بهرهو كوئ دهم دهكوئى .. ئايا ئه مه باشتر پى دردهكات، يان ئه و كهسهى كه لهسه ر پى پارهستاهو راست بهريگايهكى ريگدا دهپوات و پيشى خوى دهبينى و دهزانى چوون و بهرهو كوئ پى هه لدهگرى؟
كه واته:

خواناسى و بروادارى ههروهك چوون برىتييه له پيرگرتن و بهگه وه گرتنى خودا، بهه مان شيوه ش پيرو حورمهت دانيشه بو ئينسان و بونه وه ر.

ههروهكو خودا دهفه رموى:

﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَطْلًا ذَٰلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ﴾ [ص: ۲۷ - ۲۸].
﴿يَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ﴾ [ص: ۲۷ - ۲۸].

واته: ئيمه ئاسمان و زهوى و ئه وهى دهكه ويته نيوانيانه وه، هه روا به پوچ و بى حيكمهت و هه وهنته كارى دروست نه كردووه، ئه و بىرو باوه رپه ي كه وا بزاني به بى حيكمهت دروست بوون، ئه وه گومان و بوچوونى بى باوه رانه، سزاي سهخت بو ئه و بى باوه رانه ههيه له ئاگرى دوزه خدا.

وهله عه داله تى خودايه نابى كافر و موسلمان لهيهك ترازودا دابنرى و وهكو يهك و يهك سه ره نجاميان هه بى،
بويه دهفه رموى:

ئەگەر بونە وەر بەبێ حیکمەت دروست بووبێ، ئەو ئایا ئەوانە ی ئیمانیا هیناوە و کردە وە ی باشیان کردووە، دەکرێ و دەگونجێ وەکو خراپەکاران مامەڵەیان لەگەڵدا بکری، دەشی خۆی حەکیم و کارزان چاکەکاران و خراپەکاران وەکو یەک تەماشای بکات و یەک حیسابیان بۆ بکات.

جا ئەگەر قیامەت ولیپرسینە وە بەبێ و بە چاکەکار نەوترێ چاکەت کردو بە خراپەکار نەوترێ خراپەت کرد، مانای وایە وەکو یەک تەماشای کران و حیساب کران، ئەوەش لەخوایەکی دادویری دانای کارزان و حەکیم ناوەشیته وە .

چونکە ئەگەر وانەبێ و لێپرسینە وە سزاو پاداشت نەبێ، برۆادارانێ کردار پەسەند لەگەڵ بێ برۆایانی کردار ناپەسەند، هەردووکیان دەچنە نیو تەرازوویە وەو یەکسان دەبن!!!

جا لەو دەتوانین بڵین:

ئاشنابوون بەناسینی خودا بە هەرمەند بوون بە تەنها پەرستنی، ئەمە پلەو پایە کە یەتی و گەرنگی و پایە خە کە یەتی بۆیە بوته چەق و مەرکەزێک کە هەموو ئایەتەکانی قورئان و فەرماشتەکانی پیغمبەر ﷺ بە دەوردا دەسورپیتە وە، چونکە هەموو ئایەتەکانی قورئان و سەرچەم فەرماشتەکانی پیغمبەر ﷺ یان باسی زاتی خودای پەرورەدگار.. یان باسی ناو و سیفەتە بەرزەکانی.. یان باسی دروستکراوەکانی خودا.. یان باسی ئەو دروستکراو شوینە وارانە ی کە ناو و سیفەتەکانی خودای تیدا دەردەکەوێ.. یان باسی فەرمان کردن بە بەندایەتی کردن و پەرستنی خودا.. یان چۆنیەتی بەندایەتی کردن و پەرستنی خودای گەرەن.. یان باسی پلەو پاراستنی ئەو کە سەنەن کە بەندایەتی بۆ خودای گەرەن دەکەن لەدوایا و دواپۆژدا.. یان باسی سزاو تۆڵە ی ئەو کە سەنەن کە لە پەرستنی خودا لا دەدەن و هاوبەشی بۆ دادەنێ.. یان باسی بەسەرھاتی پیغمبەرەن، کە گەلەکانی خۆیانیا بانیگ کردووە بۆ خواپەرستی و بەندایەتی کردنی خۆی گەرەن.. وە ئەو کیشە و تیگیرانانە ی کە لەنیوان پیغمبەرەن و گەلەکانیاندا پووی داو لەسەر مەسەلە ی تەنها خواپەرستی.

جا مادام:

خوا بە یەک زانین (التوحید)، ئەو بازنە و خولگە یە بیّت کە هەموو قورئان و سوننەتی بە دەوردا بخولیتە وە.. وە ئەو چەق و سورگە یە بیّت کە هەموو دینی بە سنوردا بسورپیتە وە.. پیویستە زۆر بە جوانی و بە باشی لەمانای (التوحید) تێ بگەین و بە شەکانی بە تەواوەتی بناسین.

خوا بە یەک زانین (التوحید):

خوا بە یەک زانین (التوحید): بریتییه لە بەتاک و تەنها زانینی خۆی پەرورەدگار لە هەموو تاییبەت مەندییەکانیدا.

(التوحید: إفراد الله سبحانه بما يختص به).

وە ئەو شتانە ی کە تاییبەت مەندن بە خۆی پەرورەدگار و پیویستە ئیمە خۆی پەرورەدگاری تیدا بەتاک و تەنها بزانی و

کەس نەکەینە شەریک و هاوبەشی، سێ بابەتن:

۱- رب = خاوهن.

۲- إله = په‌رستراو.

۳- أسماء و صفات = ناو و سیفه‌ته‌کان.

که‌وابوو:

پێویسته دان به‌وه‌دا بنرێ که‌ئەم بوونه‌وه‌ره یه‌که به‌دییه‌نه‌رو په‌روه‌ردگارو مشورگێپو خاوه‌ن و فه‌رمان‌په‌وای هه‌یه که زاتی (الله)یه. به‌مه‌ش (ربوبیة)ی خودا داده‌مه‌زرێ و جیگیر ده‌بی.

وه‌ئەو په‌روه‌ردگارو به‌دییه‌نه‌ره خاوه‌نی بی ژماره‌ ناوی هه‌ره به‌رزو په‌سه‌ند و سیفه‌تی هه‌ره‌چاک و جوانه، که هیچ که‌س و هیچ شتێک له‌و ناو و سیفاتانه‌ی خودا به‌شدار نی‌یه.

به‌مه‌ش (أسماء و صفات) ی خودا داده‌مه‌زرێ و جیگیر ده‌بی.

وه‌ئەو په‌روه‌ردگارو به‌دییه‌نه‌ره ته‌نها خۆی شایسته‌ی ئەوه‌یه که به‌ته‌نها بپه‌رستێ و به‌ندایه‌تی بۆ بکری. به‌بی ئەوه‌ی هیچ که‌س و شتێک له‌و په‌رستن و به‌ندایه‌تی‌یه‌دا بکریته‌ شه‌ریک و هاوبه‌شی. به‌مه‌ش (ألوهیة)ی خودا داده‌مه‌زرێ و جیگیر ده‌بی.

که‌واته:

بیروباوه‌رو ئیمانی هیچ که‌سێک دانامه‌زرێ به‌خودا.. تاوه‌کوو ته‌نها خودا (رب)ی خۆی نه‌ناسی.. وه‌هه‌رئەویش به (إله)ی خۆی دانەنی.. وه‌ته‌واوی ناو و سیفه‌ته به‌رزه‌کانیش بۆ ئەو نه‌سه‌لمینی..

جا هه‌ر له‌به‌ر ئەمه‌یه زانایانی سه‌له‌ف (به‌په‌حمه‌ت بن) ئیمان بوون به‌خوا و ته‌وحیده‌که‌ی ده‌که‌ن به‌سی به‌شه‌وه:

۱- توحید الربوبیة:

واته: ته‌نها (الله) به‌ (رب) بناسری.

۲- توحید الألوهیة:

واته: ته‌نها (الله) به‌ (إله) دابنری.

۳- توحید الاسماء والصفات :

واته ته‌واوی ناوه‌به‌رزه‌کان و سیفات به‌سه‌نده‌کان به‌سه‌لمینی..

پاش ئەوه‌ی که زانرا:

(التوحید) چیه‌و ماناو به‌شه‌کانی چین، ئیستا پێویسته هه‌ریه‌که له‌ (رب) و (إله)یش به‌جوانی و به‌باشی بناسرین و ماناو مه‌به‌سته‌کانیان به‌ته‌واوی بزانی، تاوه‌کوو به‌وشیوازه‌ی شیواوی خودایه ئیمانی پی به‌یئیری و بۆ غه‌یری خودا به‌کار نه‌هێنری.. وه‌ بۆ ئەوه‌ی ئینسان له‌میان‌ه‌ی ئاشنابوونی به‌ناسینی (رب)ی حه‌ق و (إله)ی حه‌ق ببی به‌به‌نده‌یه‌کی یه‌که‌خوئاسی یه‌که‌خواپه‌رست.. وه‌ بۆ ئەوه‌ی له‌به‌ندایه‌تی و عیباده‌ت کردن بۆ به‌نده‌و دروستکراوه‌کان پزگاری بی بۆ به‌ندایه‌تی کردنی خۆی به‌نده‌کان..

وه تاوه کو ئه و به خته وهری و ئوڅړینی یه ی د دنیا و قیامت که به و دوو وشه وه به ستر او ده سته به ربی.. وه له ته وایي ئه و به دبختی و تال ژینیا نه ی که له تینه گیشتن له دوو وشه وه سه رچا وه ده گری پزگاری بی.. وه بو ئه وه ی، هه موو ئه و طاغوت و فیرعون و سه رانی گومپایی و ده جال و ده ست برانه بناسری که ځویان له خه لکی هه ژارو سته م لیکراو کردو وه به خوا، وه به هو ی ده سلا ت و زولمه وه یان به هو ی فریو فیل و چاوبه سستییه وه، ځویان کردو وه به (رب، إله) ی خه لکی.

تاک کردنه وه ی خودا له ناسینی دا

توحید الربوبیة

وشه ی (رب) واته: خاوه ن، جائم ووشه که بو خوی په روه ردگار به کار ده هیتری و ده وتری خوا (رب) ی هه موو بوونه وهره مه به ست سی شته:

یه که م: له سه ره تا وه ئه م بوونه وهره ی به سیف و خاسییه ته کانییه وه له نه بوون په یدا کردو وه، واته: (خالق). دوو ه م: مانه وه ی ئه م بوونه وهره ی به ده سته و ئه و به پړوه ی ده بات به پیی یاسا و پړسایه که ځوی بو ی دانا وه (الأمر) سییه م: سه ره نجامی بوونه وهره ی هه ر هه مووی به گه ورو بچوکییه وه به وردو درشتیوه هه ر هه مووی ده گه پړته وه به رده سستی ځوی و ځوی خاوه نیانه (المالك).

که واته شته کان له بوون و نه بوون دا به نده به خودا وه، ئه گه ر خوی گه ورو خه لقی نه کردایه و دروستی نه کردایه نه ئه بوو.. وه هه روه ها مانه وه شیان به نده به خوی گه ورو وه، ئه گه ر ده سستی لی به ردا له ناو ده چیټ.. هه روه که چو ن بوونه وهر به بی خوی په روه ردگار بوونیان نه ده بوو، به هه مان شیوه به بی خودای په روه ردگار ناتوانن له سه ر ژیان به رده وام بن . بویه هه وه که چو ن بوونه که یان پیویستی به خودای په روه ردگار هه یه و بو په یدا بوونیان په کیان له سه ر خودا که و تو وه به بی ئه و نابن، به هه مان شیواز به پړوه چوونی ژیانیان و به رده وام بوونیان پیویستی به خودای په روه ردگار وه بو مانه وه یان په کیان له سه ر خودا که و تو وه ئه گه ر خودا ده سستیان لی به ردا ئه و ناتوانن له سه ر ژیان به رده وام بن و دریژ به ژیانیان به دن..

ئمه مانای په روه ردگار یتی (رب) بوو که بو خوا ده وتری و به کار ده هیتری، جاکاتیک ئینسان باوه پی به وه هیئا که خودا (الخالق، المدير، المالك) یتی و له وسیانه دا که سی نه کرده شه ریکی خوا ، ئه وه خودای به په روه ردگاری ځوی دانا وه به ته نها ئه وی ناسیوه له په روه ردگار یتی (الربوبیة) دا، ئا ئه مه شه که پیی ئه وتری: (توحید الربوبیة).

که و ابو: که ده وتری خوا (رب) خاوه نی ئه م بوونه وهره یه، واته:

۱- ته نها خودا ځوی به دیه ینه رو دروستکارو خالق یتی.

۲- ته نها خودا ځوی شی سه ره رشتیاری مشورگیرو به پړوه به ریتی.

۳- سه ره نجامی بوونه وهره ی هه ر هه مووی ده گه پړته وه به رده سستی ځوی و ځوی خاوه نیانه.

ههروهك چۆن بوونهوهر بهبى خواى پهروهردگار بوونيان نهدهبوو، بهههمان شيوه بهبى خوداي پهروهردگار ناتوان لهسهر ژيان بهردهوام بن، بويه گهر به ووردى سهرنجيك لهقورئانى پيرۆز بدهين و لى ووردبينهوه بۆمان دهردهكهويت كه (رب) بۆ ئه و مه بهستانه بهكارهاتوو لهقورئاندا كهتهنها خدا بهدروستكارو بهپيوه بهر بزانيى ..
يه كه م:

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشَىٰ اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَيْثُ وَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِ رَبِّهِ ۗ أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ ۗ بَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٥٤﴾﴾ [الأعراف: ٥٤].

واته: بهراستی خاوهنى (رب) ى ئيوه الله، پاشان خواى پهروهردگار وشهى (رب) بهم شيويه پوون دهكاتهوهو دهفهرموى: ﴿الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ﴾ ئه و خودايه ى كه ئاسمان و زهوى دروست كرد لهماوهى شهش پوژدا. ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُغْشَىٰ اللَّيْلَ النَّهَارَ يَطْلُبُهُ حَيْثُ وَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِ رَبِّهِ﴾ پاشان چووه سهر عرشى فهرمانهوايى خوى و بهپيوه بردنى بوونهوهرى له ژيړ دهسه لاتی خودادايه كه شهو دهكا به پوژدا پوناكى وتاريكى يه كتر داده پوشتن، وه خوړو مانگ و نه ستيره كانيش هه موويان له ژيړ فهرمانى به پيوه چوونى ئه ودان وبه پيى ياساو بهرنامه يه كه كه خوى دايناهو به پيوه دهچن.

كه وابوو چاك بزاني (رب) ى ئيوه ئه و زاته يه كه: ﴿أَلَا لَهُ الْخَلْقُ وَالْأَمْرُ﴾

دروست بوونى بوونهوهرى له ژيړ دهست دايه .. هه لسوراندنى گهردونى له ژيړ فهرمان دايه. جابويه ئه و خودايه ى كه بوونهوهرى دروست كردبى و ژيانيان به پيوه بهرى هه ر ئه و يش شايسته ى ئه و يه كه به پاك و پيرۆز پابگيرى وبه (رب العالمين) بناسرى. ﴿بَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾.

له م ئايه ته دا، خوداي پهروهردگار زور به پوشتنى (ربوبية) خوى به (خلق)، (امر) ته فسير كرد. دووقم:

﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُدِيرُ الْأَمْرَ ۗ مَا مِنْ شَيْءٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ ۗ ذَٰلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٢﴾﴾ [يونس: ٣].

خوداي پهروهردگار دهفهرموى:

واته (رب) ى ئيوه (الله) يه، خاوهن و پهروهردگارى ئيوه (الله) يه.

پاشان خوداي گه و ره پوونى دهكاتهوه، كهتهنها (الله) شايسته ى ئه و يه كه به (رب) بناسرى چونكه:

۱- بوونهوهرى له نه بوونهوه دروست كرد لهماوهى شهش پوژدا. ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى

الْعَرْشِ﴾

۲- به پيوه بردنى بوونهوهرى هه لسوراندنى ژيانيان تهنها له ژيړ فهرمانى (الله) دايه. ﴿يُدِيرُ الْأَمْرَ﴾

﴿ مَا مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ ﴾

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أُنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾﴾ [البقرة: ٢١ - ٢٢].

۱- نَبِّوهُوْ كِه سَانِي پَيِّش نَبِّوهُ شِي دُرُوسْت كِرْدُوهُ. ﴿الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾

﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَّكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ﴿١٠١﴾

خوایه‌ی که زهوی بۆ ئیوه کردوو به پاخه‌ریک و ئاسمانی بۆ کردوون به بینا، وه له ئاسمانه وه ئاوتان به شیوه‌ی باران بۆ ده‌بارینی که به‌هۆیه وه چهنده ها گژوگیا و پرووه‌ک و دانه‌وێله‌ی پێ سه‌وز ده‌کات و ده‌یکات به‌پزق و پوژی بۆ ئیوه ..

جا بۆیه که سیکی تر مه‌که‌ن به هاوبه‌شی خودا له په‌رستندا، له کاتی که دا خۆتان ده‌زانن له (خلق و أمر) دا شه‌ریکی نی-

به :

﴿فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أُنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ﴿١٠﴾

(نه‌مرود) یه‌کیکه له‌و تاغوتانه‌ی داوای خوایه‌تی کردووه و خو‌ی به‌(رب) ناساندووه، کاتی‌ک له‌گه‌ل پی‌غه‌مبه‌ر ئیبراهیم عليه السلام روبه‌روو ده‌بی، (ئیبراهیم) یش به‌وه ده‌مکوتی ده‌کاو بیری ده‌تاسینی که (رب) زاتی‌که که ژیا‌نی به‌ه‌موو

بوونه وهر به خشیوه و له نه بوونه وه هینا ونیتی بوون، پاشانیش دهیانمرینیت و دهیانگیریتته وه بو لای خوئی، وه دهسه لاتی له هه لاسورانندی ژيانی مروف و به پیره چوونی پيساکانی گهردون دا ههیه :

﴿ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالسَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴾ [البقرة: ۲۵۸].

واته: تۆ ديمه نى ئه و كه سته نه ديبوو كه چۆن له گه ل ئيبراهيم ﷺ سه بارهت به پهروهردگارى ده مه قالى و ململانئى ده كردو وايدهرانى كه هه رخۆى خوايه (رب) ه، له بهر ئه وهى خودا پاشايه تى و ده سه لاتی پيدا بوو، بۆيه به عينا ده وه پرسى و ووتى: ئه رى پهروهردگارو خاوه نى تۆ كييه ؟

(ئىبراهيم) یش ﷺ له وه لامدا فه رموى:

﴿ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ ﴾ خاوه نى من ئه و زاته يه كه كه ژيانى به هه موو بوونه وهر به خشیوه و له نه بوونه وه هینا ونیتی بوون، پاشانیش دهیانمرینیت و دهیانگیریتته وه بو لای خوئی.

كه چى ئه ویش ووتى: خۆمنیش كه سانیک ده ژینم و كه سانیک ده مرینم، ئاره زووم له هه ر كه س بى ئه و ايان ئه يكوژم و ئه يمرینم، وه يان چاوپۆشى لى ئه كه م و ئه یژینم.

بۆيه (ئىبراهيم) ﷺ فه رموى: ته نها ئه وه نييه به لكو خاوه نى من ده سه لاتی ته واوى هه يه به سه ر به پیره بردن و هه لاسوراندى گه ردووندا، يه كيک له وانه خۆر له خۆر هه لاته وه ديئى، ده سا تۆش ئه گه ر خواى له خۆر نشينه وه هه لى بيئنه ﴿ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالسَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ ﴾ [البقرة: ۲۵۸].

سه ره نجام ئه و بى باوه ره حه په ساو ورته ی لى براو ده مكوت بوو.

* هه روه ها (فیرعه ون) یش يه كيکی تر بوو له و تاغوتانه ی كه خۆى به خواى هه ره گه وره ی خه لکی داده ناو، ئه وه ی به خه لکی راگه ياند كه جگه له و كه سيکی تر نى يه كه خواى ئه وان بيئ .

(موسى) ش ﷺ هه ر به و شيوازه له پرووى ئه م ياخى بووه نه دا ده وه ستى و به وه بيانوى ده برى، كه (رب) ده بى كه سيك بيئ كه بوونه وه رى دروست كرد بى و ياساى به پیره چوونی بو دانابى ..

﴿ فَأَتَا فِرْعَوْنَ فَقُولَا إِنَّا رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴾ [الشعراء: ۱۶].

واته: (موسى وهارون) هاتن بو لای (فیرعه ون) و پييان ووت: ئيمه په وانه كراو و نيژدراوى خودايه كين كه خاوه نى هه موو بوونه وه ره .

﴿ قَالَ فَمَنْ رَبُّكُمَا يُمُوسَى ﴿٤٩﴾ قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ حَلْقَهُ ۖ ثُمَّ هَدَى ﴿٥٠﴾ ﴾ [طه: ۴۹ - ۵۰].

(فیرعه ون) ووتى: ئه و خودايه ی كه خاوه نى ئيوه يه كييه ؟

(موسى) ش ﷺ فه رموى: خاوه ن (رب) ی ئيمه ئه و زاته يه كه :

۱- کالای بوونی به هه موو بوونه وهر به خشیوه و بوونه وهری به دیهیناوه .

۲- پاشان هه ر بوونه وهریکیش به و شیوازه ی که شیای خوی بیت یاسای به پێوه چوونی بو داناه و ریگای به پێوه چوونی پی نیشانداوه . ﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَى كُلَّ شَيْءٍ حَلْقَهُ، ثُمَّ هَدَى﴾
که واته :

به پیی ئه و باسه ی پێشو و ته واین بلین :

تاک کردنه وهی خودا له ناسینی دا ﴿توحید الربوبیة﴾

بریتییه له وهی که :

۱- ته نها الله به دروستکارو به دیهینهری بوونه وهر بناسری، دروست بوون و به دیهاتنی بوونه وهر نه دریته پال هیچ شتیکی تر (خالق).

۲- وه ته نه اش خودا به سه ره رشتیارو به پێوه بهری ئه م بوونه وهره بزانی و به پێوه چوون و هه لسه وپاندنی بوونه وهر نه دریته لای هیچ که س و شتیکی تر (المدر).

۳- وه ته نها ئه ویش به خاوهنی بوونه وهر دابنری که سه ره نجامی بوونه وهر هه ره مووی به گه وره و بچوکییه وه و به وردو درشتیوه ده گه ریته وه به ردهستی ئه و (المالک). ئه وه شه که پیی ده وتری [ناسینی خودای طه ورة].

ئه مه سه باره ت به ناسینی خودا و مانای (رب)، ئه وهی تر که پێویستره بزانی بریتییه له په رستنی خودا و مانای (إله) که به پشتیوانی خوی گه وره له ژماره ی داهاتوودا باسی ده کهین.

سبحانک اللهم وبحمدک أشهد أن لا إله إلا أنت أستغفرک وأتوب إليك

سایتی به ههشت

www.ba8.org

2009 – 1430

هه میشه له گه لمان بن بو به ره می نوی

دین ئامۆژگارییه

نوسینی: الشیخ عبدالعزیز بن باز (رحمه الله)
وهه گێڕانی: م. عبدالوہابی عبدالرحیم القرطبی

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين، وبعد:
پاڤه کردنی فهرمووده ی (الدین النصیحة).

ئهم فهرمووده یه فهرمووده یه کی زۆر گه وره یه و ئیما می موسلیم پیاوی ته کردوو له صهیحه کهیدا له ته میمی دارییه وه ﷺ،
وه چهند ریوایه تیکی تری هاتوو بهیجگه له وریوایه ته ی موسلیم .

پێغه مبهری خوا ﷺ ده فهرموویت:

(الدین النصیحة)، قلنا لمن یارسول الله ﷺ؟ قال: (الله و لکتابه و لرسوله و لأئمة المسلمین و عامتهم)^(١).

واته: (دین بریتیه له ئامۆژگاری)، ووتمان بۆ کێ ئه ی پێغه مبهری خوا ﷺ؟

فهرمووی: بۆ خوا و قورئانه که ی و پێغه مبه ره که ی و پێشه وای موسلمانان و خه لکی به گشتی .

ئهم فهرمووده پر شکویه به لگه یه له سه ره ئه وه ی که ئهم ئایینه هه مووی ئامۆژگارییه وه ئه مه ش به لگه یه له سه ره ئه وه ی که
ئاست و پله و پایه ی ئهم دینه زۆر گه وره یه، له به ره ئه وه ی دینی هه ره هه مووی به ئامۆژگاری باس کردوو هه ره وه ک چۆن
ده فهرموویت:

(والحج العرفه)^(٢).

واته (حه ج بریتیه له عه ره فه).

وه ئهم فهرمووده یه باس له وه ده کات که ئامۆژگاری بریتیه له دین، که ئه وه ش دلسۆزی ده گرێته وه له وشته داو راستگۆی
تییدا بۆ ئه وه ی به و جۆره جی به جی بکریت که خوا ده یه ویت، له به ره ئه وه ی دین ئامۆژگارییه له هه موو ئه و شتانه ی که خوی
گه ره و اجبی کردوو، وه وازه یان له و شتانه ی که حه رامی کردوو، وه ئه مه ش گشتگیره بۆ مافی خوا و مافی پێغه مبه ره ﷺ
و مافی قورئان و مافی پێشه وایان و مافی خه لکی، وه ئامۆژگاری وه ک پێشتر باسمان کرد بریتیه له ئیخلاص له وشته داو
چاودیری کردنی، وه سوور بوون له سه ره ئه وه ی که به ته وای ئه نجام بدریت به تیرو ته سه لی به بی بوونی ساخته و غه ش کردن

(١) (رواه مسلم، وانظر: مشکاة المصابيح: ٤٩٦٦).

(٢) (أخرجه أحمد: ١٨٤٩٧، والترمذي: ٨٨٩، والنسائي: ٣٠١٦، وابن ماجه: ٣٠١٥، وصححه الشيخ الألباني في: مشکاة المصابيح: ٢٧١٤).

وخیانهت وکهم تهرخه می، له زوبانی عهره بدا ئه وتریت: (ذهب ناصح) ئالتونوی (ناصح) واته: هیچ فیل و غه شیکی تیا نییه، وه ده لئین ههنگوینی (ناصح) واته: هیچ غه شیکی تیا نییه. ههر بهم شیوهیهش موسلمان ده بیئت و بیئت له کرده وهکانی دا که راست بی له گه ل خواو قورئان و پیغه مبه ر ﷺ و پیشه وای موسلمانان و عامه ی خه لکی .

ئامۆژگاری بۆ خوا به وه ده بیئت که به ته نها بیه رستی و بیناسی و دلسۆزی له به رامبه ری وه موو په رسته نه کان بۆ ئه و بکه یت ههر له نوێزو پۆژ و حه ج و جیهاد و جگه له مانه ش .

واته: (کرده وه کان ئه نجام بدات بۆ خوای گه وره به ئه و په ری ئیخلاصه وه له گه ل خوادا که سیکی تر نه په رستی، به لکو ته نها ئه و بیه رستی به ته نها، وه به پاکی ئه نجامی بدات و به ته واوه تی، له گه ل باوه ر پێ بوونی و باوه ر پوون به هه موو ئه و شتانه ی که فه رمانی پێ کردوه، وه به م شیوه یه به چاکی گوێرپایه لی بیئت له هه موو ئه و شتانه ی که خوای گه وره پیویستی کردوه له سه ری و وازه یان له و شتانه ی که قه ده غه ی کردوه لی، وه هه موو ئه و شتانه ش به ته واوه تی جی به جی بکات، له به ر ئه وه ی ده زانی که خوای گه وره مافی هه یه به سه رییه وه وه خوای گه وره پیویستی کردوه له سه ری و ههر بۆیه به چاکی پاپه ند ده بی به و شتانه وه وه به جوانی په چاوی ده کات ..

به هه مان شیوه له به رامبه ر مافی قورئاندا به ووردی ده یخوینیته وه ولی تی ده گات و کرده وه ی پێ ده کات له ئه و کارانه ی که فه رمانی پێ کراوه تییدا وه واز ده هیانی له ئه و کارانه ی که قه ده غه ی ده کات، وه قورئان کتیبی خوای گه وره یه و پردی به تینی خۆیه تی، وه ئه وه ی که پیویسته ئه وه یه که به چاکی چاودیری و په چا و بکریت و بایه خی پێ بدریت له پووی کرده وه پێ کردنی به کردار و به گوفتار، ئه ویش به پاراستنی فه رمانه کان و وازه یان له قه ده غه کراوه کان، وه راوه ستان له سنوره کان، ئه و سنوره ی که پوونی کردۆته وه له قورئانی پیروژدا هه تا وه کو نات ه واوی پوونه دات له هیچ کام له فه رمانانه ی خوا که له قورئاندا هاتوه، وه هه تا وه کو نه که ویته ئه نجام دانی کاریک که خوای گه وره حه رامی کردوه، له گه ل باوه ر پوون به ئه وه ی که قورئان که لامی خوایه و له لایه ن ئه وه وه نیردراوه ته خواره وه و دروست کراو نییه، وه له لایه ن خوا ده ست پێکی سه رچاوه ی گرتوه وه ههر بۆ لای خۆشی ده گه رپێته وه، وه ئه وه ش بیروباوه رو و ته ی ئه هلی سوونه و جه ماعیه ی سه رتاسه ر، هه روه ک خوای گه وره ده فه رموویت: ﴿نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ ﴿١٦٣﴾ عَلَى قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿١٦٤﴾﴾

[الشعراء ۱۹۳-۱۹۴].

واته: دایبه زاندۆته خواره وه بۆت ئه م قورئانه جبریل له لایه ن خواره وه بۆ سه ر دلت بۆ ئه وه ی به ئه م قورئانه ئاگاداری قه ومه که ت بکه یته وه .

وه ده فه رموویت: ﴿تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿١﴾﴾ [الزمر: ۱].

واته: ئه م قورئانه له لایه ن خوای خاوه ن عیزه ت و ده سه لات و حه کیمه وه نیردراوه ته خواره وه .

زیاد له وه ش چه نده ها ئایه تی تر که به لگه یه له سه ر ئه وه ی که ئه م قورئانه و ته ی خوای خاوه ن ده سه لات ه . وه له لایه ن ئه وه وه نیردراوه ته خواره وه، وه پیویسته باوه ردار باوه ری به هه موو ئه مانه هه بیئت پیاو بیئت یان ئافه رت، وه باوه رپیان واییت

که قورئان که لامی خوایه و له لایه نهوه وه نێردراوه ته خواره وه و دروست کراو، نییه له لایه نه خواوه دهستی پێکردوه دابه زینی وهه بۆ لای خوشی دهگه پێته وه به پێچهوانه ی جههمیه کان و هه مو نه وانه ش له قافله ی نه وانه ده پۆن له بیده چیه کان.

به هه مان شیوه ئامۆژگاری بۆ پیغه مبه ر ﷺ به وه ده بیته به گوێرایه لی کردنی له و شتانه ی که فه رمانی پی کردوه وه دوورکه و تنه وه له نه و شتانه ی که قه دهغه ی کردوه وه باوه ر بوون به نه وه ی که پیغه مبه ری خوایه به راستی وهه کوته ی پیغه مبه ران ونێردراوانه ، له گه ل به رگری کردن له سوونه ته کانی و پاراستنی، هه مو نه مانه ده چنه خانه ی ئامۆژگاری بۆ پیغه مبه ر ﷺ به هه مان شیوه بایه خ دان به فه رموده کانی و پوونکردنه وه دیاری کردنی فه رموده سه حیه کان له لاوازه کان، وه پاراستنی وجی به جی کردنی وه پاوه ستان له نه و سنورانه ی که خواو پیغه مبه ر ﷺ وه کو سنور دایان ناوه، هه روه ک خوا ی گه وره ده فه رمو یته :

﴿تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ [البقرة: ٢٢٩].

واته : نه وانه سنوری خوا ی گه وره واته خوا ی گه وره گێراو یته به سنور ده ی نه وه ش نه و سنورانه مه به زینن .

ئا نه مه بریتیه له ئامۆژگاری بۆ پیغه مبه ر ﷺ، وه نه وه ش که زیاد له نه وه یه له جی به جی کردنی واجباته کان و وازه یان له حه رام کراوه کان بریتیه له ته واو یته بۆ نه و ئامۆژگارییه و تێروته سه ل کردنی .. که واته موسلمان به هوی بایه خ دان به فه رمانه کانی خواو پیغه مبه ر ﷺ و نه و شتانه ش که قورئان و سوونه تی پیغه مبه ر ﷺ به لگه یه له سه ری له و مافانه به هوی نه مه وه موسلمان به ته واو ته هه ستاوه به جی به جی کردنی ئامۆژگاری له به رامبه ر خواو قورئان و پیغه مبه ری ﷺ، به هوی جی به جی کردنی نه و شتانه ی که خوا فه رزی کردوه وه دوورکه و تنه وه له و شتانه ی که حه رامی کردوه، وه پاوه ستان له سنوره کانی خواو وه زۆر ستایشکردن و سوپاس کردنی وه یادکردنه وه ی وترسان لی هه مو نه مانه ئامۆژگارییه بۆ خواو قورئان و پیغه مبه ره که ی ﷺ.

وه ئامۆژگاری بۆ پێشه وای موسلمانان بریتیه له دوعای خیر بۆکردنیان و گوێگرتن و گوێرایه لی کردنیان له چاکه دا. وه هاریکاری کردنیان له سه ر چاکه و وازه یان له خراپه، وه ده رنه چوون له ژێر ده سه لاتیان، وه ململانی نه کردن له گه لیان، ته نها کاتی نه بی که کوفرێکی ئاشکرایان لی ببینرێ که نه و کوفره یان به لگه هه بیته له سه ری له لایه نه خوا ی گه وره وه هه روه ک که هاتوه له فه رموده که ی عوباده ی کوری صامت ﷺ له به یعه تدانی نه نصار بۆ پیغه مبه ر ﷺ.

وه له ئامۆژگاری بۆیان پێنمایی کردنیان بۆ چاکه و فه رمان پێکردنیان به چاکه و قه دهغه کردنیان له خراپه یه به شیوازیکی باش و له سه ر خو و نه رم و نیان له گه ل گرتنه به ری هه موو پێگایه کی باش وه ک کارکردنی که به نه م فه رموده یه که خه ریکی پوونکردنه وه یان وه گوێرایه ل کردنی نه و و ته یه ی خوا ی گه وره که ده فه رمو یته : ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْرِ وَالْتَقَوْا﴾ [المائدة: ٢].

واته : هاوکاری یه کتر بکه ن له سه ر خیر و چاکه .

وه نه و فه رموده یه ی خوا ی گه وره که ده فه رمو یته : ﴿وَالْعَصْرِ ١ إِنَّ الْإِنْسَانَ لِفِي خُسْرٍ ٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصُوا بِالحَقِّ وَتَوَّصُوا بِالصَّبْرِ ٣﴾ [العصر: ١ - ٣].

واته : (سویند به کات (که جی کردوه و کانی مرۆقه) هه موو مرۆقه کان له خه ساره و مه ندیدان، ته نها ئه وانه نه بیته که ئیمانیا ن به خوا هیناوه و کرده وه ی چاک ده که ن به و ئیمانیا ن و بانگه وازی شی بو ده که ن و ئارام ده گرن له سه ره هه موو ئه و نا په حه تییا نه ی که دیته پیا ن له و پینا وه دا.

وه ئامۆژگاری بو خه لکی به گشتی به ئه وه ده بیته به فیژکردنیا ن و شاره زا کردنیا ن له دیندا و بانگه وازکردنیا ن بو لای به رنامه ی خوای خاوه ن ده سه لات و فه رما ن پی کردنیا ن به چاکه و قه ده غه کردنیا ن له خراپه و جی به جی کردنی سزا کان (حدود) له سه ریا ن و (به سه ره وانه ی که سنو ریکی خوا ده به زینن) و لی پرسینه وه ی شه رعی له گه ل ئه وانه ی که خراپه ده که ن هه موو ئه مانه ئه چیته ژیر خانه ی ئامۆژگاری بو یا ن...

سبحانک اللهم وبحمدک أشهد أن لا إله إلا أنت أستغفرک وأتوب إليك.

=====

سایتی به ههشت

www.ba8.org

2009 – 1430

هه می شه له گه لمان بن بو به ره مه می نو ی

داهینراوهکان له دیندا

(البدع في الدين)

کۆم: م/عبدالکریم محمد

پیش نوێژو وتارخوینی مزگهوتی: ئیمان له سلیمانی

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين، وصلى الله وسلم وبارك على سيد الأنبياء وخاتم المرسلين نبينا محمد وعلى آله وأصحابه وأتباعه الى يوم الدين

پیناسهی داهینراو (بیدعه) له دیندا

ریگایهکی داهینراوه له ناو ئیسلامدا ئهچوینن به شه رعییه کانه وه، مه بهست له کرده وه پێ کردنی به گومانى خویان زیاده په رستنی تیدایه بۆ خوی گه وه، به لام به پیچه وانه وه داهینراوهکان له په رستندا ته نها خراپه کاری وگومپایی به بۆ خاوه نه که ی.

هه روه ها له ئیسلامدا شتیك نییه ناوی (البدعة الحسنة) بیئت، وه کو هه ندیک له نه زانه کان بانگه وازی بۆ ده که ن به گومانى خویان، چونکه هیچ به لگه یه کیان به دهسته وه نییه بۆ سه لماندن.

له ئیسلامدا (سنة حسنة) هه یه که بریتییه له زیندوو کردنه وه ی کرداریکی شه رعی که پیشتر کرده وه ی پێ کراوه پاشان له بهر هه ر هۆیه ک بۆ ماوه یه ک راگیراوه دواتر زیندوو کراوه ته وه.

فه رموده که ی پیغه مبه ر ﷺ که فه رموویه تی: (من سن في الإسلام سنة حسنة) ^(۱) ئیمامی مسلم له ژیر ئه م بابهدا هیناویتی: (۲۰) باب الحث على الصدقة...

پیشتر خیر کردن فه رمانی پێ کراوه و کرده وه ی پێ کراوه، مه بهست له م فه رموده یه ته نها هاندانی موسلمانانه بۆ خیر کردن، له بهر ئه وه ی خه لکانیکى هه ژار له هۆزی (مضر) هاتنه مه دینه و ئاماده یی ته واویان هه بوو بۆ به شداری کردن له جیهادا له گه ل پیغه مبه ری خوادا ﷺ، به لام کاتیک پیغه مبه ر ﷺ بینییانی زۆر نه بوو بوون رهنگ تیکچوونی له روخساریدا ده رکه وت، بۆیه چوه ژووره وه پاشان هاته ده ره وه فه رمانی کرد به بیلال بانگ بفرموو، قامه ت بکه و پاشان نوێژی بۆیان کردو وتاریکی بۆدان که تییدا هانی دان بۆ خیر کردن و به خشین له ریگای خوادا، هاوه لانیش به گویره ی توانای خویان خیریان بۆ کۆکردنه وه له پارو پۆشاک و خواردن، تا دوو کۆمه ل خواردن و پۆشاکیان بۆ کۆکردنه وه، پاشان پیغه مبه ری خویان ﷺ بینى روخساری له خۆشیدا ده ره وشایه وه وه کو پارچه یه کی ئالتون، پاشان فه رموی:

(من سن في الإسلام سنة حسنة....).

که واته: فەرمووده که باسی خێرکردن دهکات، خێرکردنیش پێشتر له ئیسلامدا هه بووه نهک بکریته به لگه بۆ شتی داهینراو که له دیندا هیچ بنچینه یه کی نییه.

وه ئه گهر باس له قسه که ی ئیمامی عومەر رضی اللہ عنہ بکه ن که فەرموویه تی: (نعمت البدعة هذه)^(٢).

له باسی زیندوو کردنه وه ی نوێژی ته راویح به جه ماعت، ئه مه یش دیسان راست نییه و نابێته به لگه، چونکه پێغه مبه ری خوا ﷺ خۆی (٣) سی شه و به جه ماعت ته راویحی بۆ کردن دوا ی ئه وه که بینى هاوه لان زۆر به په روشن و هه موو کۆبوونه وه، بۆی نه کردن چونکه له وه ترسا نه وه کو له سهریان فەرز بکریت، ئیتر ئیمامی عمر رضی اللہ عنہ چ بیدعه یه کی کردوه؟!!

هه ندیک له داهینراوه کان له بیروباوه ردا:

یه که م: بیدعه ی شیعه گهری تی و خه واریجه کان:

یه که م ئاژاوه یه که که دروست بوو له عیراقدا وه بوونه هۆی ناره حه تی و ئاژارو پارچه پارچه کردنی موسلمانان بریتی بوو له بیدعه ی شیعه گهری تی و خه واریجه کان، وه ئه م دوو کۆمه له له کۆمه له گومراکانن^(٣).

دووهم: چه واشه کردنی خه لکی به وه ی (ده ججال) مرؤف نییه به لکو نیشانه ی شارستانی تی و جوانی و رازاوه یی ئه وروپایه^(٤).

سییه م: ناوانی فریشته ی گیان کیشان به (عیزرائیل)، له کاتی که ناوی له قورئاندا به (ملك الموت) هاتوه، خوا ی گه وره ده فهرمی ت: ﴿قُلْ يَتَوَفَّاكُم مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ﴾ [السجدة: ١١].

واته: ئه ی محمد ﷺ پێیان بلای ئه و (ملك الموت) ه گیانتان ده کیشی ت که له لایه ن خوا وه ئیوه ی پی سێ درا وه.

وه پێغه مبه ر ﷺ ده فهرمی ت:

(... ثم یجیء ملك الموت....)^(٥).

واته: ... پاشان ملك الموت دی ت....

که واته: ئه مه ناوی تی له قورئان و سوننه تدا، و (عیزرائیل) هیچ ئه صل و بنه مایه کی له ئیسلامدا نییه، به لکو له وانه یه له ئیسرائیلیات بی ت.

(٢) (أخرجه البخاري: ٢٠١٠).

(٣) (سلسلة الأحاديث الصحيحة: ٦٥٦/٥، الإعتصام: ٥٥/١، مجموع الفتاوى: ٣٦/١٣٩ و ١٠/٣٥٤-٣٥٦).

(٤) (سلسلة الأحاديث الصحيحة: ١٩٠/٣).

(٥) (أحكام الجنائز: ص ١٩٩).

چوارهم: گومانیک که گوايه هديشی آحاد(ئو هه ديشيه که يهک راوی يان دوو يان سئ يان کۆمه لیک ریوايه تی بکه ن و نه گه نه پله ی مته واتر) ناکریت به به لگه بۆ چه سپاندنی بیروباوه پ.

ئهمه يش قسه يه که ئه صلی نیيه له شه ريعه تی ئيسلامدا، وه بۆچونیکی زۆر دووره له قورئان و سوننه ت، وه پيشه وایانی سه له فی صالح به هيچ شيوه يه که ئه م بۆچونه له ناویاندا نه بووه، به تايبه تی پيشه وایان (أبو حنیفة ومالك بن أنس والشافعي وأحمد بن حنبل) (رهحمه تی خوايان لی بیئت).

وه له و زانایانه يش که به رپه رچی ئه م بۆچونه یان داوه ته وه:

- ۱- إمام ابن القيم (رهحمه تی خواي لی بیئت) له کتیبی (مختصر الصواعق المرسله علی الجهمية والمعطله).
- ۲- إمام ابن حزم (رهحمه تی خواي لی بیئت) له کتیبی (الإحكام في أصول الأحكام).
- ۳- إمام الباني (رهحمه تی خواي لی بیئت) له دوو نامیلکه دا (وجوب الأخذ بحديث الآحاد في العقيدة) (الحديث حجة بنفسه في العقائد والأحكام).

به م گومانه به تاله یان ئه م به شانیه ی بیروباوه پ وه رناگرن:

- ۱- پیغه مبه ریئی ئاده م ﷺ وئو پیغه مبه رانه ی که ناویان له قورئاندا نه هاتوه.
- ۲- پيشخستنی پله ی محمد پیغه مبه ر ﷺ به سه ر هه موو پیغه مبه راندا.
- ۳- تکا کردنی گه ره ی پیغه مبه ر ﷺ له رۆژی قیامه تدا.
- ۴- تکا کردنی پیغه مبه ر ﷺ بۆ ئه و که سانه ی که تاوانی گه ره یان ئه نجام داوه له ناو ئوممه ته کهیدا.
- ۵- هه موو موعجیزه کانی پیغه مبه ر ﷺ ته نها موعجیزه ی قورئان نه بیئت.
- ۶- سیفاتی لاشه یی پیغه مبه ر ﷺ وه هه ندیک له خوڤه وشتی.
- ۷- ئه و فه رمودانه ی باس له سه ره تای دروست بوون ده که ن، یان سیفه تی فریشته و جنۆکه کان، یان به هه شت و دۆزه خ که ئیستا دروست کراون، هه روه ها باوه پ نه بوونیان به وه ی که فریشته له نور دروست کراون، یان به رده ره شه که (حجر الأسود) به ردی به هه شت بیئت، که ئه مه ش شیخ (حمود شلتوت) به ئاشکرا دژایه تی ده کات.
- ۸- تايبه ت مه ندیه کانی پیغه مبه ر ﷺ وه کو: چونه ناو به هه شت و، بینینی به هه شتییه کان و ئه وه ی که ئاماده کراوه بۆ ئیمانداران له به هه شتدا، موسلمان بوونی ئه و جنۆکه یه ی که له گه ل پیغه مبه ره ﷺ.
- ۹- دژایه تی کردنی مژده دانی ده (۱۰) هاوه له به ریزه که به به هه شت (العشرة المبشرين بالجنة) که به هه شتی بن.
- ۱۰- دژایه تی کردنی باوه پ بوون به پرسیار کردنی دوو فریشته که ی ناو گۆڤ.
- ۱۱- دژایه تی کردنی باوه پ بوون به سزای ناو گۆڤ.
- ۱۲- دژایه تی کردنی باوه پ بوون به گۆڤ ووشار.
- ۱۳- دژایه تی کردنی باوه پ بوون به وه ی که ته رازووی رۆژی قیامه ت دوو تای هه بیئت (ذي الکفین).
- ۱۴- دژایه تی کردنی باوه پ بوون به پردی (صراط).

۱۵- دژایه تی کردنی باوه پ بوون به حهوزی (کوثر)، وه هر که سیک که ته نها یه ک جار ئاوی لی بخواته وه ئیتر هه رگیز تینوی نابیت.

۱۶- چوونه به ههشتی ههفتا ههزار (۷۰۰۰۰) له ئوممه تی پیغه مبه ر ﷺ به بی لیپرسینه وه له سه ر گونا هه کانیان.

۱۷- پرسیار کردن له پیغه مبه ران (عليهم الصلاة والسلام) له رۆژی کۆکردنه وه ی قیامه تدا که ئایا دینه که تان گه یاندوه به خه لکی یان نا.

۱۸- دژایه تی کردنی باوه پ بوون به راستی تی ئه وه فرمودانه ی پیغه مبه ر ﷺ که باسی سیفه تی رۆژی دوا یی و کۆکردنه وه ی خه لک و دابه ش کردنی نامه ی کرداریان به سه ریاندا.

۱۹- دژایه تی کردنی باوه پ بوون به قه زاو قه ده ر چاک و خراپی و خوا ی گه وره هه موو شتیکی مرۆقه کانی نویسه وه به خته وه ری و نار هه تی و رۆژی ته مه نی.

۲۰- دژایه تی کردنی باوه پ بوون به قه له م که هه موو شتیکی نویسه وه.

۲۱- دژایه تی کردنی باوه پ بوون به قورئان که به حه قیقه ت قسه و فرموده ی خوا ی گه وره یه و (بحار) نییه.

۲۲- دژایه تی کردنی باوه پ بوون به عه رش و کورسی خوا ی گه وره به حه قیقه ت نه ک (بحار) بیت.

۲۳- دژایه تی کردنی باوه پ بوون به وه ی که ئه و موسلمانانه ی که گونا هه ی گه وره یان ئه نجام داوه به هه میشه یی له دۆزه خدا نامینه وه.

۲۴- دژایه تی کردنی باوه پ بوون به وه ی که روحی شه هیدان له ناو سیقه تۆره ی بالنده یه کی سه وزدان له به هه شتدا.

۲۵- دژایه تی کردنی باوه پ بوون به وه ی که خوا ی گه وره حه رامی کردوه له سه ر زهوی که لاشه ی پیغه مبه ران بخوات.

۲۶- دژایه تی کردنی باوه پ بوون به وه ی که خوا ی گه وره فریشته ی تایبه ت کردوه ئه گه پښ به سه ر زه ویدا و سه لامی خه لکی ده گه یه نن به پیغه مبه ر ﷺ.

۲۷- دژایه تی کردنی باوه پ بوون به هه موو نیشانه کانی پښ هاتنی رۆژی قیامه ت، وه کو: هاتنی مه هدی و هاتنه خواره وه ی پیغه مبه ر عیسی ﷺ، و هاتنی ده جبال و، هاتنه ده ره وه ی گیانداریک له ناو زهوی و نیشانه کانی تریش.

۲۸- دژایه تی کردنی باوه پ بوون به پارچه پارچه بوونی موسلمانان به سه ر (۷۳) کۆمه ل و حیزبدا، که ته نها یه ک کۆمه لیان رزگاری ده بیت ئه ویش ئه وانه که شوین که وتووی ئه و دینه ن که پیغه مبه ر ﷺ هاوه لانی له سه ر بووه له بیرو باوه پ خوا په رستی و خو په وشتی به رزی خواویستانه.

۲۹- دژایه تی کردنی باوه پ بوون به گشت ناوه جوان و سیفا ته به رزه کانی خوا ی گه وره به و شیوه یی که له فرموده ی صه حیحا هاتووه، وه کو: صفة العلي والقدير وصفة الفوقية والتزول.....

۳۰- دژایه تی کردنی باوه پ بوون به سه رکه وتنی پیغه مبه ر ﷺ بو ئاسمانه به رزه کان، وه بینینی نیشان گه وره کانی په ره ردگار.

هدانا الله وإياهم الى سواء السبيل.

ئەمە ۋەلامى ئەم زانايانەيە:

شہ شہم: ئہم قسہ یہ ش: خوا لہ ہہ موو شوینیکہ.

هه‌شتم: ئەم قسە یەش: نوری محمد ﷺ بە کەم دروستکراوی خواوە.

عن ابن عباس رضي الله عنهما - مرفوعا:

(إن أول شيء خلقه الله تعالى القلم، وأمره أن يكتب كل شيء يكون) ^(٦).

واته: يه که م شت که خوای گه وره دروستی کرد قه له م بوو، وه فه رمانی پی کرد هه موو شتی که بنوسیّت که رووده دات.

(٦) (رواه ابن أبي عاصم في: السنة، وانظر: سلسلة الأحاديث الصحيحة: ١٣٣).

عن عائشة رضي الله عنها، قال رسول الله ﷺ: (خُلِقَتِ الْمَلَائِكَةُ مِنْ نُورٍ، وَخُلِقَتِ الْجَانُّ مِنْ مَارِجٍ مِنْ نَارٍ، وَخُلِقَ آدَمُ مِمَّا وَصَفَ لَكُمْ)^(٧).

واته: فریشته‌کان له نور دروست کراون، وه جنۆکه‌کان له ئاگر دروست کراون، وه ئاده‌میش وه‌کو بۆتان وه‌سف کرا له‌قور دروست کراوه .

نُؤِيهِم: ءَهِم قَسَهِ يَهِش (لفظى بالقرآن مخلوق).

دوايین فیتنه ی ئه و قسه یه یه که ئه یان ووت (قورئان مه خلوقه) ئه م قسه یه ش سه ری هه لدا (لفظی بالقرآن مخلوق) ئه م قسه یه شیان ئه دایه پال (ئیمامی بخاری) (رحمه الله) که گوايه بوخاریش ئه مه قسه یه تی به لام راستیان نه کردوو ئیمامی بوخاری به رائه تی خوئی لئ کرد له (فتح الباری) دا به به ریهرچ دانه وه یان.

ئەمەش بۆچۈۋىنى شوۋىن كە وتوانى سۈننە يە بەتە واۋى: قورئان قىسەى خوايە و دەنگە كە دەنگى خوينە رى قورئانە كە يە .

دهیه‌م: ئەم قسەیه‌ش، ئینکاری کردن له (صفة العلو) بوّ خوا .

راستییه که ی به به لگه ی قورئان و سونه ت و ه یه که خوی گه وره له سه رووی عه رشه وه یه به و شیوه یه ی که شایسته ی گه وره بی خوا خوی بیّت، ﴿الرَّحْمَنُ عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَى﴾ [طه: ۵].

یائزہ ۴م: تہ فسیری (استواء) بہ (استولی) بیدعہ یہ و شوینی قسہ ی شاعیری کی گاور کہ وتون و تہ فسیری سہ لہ فی صالحیان و ہرنہ گرتوہ .

دوانزهههم : نهم قسه يه ش :

(اللہ ليس فوق ولا تحت ولا يمين ولا يسار ولا أمام ولا خلف، لا داخل عالم ولا خارجه، لامتصلا به ولا منفصلا عنه).

واته: خوای گه وره نه له سهروو نه له ژيړه، وهنه لای راسته و نه لای چه په، وه نه له پیښه و نه له پاشه، وهنه له ناو جیهانه وهنه له دهره وهی، وهنه یه یوهندی پیوه یه وهنه لی جیا په.

سویند به خودا نه م قسه یه کوفره و ئینکاری کردنی بوونی خودایه .

ئەم قەسەيە مانای ئەو ئەگەییەتی که خوا بوونی نییە والعیاذ باللہ .

په ګڼګ له له پيښه واده لکه کان هم قسه په ی لیږان بیست فموموی: (نه مانه که سانیکن خویان له کیس جووه).

پاك وېي گړدي وټه واوی بؤ ئه و خوايهی که له سه روی عه رشه وهی به و شیوه یه ی که شایسته ی گه وره یی الله بیټ.

سیانزهههم: قسه‌ی خه وارج وموعته زیله کان:

ئەوانەى گوناھى گەورەيان ئەنجام داوہ بەبەردەوامى لە دۆزەخدا دەمىننەوہ، خەوارجەکان بەئاشکرا ئەلەين ئەوانەى گوناھى گەورەيان ئەنجام داوہ کافرن ئەم قسەيەيشيان بىدعەيە وپيچەوانەى بيروبواوہرى سەلەفى سالفہ (الصحيحۃ ۷- ۱۳۷).

خوای گه وره ده فهرمیت:

﴿لَمِنْ شَاءَ مِنْكُمْ أَنْ يَسْتَقِيمَ﴾ (۲۸) وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿۲۹﴾ [التکویر ۲۸-۲۹].

ئه م به شهی قه دهر زورینهی ئه وانن که ئینکاری قه دهر ئه که ن و باوه پریان پیی نییه . که پیغمبه ری خوا ﷺ ناوی ناوون مه جوسی ئوممه تی ئیسلام .

نۆزده هه م: ته ئویل کردنی سیفه تی (العجب والضحك) به (الرضا) بیدعه یه .

(العجب والضحك) دوو سیفه تی خوان و به و شیوه یه ی که شایسته ی گه وره یی خوا بیئت .

بیسته م: ته ئویل کردنی سیفه تی (الغضب والرضی) به (ارادة الانتقام والإحسان) بیدعه یه . (الغضب والرضی) دوو سیفه تی خوان به و شیوه یه ی که شایسته ی گه وره یی خوا بیئت .

وصلی الله علی نبینا محمد

وعلی آله وصحبه وسلم.

=====

سایتی به هشت

www.ba8.org

2009 – 1430

هه میشه له گه لمان بن بو به ره می نوی

هۆکاره کانی سه ره له دانی بیدعه و بلاو بوونه وه و ته شه نه کردنی

م / خالد أحمد مصطفى

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله وعلى آله وصحبه ومن والاه .

له پاشان:

هۆکاره کانی سه ره له دانی بیدعه و بلاو بوونه وه و ته شه نه کردنی^(١):

گومان له وه دا نییه که دهستگرتن به قورئان و سوننه ته وه هۆکاری سه ره کی و بنه په تی ده رباز بوون و پزگار بوونه له کهوتنه ناو بیدعه و گومراییه کانه وه، ههروهک خوای گه وره ده فره موویت: ﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ﴾ وه پیغه مبهری ئازیزیشمان ﷺ ئه م راستییی له فره مووده یه ک دا بۆ پوون کردووینه وه که ئیبن مسعود ﷺ بۆمان ده گێڕیته وه ده فره موویت: پیغه مبهر ﷺ هیلیکی راستی بۆ کیشاین و فره مووی: ئه مه پێگای راستی خوایه، ئینجا چه ند هیلیکی له لای راست و چه پی هیله راسته که وه کیشاو فره مووی: ئه مانه پێچکه ن، وه له سه ره هه ره یه کی که له م پێچکه نه شه ی تانیک هه یه و بانگه وازی بۆ ده کات و ئینجا ئه م ئایه ته ی بۆ خویندینه وه:

﴿وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ﴾^(٢).

که واته هه ره که سیک پشت هه لکات له قورئان و سوننه ت ئه و پێبازه گومرا که ره کان و بیدعه داهینرا وه کان پاکیش پاکیشی ده که ن و له پێگه ی راست لای ده ده ن.

(١) بۆ ئاشنا بوونی زیاتر به م بابته به روانه:

(شرح أصول اعتقاد أهل السنة والجماعة، للالكائي، ١٧٦/١، والإعتصام، للشاطبي، ٦١/١ - ٧٠.

وانظر كثيراً من هذه الأسباب: الإعتصام للشاطبي، ٢٨٧/١ - ٣٦٥).

(٢) (رواه أحمد وابن حبان والحاكم وغيرهم، وصححه الشيخ الألباني في: مشكاة المصابيح: ١٦٦).

کاتی سهرهه لدانی بیدعه:

شیخ الاسلام ثین تهیمیه (رحمتهی خوی لی بیّت دهفه رموویت: (بزانن که زۆرهی ئه و بیدعانهی که له بواری عه قیده و عیبادات سهریان هه لدا، هه موویان ده گه پښه وه بۆ کۆتاییه کانی سهرده می جښینه کان (په زای خویان له سهر بیّت)، هه روه کو چۆن پیغه مبه رمان ﷺ پیی راگه یاندوین که دهفه رموویت:

((من يعيش منكم بعدي؛ فسیری اختلافا كثيرا؛ فعليكم بسنتي وسنة الخلفاء الراشدين المهديين من بعدي) (۳).

واته: له دواي من هه ر که سیك له ئیوه بمینیت له ژياندا، ئه و ناكوکيه کی زۆر ده بینیت، بۆیه له م کاته دا بۆ ده رباز بوونتان له م ناكوکيه ده ست بگرن به سوننه ته کانی من وه سوننه ته کانی جښینه کان...).

وه یه که م بیدعه که ده رکه وت بیدعهی قه ده ریه کان بوو ئینجا بیدعهی مورجیه کان ئینجا بیدعهی شیهه گه ریتی و ئینجا بیدعهی خه واریج (۴).

وه دواي دروستبوونی په رته وازه یی له دواي کوشتنی ئیمامی عثمان رضی الله عنه بیدعهی حه پوریه کان سهری هه لدا. وه له کۆتاییه کانی سهرده می هاوه لاند – وه ک ئیبن عمر وه ئیبن عباس و جابر – (په زای خوا له سهر هه موویان)، بیدعهی قه ده ریه کان سهری هه لدا. وه مورجیه کانیش هه ر له م ئانوساته دا ده رکه وتن.

به لām جهه میه کان له کۆتاییه کانی سهرده می تابعیه کان له دواي مردنی عمری کوری عبدالعزیز ده رکه وتن وه ده گپښه وه که ئه و خه لکی لی ئاگادار کردونه ته وه. وه سه رکرده که یان که جهه می کوری صفوان بوو له خوړسان ده رکه وت له خه لافه تی هیشامی کوری عبدالملک دا.

وه ئه م بیدعانه هه مووی له سه ده ی دووهم دا ده رکه وتن و سهریان هه لدا، له کاتیک دا که هاوه لانی پیغه مبه ر ﷺ هیشتا هه ر مابوون، وه زۆر به توندیش ئینکاری ئه م جوړه بیدعانه یان کردوو، به گومرایان وه سف کردوون.

(۳) (صحيح . أخرجه أبو داود والترمذي وابن ماجه، وصححه الشيخ الألباني في: صحيح الترغيب والترهيب: ۳۷).

(۴) (شيخ الإسلام ثين تيمية (رحمتهی خوی لی بیّت) له کتابی (منهاج السنة النبوية في نقض كلام الشيعة والقدرية) زۆر باسی ترسناکی شیهه گه ریتی ده کات و زالی ده کات به سهر ترسناکی خه واریج دا، وه هۆکاری ئه مه ش ده گه پښه وه بۆ چه ند خالیک له وانه:

- سه رچاوه ی فیکره ی بیدعه ی شیهه له زهنده قه و ئیلحاده وه یه، به لām سه رچاوه ی فیکره ی بیدعه ی خه واریج له گومرای و نه زانییه وه یه.
- شیهه گه ریتی بووه به خنده کیک که لئیه وه باتینی و مولحیده کان دزه یان کردو تانه و ته سهریان له ئیسلام داو هه ولی گۆرینی بنه ماکانی ئیسلامیان داوه.
- خوشه ویستی و پشتگیری کردنیان بۆ دوژمنانی ئیسلامه.
- * له که دار کردنی هاوه لانی پیغه مبه ر ﷺ تۆمه تبار کردنیان.
- * یه کیک له بنه ماکانی بیروباوه ریان بریتیه له (توقیه) که عه قیده یه کی پوچه و حه رامه.

ئینجا له دواى ئه مانه بیدعهى ئیعتزال سهرى هه لداو وه فیتنه و ئاشووب كه وته ناو موسلمانان، وه پراو بوچوونى جیاوازو دژ به یهك دهركه وتن و قسه و باس له په سندن كردنى بیدعه و پازاندنه وهى تاوتوی دهكراو پاساوى لای هه ندیک دل نه خووش بو ده هیئرایه وه لیرو له وى.

وه له دواى سى سده پیرۆزه كه . بیدعهى سؤفیگه ریئی و به پیرۆز دانانى گۆره كان و دروست كردنى مه زارات و بینا دروست كردن له سهر گۆره كان سهرى هه لدا، وه دوا به دواى ئه مه تا دوور بکه وینه وه له سده كانى زیړینى ئیسلام بیدعه له گه شه سندن دابوو له پرووى چه ندیه تی و چۆنییه تیه وه).

بیدعه ئه و کاره خراپه یه كه ههر له دیڕ زه مانه وه زانایانى ئیسلام خه لگیان لى ئاگادار کردۆته وه و به تاوانیکى گه وریان داناوه و زه میان کردوووه چونکه:

۱- به تاقى کردنه وه سه لمیئراوه كه عه قل ناتوانیّت به ته نها به رژه وه ندیه كانى مرۆف دیارى بکات به بى هاوکارى وه حى خواى، كه چى بیدعه کردن ئه و تاقى کردنه وه سه لمیئراوه رپه ت ده کاته وه .

۲- شه ریعه تی ئیسلام به ته واکراوى به جى هیشتراوه، زیاده کارى و لى لابرډن هه لئاگرى پیویستی پى نیه .

۳- بیدعه کار به م پیشه یه ی دژایه تی شهرع و سه رپیچى ئه نجام ده دات.

۴- بیدعه کار شوینکه وته ی هه واکراوه و بۆچونه کانییه تی، چونکه عه قل مرۆف كه شوین وه حى نه كه وت ئه واکراوه بۆچونه کانییه تی.

۵- بیدعه کار به م پیشه یه ی پى هه لده ستیّت خوچواندنیك به خواو پیغه مبه رى خوا ﷺ ده کات، چونکه ته نها شهرع دانان و په یوه ست کردنى خه لك به م شهرعه شایسته ی خواو پیغه مبه رى خوايه ﷺ

۶- بیدعه کار بى به ش ده بیّت له پاداشت، چونکه بیدعه ده بیّت هوى گيرا نه بوونى کرده وه و په رته وازه کردنى کۆمه لگه ی موسلمانان.

۷- بیدعه کار ئۆبالى گوناھى خوئى و هه موو ئه و كه سانه هه لده گریت كه له بیدعه كه یدا شوینى ده كه ون.

۸- بیدعه کار بى به ش ده بیّت له ئاو خواردنه وه له حه وزى كه وسهر، هه روهك پیغه مبه رمان ﷺ فه رموویه تی:
(أَنَا فَرَطُكُمْ عَلَى الْخَوْضِ مِنْ مَرِّ عَلِيٍّ شَرِبَ، وَمَنْ شَرِبَ لَا يَظْمَأُ أَبَدًا، لِيَرْدَنَ عَلِيٍّ أَقْوَامَ أَعْرَفَهُمْ وَيَعْرِفُونِي ثُمَّ يَحَالُ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَأَقُولُ إِنَّهُمْ مِنْ أُمَّتِي، فَيَقَالُ: إِنَّكَ لَا تَدْرِي مَا أَحْدَثُوا بَعْدَكَ، فَأَقُولُ: سَحَقًا لِمَنْ غَيَّرَ بَعْدِي) (۵).

واته: من له پییش هه مووتانم له سهر ئاوى كه وسهر وه هه ركه س به لای مندا بیّت لیى ده خواته وه، وه هه ركه سیكیش له م ئاوه بخواته وه هه رگیز تینووی نابیته وه . وه کۆمه لیک به لای مندا دین و من ده یان ناسم و ئه وانیش من ده ناسن، به لام

(۵) (صحيح البخاري برقم: (۶۵۸۳)، ورقم: (۶۵۸۴)، وصحيح مسلم برقم: (۲۲۹۰) .

پښتريک دروست ده بښت له نيوان من و ئه وان دا و وه له دوايي دا ده ليم خو ئه وان له نوممه تي من؟! به لام وه لامم ده دريته وه ده ليم تو نازانيت ئه وان چيان له دواي تو داهيناوه. منيش ده ليم ده به هيلاك بچن ئه وان له دواي من دينيان گوري.

۹- وه بیدعه کار له سهر پښازيکه که به ره و کوفري ده بات، هره وک زانايان فهرموويانه: (ان الکفر له أسباب متعددة، ولا مانع أن يكون للشيء الواحد أسباب متعددة، ومن ذلك الکفر، ذکرُوا من أسبابه البدعة، وقالوا: إن البدعة لا تزال في القلب، يظلم منها شيئاً شيئاً، حتى يصل إلى الکفر، واستدلوا بقوله ﷺ: "كل بدعة ضلالة، وكل ضلالة في النار". وقالوا أيضاً: "إن المعاصي يريد الکفر، ويريد الشيء ما يوصل إلى الغاية" (۶).

که واته پښويسته له سهر هر يه کيکمان پيرسين بوجي باباي موسلمان بیدعه ده کات سهره پای ئه م هه موو سهرزه نشت و شيوازي جوراوجوري زه مکردنه له لايه ن خواو پيغه مبهري خواو زانايانه وه؟! له کاتيکدا که ئيدديعاي خوشويستني پيغه مبهري ﷺ و شويکه وتني ريپازه کهي ده کات، وه رازي نيه که س به خراپه باسي پيغه مبهري ﷺ بکات. وه رازي نيه که س پي پي بلې تو دزايه تي پيغه مبهري ﷺ ده که يت.

به وردبونه وه له هه ردو سهرچاوه کهي وه حي وه له راو بوجوني پيشينه چاکه کاني ئه م نوممه ته وه سهرنجدان له کاره بیدعه ييه کان که هه ر له سهرده مي دابه زيني وه حيه وه تاوه کو ئه و سهرده مي ئيمه تي تيدا ده ژين کراون و ده کرين، ده گه ينه ئه و نه نجامه ي که بیدعه کردن و داهينان چهندين هوکاري له پشته وه يه و، وا له مروث ده که ن که بیدعه ي لا شيرين بيت و به کاريکي په سند و عياده تيکي نزیکه ره وه ي بزانيت له خواوه.

به پشتيواني خوا چهنده هوکاريکي سهره کی له ژير پوشتايي قورئان وسوننه ت و پای زانايان و پيشه وایانمان ده خمه پوو که بوونه ته هو ئه نجامداني بیدعه له لايه ن موسلمانانه وه، تا بگه ينه ئه و نه نجامه و بزاني که:

هه رشتيک که به ناوي دينه وه بکريت مه رج نيه ئيسلام پي رازي بيت .

وه ئه و دهره نجامانه ش کاتيک لات پوون ده بيت و قه ناعه تي پي ده که يت که ده که کاني خواو پيغه مبهري خوا ﷺ ناماژه ي بو بکه ن و هه لينجراوي ئه وان بيت.

وه که سيکيش سوود له م هوکارانه وهرده گريت که ئيسلامه تي خو دابه زرينيت له سهر هيدايه تي به لگه کاني قورئان وسوننه ت دا. نه که له سهر بيروپا و بوجوني ئه م و ئه و که دوورن له قورئان و سوننه ت.

(۶) (القول المفيد على كتاب التوحيد - ج ۱ / ص ۲۸۰).

وه له هۆکارهکانی سه رهه لانی بیدعه و بلاوبونه وهو ته شه نه کردنی به کورتی:

۱. نه زانین (الجهل).
۲. شوینکه وتنی هه واو ئاره زوو و ویسته کان (إتباع الهوى).
۳. پابه ندبوون و شوینکه وتنی شوبهه کان (التعلق بالشبهات).
۴. پشت به ستن به عه قل به ته نها.
۵. شوینکه وتنی کویرانه و ده مارگیری (التقليد والتعصب).
۶. تیکه ل بوون و هه لسان و دانیشتن له گه ل خراپه کاران.
۷. بیدهنگی زانایان و شارده وهی زانیاری و راستیه کان.
۸. خۆچواندن به کافران و شوین که وتنی ئاکارو په فتاریان.
۹. پشت به ستن به فه رموده لاوازو هه لبه ستراوه کان.
۱۰. زیده په وی و تیپه پراندن له ده ستگرتن و کارکردن به ده قه کانى قورئان و سوننه ت و خۆشه ویستی پیغه مبه ران و پیاوچاکان.
۱۱. خیر ویستی و نیاز پاکى.
۱۲. هۆکاری سیاسى.
۱۳. که وتنه ژیر کاریگه ری سه رانی بیرو باوه ر و دینه گومپابوه کان.
۱۴. بیدعه کار خاوه نی زمان پاراوی و په وان بیژى زۆر بیته.
۱۵. داهینانی بیدعه به بیانوو پاساوی ئه وهی با خه لکی له ئیسلام دوور نه که ونه وه کاتى که به سوننه ت رازی نین .

هۆکاری یه که م

نه زانین (الجهل):

نه زانین ده ردیکى کوشنده یه و مروف به هویه وه توشى زۆر هه له هاتوو به بویه خواى گه وه ره له زۆر شوینی ئه م قورئانه پیرۆزه دا پینما یمان ده کات که هیچ قسه و کرده وه یه که له سه ر نه زانین ئه نجام نه ده یین، خواى گه وه ره ده فه رموویت: ﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا﴾^(۷) [الإسراء: ۳۶].

(۷) (أضواء البيان - ج ۳ / ص ۲۱۸)

نهی جل و علا فی هذه الآية الكریمه عن اتباع الإنسان ما لیس له به علم . ويشمل ذلك قوله: رأیت ولم یر، وسمعت ولم یسمع، وعلمت ولم یعلم، ویدخل فیہ کل قول بلا علم وأن یعمل الإنسان بما لا یعلم . وقد اشار جل وعلا إلى هذا المعنی فی آیات آخر . كقوله: ﴿إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسَّوَاءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَىٰ

7

* أَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ

واته: دهرباره دینی خوا شتیک نه لږن که زانیاریتان له سهری نه بیټ که واته چوڼ خرابه کاری و زیناو زولم و سته م و شهریک بوخوا بریاردان به م نایه ته حه رام کراوه “ هر ئاواش قسه له دیندا کردن و لږ زیادو که م کردن حه رام کراوه .

* وه عبد الله بن عمرو بن العاص (په زای خویان له سهر) ده فهرمووټ: گویم له پیغه مبه ر بوو ﷺ ده فهرموو: (إِنَّ اللَّهَ لَا يَنْتَزِعُ الْعِلْمَ مِنَ النَّاسِ انْتِزَاعًا، وَلَكِنْ يَقْبِضُ الْعِلْمَ فَيَرْفَعُ الْعُلَمَاءَ فَيُضِلُّونَ وَيُضِلُّونَ) (۸).

واته: خوی گه وره زانست وزانیاری له دلې خه لکی دا هه لئاکیشتته دهره وه راسته وخو به لکو به نه مانی زانایان زانستیش هه لده گبریتته وه له گه لیان، ئینجا له ناو خه لکیدا چهند سهرانیکی نه زان ده مینیتته وه وه تواتو بو خه لکی دده ن و که خویان گومران و خه لکیش گومرا ده که ن

دیاره بیدعش کاریکی گومراییه هه روه کو پیغه مبه ر ﷺ ده فهرمووټ: (كل بدعة ضلالة) و سهرچاوه که شی به هوئی نه زانییه وه به پیټی ئه م فهرمووده یه .

۲- قلة العلم بالشرع المتزل:

وفروع جهل المبتدعة بالشریعة كثيرة ومتنوعة منها:

- الجهل بالحديث النبوي وعمراد النبي ﷺ .
- الجهل بالآثار الواردة عن السلف .
- الجهل بمقاصد الشریعة .
- الجهل بكلام العرب وأساليبهم .
- الجهل بقواعد العلوم وأصولها، كالمطلق والمقيد، والعام والخاص، والناسخ والمنسوخ، والمحمل والمبين .
- الأخذ بالأحاديث والآثار والنقول الواهية، والمكذوبة .
- أخذ الأدلة الشرعية مجزأة عن بعضها، وعدم تصور الشریعة صورة واحدة متكاملة متصلة .
- جعل كلامهم وأصولهم هي المحکمة، وكلام الشارع هو المتشابه المحمل .

وه ابن الجوزي - رحمه الله - ده فهرمووټ: (فراوانترین دهرگا که شهیتان لییه وه بو فریودانی خه لک ده چیت دهرگای نه زانییه، که لییه وه زور به سه لامه تی و به بی به ره لست ده چیت زووری، به لام ناتوانی بجیت زووری زاناکانه وه مه گهر به دزیه وه بیټ)

(۸) (متفق علیه: البخاري، كتاب الاعتصام بالكتاب والسنة، باب ما يذكر من ذم الرأي وتكلف القياس، ۱۸۷/۸، برقم ۷۳۰۷، ومسلم، كتاب العلم، باب رفع العلم وقبضه وظهور الجهل والفتن آخر الزمان، ۲۰۵۸/۴، برقم ۲۶۷۳).

وه ئیمامی قه پانی ده فهرموویت: (بنچینهی هه موو خه راپه کارییه کی دونیاو دواپۆژ بریتییه له نه زانی بۆیه هه ول بده له خۆتی لابه دی به ههر پیکه یه ک بیّت، هه روه کو چۆن بنچینه ی هه موو خیریک له دونیا و دوا پۆژدا بریتییه له عیلم، بۆیه هه ول بده به دهستی بهیانی به ههر پیکه یه که وه بیّت.

هۆکاری دووهم:

شوینکه وتنی هه واو ئاره زوو و ویسته کان (اتباع الهوی)

ئهمه ش یه کیکه له هۆکاره هه ره تر سناکه کانی که مرۆف ده خاته ناو بیدعه وه، چونکه له قورئاندا سه رئه نجامی شوینکه وتوانی هه واو ئاره زوو ده کان زۆر به خراپ باسکراوه و که:

جاریک به گومرپاون وه سفیان ده کات و به هۆشیه وه توشبوونی سزای توند:

﴿يَا دَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ﴾ [ص: ۲۶]،

جاریک به وه سف کردنیان به بی ئاگا و ﴿وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَن ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا﴾ [الكهف: ۲۸]،

جاریکی تر به بهنده ی هه واو ئاره زوه کان و کردنیان به خواو:

﴿أَفَرَأَيْتَ مَنِ اتَّخَذَ إِلَهَهُ هَوَاهُ وَأَضَلَّهُ اللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِ وَقَلْبِهِ وَجَعَلَ بَصَرَهُ غِشَاوَةً فَمَنْ يَهْدِيهِ مِن بَعْدِ اللَّهِ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ [الحج: ۲۳]، وقال عز وجل: ﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ اللَّهِ﴾ [القصص: ۵۰].

جاریکی تر به شوینکه وتنی گومان و ئه وه ی نه فسی به دکار به خراپه هزی لیه تی:

﴿إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنفُسُ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مِّن رَّبِّهِمُ الْهُدًى﴾ [النجم: ۲۳].

هۆکاری سێ یه م

پابه ندبوون و شوینکه وتنی شوپه هه کان (التعلق بالشبهات)

بیدعه کاران زۆر پابه ندن به به لگه لاوازه کانی ده قه کانی قورئان و سوننه ت که چه ند مانایه ک زیاتر هه لده گرن .

خوا ی گه وره له قورئاندا ده فهرموویت:

﴿هُوَ الَّذِي أَنزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِّنْ عِنْدِ رَبِّنَا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ [آل عمران: ۷].

واته: خوا ی په روه ردگار ئه م قورئانه ی به سه ر تۆدا (ئه ی موحه مه د) دابه زاندووه، وه ئایه ته کانی دوو جوړن:

جوړی یه که م: (آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ) ئایاته تۆکمه وتوندو تۆله کان: که زۆرینه ی قورئانن “ وه ئه م جوړه ئایه تانه به دایکی قورئان و بنچینه ی قورئان داده نریت و له مانای حه ق به م لاوه چیتر نابه خشن.

وه جۆری دووهم له ئایهتهکانی قورئان: بریتین له **مُنْشَاهَات** که ئه مانه که مینهی قورئان و جگه له واتای حهق واتای تریش دهدهن به دهستهوه، ئینجا خوای گهوره دهفهرموویت ئهوانه ی دلایان نهخۆشه شوین ئه م جۆره ئایهته فره مانا هه لگرانه دهکهون به نیازی فیتنه و به نیازی گۆرپینی مانا شه رعیه که ی وکردنیان به به لگه بۆ بیرو بۆچونه نهخۆشه که ی خویان وه ههروه ها پهروهردگارمان له کۆتایی ئایهته که پینمونیمان دهکات که ئیماندار ی راست و پۆچوو و دامه زراو له زانست ئه وهیه که باوه ری به ههردوو جۆر له ئایهتهکانی خوا ههیه و بۆ تیگه یشتنی مانای راسته قینه و دروستی ئایهته موته شابیهه کان په نا ده باته بهر ئایهته موحه که مه کان که ئهوانه بنچینه و بناغه ی قورئان به وان لیکیان ده داته وه .

هۆکاری چواره م

پشت بهستن به عقل به ته نها (الاعتماد على العقل المجرد)

چونکه ههر که سیک ته نها پشت به عقل بیهستیت وه واز له دهقهکانی قورئان و سوننهت بهینیت بۆ وه رگرتن و تیگه یشتن له دین ئه وا گومرا ده بیئت، چونکه خوای گهوره فهرموویه تی:

﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ [الحشر: ۷]

واته: ههر شتی که پیغه مبه ر ﷺ بۆ هیئان وه ری بگرن و ههر شتی که نه هی لی کردن ئه وا دهستی لی هه لبگرن و وازی لی بهینن وه ته قوای خوا بکه ن و لیی بترسن له کاتی سه ریچی کردنی پیغه مبه ردا ﷺ وه بزنان که پهروهردگار سزاو تۆله ی زۆر توندی ههیه .

وه ههروه ها دهفهرموویت:

﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَنْ يَكُونَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا مُبِينًا﴾ [الأحزاب: ۳۶].

واته: ئیمانداران چ پیاو چ ژن مافی ئه وه یان نییه له کاتی قه زاوه ت و فهرمانهکانی خواو پیغه مبه ری خوادا ﷺ که هه لبژی ری بکه ن له وه فهرمانه دا که به دلایانه وه هندی کی تریشی رته بکه نه وه که به دلایان نییه “وه هه رکه سیکی ش سه ریچی خواو پیغه مبه ری خوا بکات ئه وا گومرا بووه گومرا ییه کی زۆر ئاشکرا .

وه زانایان گومانه په سند بووه کان به هوی عقل به یه کی که له هۆکارهکانی بیده ژماردوو، ئه مهش له م پوووه که بیده کار پشت به عقلی ده بهستیت بۆ هه لسه نگاندنی چاکی و خراپی کارهکانی، ههر شتی که عقل بۆی په سند بکات ئه وا باشه و خیره و ههر شتی که عقل قبولی نه کات ئه وا خراپه و بی که لکه . وه به بی گویدانه دوو وه حییه که که قورئان و سوننه ته . وه خوای گهوره دهفهرمیت: ﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِنَ الْأَمْرِ فَاتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ و قوله ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾.

هوځاري پينجه

شوينکه و تنی کویرانه و ده مارگیری (التقليد والتعصب)

زوربه ی بیدعه کاران بیدعه کانیان به شوینکه و تنی کویرانه ی باووباپیرانیان یان پیښه واکانیان به ده ست که و توه یا خود به هو ی ده مارگیری به کی له راده به ده ری مه زه به کانیان دریژه به بیدعه کانی ناو مه زه به که یان ده دن خوی گه وره ش ده فهرمویت:

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا﴾ [البقرة: ۱۷۰]،

واته: کاتیک به موشریکه کان ده و ترا شوینی په یامه کانی ته م قورئانه بکه ون که خوا بو ئیوه ی دابه زاندوه له وه لامدا ده یان ووت نه خیر به لکو شوین ته م دینه ده که وین که باووباپیرانمان خوویان پیوه گرتووه و هر له سهر ته وه ده پوین. وه خوی گه وره ش ده فهرمویت:

﴿بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِم مُّهُتَدُونَ﴾ [الزخرف: ۲۲].

واته: موشریکه کان له جیاتی وه لامدانه وه ی پیغه مبه ره کانیان ده یان ووت: باووباپیرانی ئیمه نه ریت و که له پوریکی زوریان بو ئیمه به جی هیشتووه و ئیمه ش ته وه ده که ین به دین و شوین پیبازی ته وان ده که وین .

وه شه یان بیدعه ی بیدعه کارانی پازاندوته وه زور به کاری باش نیشانیان ده دات هروه کو خوی گه وره ده فهرمویت:

﴿أَفَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ فَرَآهُ حَسَنًا فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَنْ يَشَاءُ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ فَلَا تَذْهَبُ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسْرَاتٍ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ﴾ [فاطر: ۸]،

وه خوی گه وره ده رباره ی حالی بیدعه کاران و شوینکه و تنی هه واو ناره زووه کان ده فهرمویت:

﴿يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَ، وَقَالُوا رَبَّنَا إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا فَأَضَلُّونَا السَّبِيلًا، رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ وَالْعَنَهُمُ لَعْنًا كَبِيرًا﴾ [الأحزاب: ۶۶-۶۸].

السبب الثاني من وجود البدع واستمرار البدع الهوى والتقليد؛ لأنك تجد أن الذي استمر على البدع وعمل بها إذا سأله: النبي عليه الصلاة والسلام ألم يقل كذا؟ هل فعل النبي ﷺ هذا الشيء؟ فيقول العالم الفلاني قال كذا، وشيخنا قال كذا، وهذا كان في القرية كان فيها كذا وكذا والبلد، هؤلاء ضلال، فيأتيه الهوى الذي من أجله نصر من قبله نصر أسلافه، يأتيه التقليد يأتيه التعصب فيجعله ينتصر لهذا الأمر الباطل، ولم ينتصر إلى السنة فسأل نفسه هل كان النبي عليه الصلاة والسلام على هذا الأمر أم لا؟ فيكون عنده هوى وتقليد وتعصب، جعله هذا الهوى والتقليد والتعصب ينتصر للرجال ولا ينتصر لسنة النبي العدنان عليه الصلاة والسلام هذا سبب مهم.

(قسم العقيدة: ۵ / ۱۲).

هۆکاری شه شهه

تیکه ل بوون و هه لسان و دانیشن له گه ل خراپه کاران

خوای گه وره له قورئاندا ده فه رموویت:

﴿وَيَوْمَ يَعَضُ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا، يَا وَيْلَتَى لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا، لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا﴾ [الفرقان: ۲۷-۲۹]

قال عز وجل: ﴿وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرِى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ [الأنعام: ۶۸]،

وقال سبحانه وتعالى: ﴿وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِي الْكِتَابِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ إِنَّكُمْ إِذَا مَثَلْتُمْ إِنَّ اللَّهَ جَامِعُ الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا﴾ [النساء: ۱۴۰]،

وقال ﷺ: (إنما مثل الجليس الصالح والجليس السوء كحامل المسك ونافخ الكبر، فحامل المسك إما أن يحذيك وإما أن تبتاع منه، وإما أن تجد منه ريحاً طيبة، ونافخ الكبر إما أن يحرق ثيابك وإما أن تجد ريحاً خبيثة)^(۹).

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد وعلی آله وصحبه وسلم .

سایتی به ههشت

www.ba8.org

2009 – 1430

هه میشه له گه لمان بن بو به ره می نوی

(۹) (نور السنة وظلمات البدعة: (ج ۱ / ص ۲۹).

متفق علیه من حدیث أبي موسى الأشعري رضي الله عنه: البخاري، كتاب الذبائح والصيد، باب السمك، ۲۸۷/۶، برقم ۵۵۳۴، ومسلم، في كتاب البر والصلة، باب استحباب مجالسة الصالحين، ومجانبة قراء السوء، ۲۰۲۶/۴، برقم ۲۶۲۸).

چیرۆکی ئاسییهی کچی مزاحم

ک: سعید یوسف أبو عزیز

وه رگێرانی: م/ صلاح الدین عبدالکریم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين، وبعد:

له (أبی هورهیره وه) ﷺ دهفه رموویت: فیرعه ون چوار میخی بۆ خیزانه که ی داکوتابوو بۆ ههردوو دهست و ههردوو پیی، وه کاتی که بپویشتنایه و به جییان بهیشتایه فریشته سیبهریان بۆ دهکرد، ئه ویش فهرموو:

﴿ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَبِخَنِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَبِخَنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴾ [التحریم: ۱۱] .

واته: ئه ی پهروهردگار لای خۆت خانویه کم بۆ دروست بکه و پزگارم بکه له فیرعه ون و کردارهکانی وه پزگارم بکه له نهته وه و خه لکی خراپ.

خوا ی گه وه ماله که ی نیشاندا له بههشتدا.

وه له سه لمانه وه ﷺ که دهفه رموویت:

(خیزانه که ی فیرعه ون له بهر خۆر سزا ده درا، کاتی که به جییان بهیشتایه فریشته به بالهکانی سیبهری بۆ دهکرد وه خانویه که ی دهبینی له بههشتدا.

وه له أبی رافعه وه دهفه رموویت: (فیرعه ون چوار میخی بۆ خیزانه که ی داکوتا بوو، پاشان دهستارپیکی گه وه ره ی له سه ر سکی دانا بوو تا کو مرد.

ئاسیه له کۆشکی خۆشدا ژیا نی به سه ر ده برد، خیزانی پیاویک بوو که فه رمان په وایی میصری ده کرد، وه خۆی زāl کرد بوو به سه ر خه لکه که یدا به ئاسن و ئاگر، خوا ی گه وه وه سفی ئه و فه رمان په واییه و خاوه نه که ی ده کات که دهفه رموویت:

﴿ إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيْعًا يَسْتَضِعُّ طَائِفَةً مِنْهُمْ يُدِّخِ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ ﴾ [القصص: ۴] .

واته: فیرعه ون لووت به رزی کرد به سه ر زه ویدا و سنوری به زاندو سته می کردو ژیا نی دونیای هه لبارد به سه ر ژیا نی دوا پۆژدا وه پستی کرد له گو ی پرایه لی پهروهردگاری هه ره به رز، وه خه لکه که شی دابه ش کرد بوو بۆ چه ند به شیک و چه ند پارچه و جوړیک، هه ندیکیا نی ده چه وسانده وه که بریتی بوون له (بنی ئیسرائیل) که له نه وه ی (یعقوب) پیغه مبه ر بوون ﷺ، که له و کاته دا ئه وان با شترین خه لکی سه ر زه و ی بوون، که ئه م پاشا سته مکاره کافره زāl ببوو به سه ریا ندا و کرد بوو یا نی

به کویله و به کاریانی ده هیڼا له خراپترین کارو پیشه‌دا، له گهل نه مه شدا کورپه کاریانی سهرده‌بری و ئافره ته کاریانی بۆ تیرکردنی ئاره زوه کانی به کار ده هیڼا، به پاستی نه و که سیکی ناشوب گپو خراپه کار بوو.

وه نه وهی وای لی کرد نه م کاره ناشیرینه بکات نه وه بوو که له خه ودا بیني ئاگریک هات له (بیت المقدس) وه، هه موو خانوه کانی میصرو قبطی سوتاندو زیانی به (بنی اسرائیل) نه گه یاند کاتیک به خه بهر هات نه م خه وه ترساندی و هه موو فالچی و جادوگه ره کانی کۆکرده وه و پرسپاری لی کردن دهر باره ی خه وه که ی، نه وانیش ووتیان مندالیک له وان له دایک ده بیټ و تیاچوونی خه لکی میصر له سهر دهستی نه و ده بیټ.

بۆیه فه رمانی کرد به کوشتنی مندالی کورپه هیشتنه وهی مندالی کچ، تا پیاوان و مامانی دهناردو ده گه پان به سهر ئافره تانی سک پړدا تاکاتی مندال بوونیان بزانی، بۆیه هپچ ئافره تیک کورپه نابوو ئیلا نه و سهر برپانه یه کسه ر سهریان ده بری، وه زیاتر له یه کیک له زانایانی ته فسیر ده فه رموون: قبطی گازنده یان کرد له لای فرعون له که م بوونه وهی (بنی اسرائیل) به هو ی کوشتنی کورپه کاریانی و مردنی پیره کاریانی، چونکه نه گه ر (بنی اسرائیل) پیاویان نه میټیت ده بیټ نه مان ئیشی نه وان بکه ن، بۆیه فیرعون فه رمانی کرد سالیک کورپه کاریانی بکوژن و سالیکیش نه یان کوژن و وازیان لی بهینن، وه ده لاین (هارون) له سالی لی بوردنه که له دایک بووه و (موسی) ش له سالی کوشتندا له دایک بووه.

وه دایکی زور ترساوه و سک پرییه که ی شاردوته وه و ئاشکرای نه کردوه، وه کاتیک که (موسی) ی بوو له خوا ی گه وره به نیگا فیږی کرد که تابوتیکی بۆدروست بکات به حه بلیک بیبه ستیته وه نه گه ر له که سیک ترسا بیکاته ناو تابوته که وه و بیخاته ناو ده ریا که وه و لایه کی حه بله که لای خو ی بگریټ (ماله که ی لای قه راغی نیل بوو) که پویشتن رایبکیشتی و بیگه پینیتته وه، خوا ی گه وره ده فه رموویت:

﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَمْرَ مُوسَىٰ أَنْ أَرِضْ عَلَيْهِ فَإِذَا خَفَتْ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِ وَلَا تَحْزَنْ إِنَّا رَاٰدُوهُ إِلَيْكَ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ [القصص: ۷].

واته: سروشمان بۆدایکی (موسی) نارد که شیر ی پی بده وه نه گه ر لیی ترسایت نه و بیخه ره ناو ده ریا که وه و لیی مه ترسی و خه فه تی بۆ مه خو ئیمه خو مات بۆتی ده گپینه وه و ده یکه ین به یه کیک له پیغه مبه ران.

وه نه م سروشه سروشی نیگا و ئیلهام بوو نه ک سروشی پیغه مبه رایه تی.

واته: پینمایی کرا بۆ نه م شته و خرایه دلپیه وه که لیی نه ترسیت و خه فه تی لی نه خویت، چونکه نه گه ر بیشروات خوا ی گه وره بۆتی ده گپینه وه و ده یکات به پیغه مبه رو له دنیا و دوا پوژدا سهر به رزو سهر که وتوو ده کات.

نه ویش نه وه ی پی و ترا جی به جپی کرد به لام پوژیکیان خسته ی ناو ده ریا که وه و له بیر ی چو و لایه کی حه بله که لای خو ی بیبه ستیت بۆیه به ده ریا که دا پویشت و به لای مالی فیرعونه دا تیپه ری ﴿فَالْقَظَةُ ۚ أَلْ فِرْعَوْنَ﴾ واته: که س و کاری فیرعون دوزیانه وه ﴿لِيَكُونَ لَهُمْ عَذَابٌ وَحَرًا﴾ [القصص: ۸].

واته: بۆ نه وه ی بیټ به دوزمن و جیگای خه م و خه فه تیان.

زانایانی تهفسیر دهفهرموون: جارییهکان له دههاریاکه دۆزییانهوه له ناو تابوتیکی داخراو نهیان وێرا بیکه نهوه تاهینایان و خستیانه بهردهستی فیرعهون (ئاسیهی کچی مزاحم کوپی عبید کوپی ریان کوپی ولید) که گهوهه میصر بوو له سهردهمی یوسف پیغه مبه ر^ﷺ، ئه ویش کاتی که ده رگای تابوته که ی کرده وه و په رده ی له سه ر لادا بین ی پووی ده گه شیته وه به و نوره پیغه مبه رایه تییه، که بین ی زۆر خۆشی ویست، کاتی که فیرعهون هات ووتی ئه مه چییه ؟ فه رمانی کرد به سه ربپینی به لام ئاسیه نهیهیشت و فه رمووی ﴿قُرْعَانٍ لِّی وَلَکَ﴾ [القصاص: ۹].

واته: بیلبیله ی پۆشن که ره وه ی چاوی هه ردوو کمانه.

فیرعهون ووتی: بۆ تۆ به لێ، به لام بۆ من نه خیر، واته پیویستم پێی نییه.

پاشان ئاسیه فه رمووی: ﴿لَا تَقْتُلُوهُ عَسَىٰ اَنْ يَنْفَعَنَا اَوْ نَتَّخِذْهُ وَلَدًا﴾ [القصاص: ۹].

واته: مه یکوژن به لکو سودمان پێ بگه یه نیت یا خود بیکه ی نه کوپی خۆمان (چونکه خۆیان مندالیان نابوو) وه خوای گه وه سودی پێ گه یاندن، له دونیادا به هۆی ئه وه وه هیدایه تی وه رگرت، له قیامه تیشدا خوای گه وه به هۆی ئه وه وه کردیه به هه شته وه.

﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ [القصاص: ۹].

واته: نه یانده زانی و هه ستیان پێ نه ده کرد که خوای گه وه ده یه ویت چییان پێ بکات به به لای گه وه بۆ فیرعهون و سه ربازه کانی.

به م شیوازه خوای گه وه ویستی فیرعهون دوزمه نه که ی (مُوسَى) له مالی خۆیدا گه وه بکات و هه ستیشی نا کرد که ئه مه له پاشه پۆژدا ده بیته به دوزمنی.

وهک بلایی قه ده ر ده فه رموویته: (ئه ی پاشای سته مکار، هه لئه له تاو به زۆری سه ربازه کانی و ده سه لاتی زۆرو فراوانی، ئه و خوای گه وه که س ناتوانیت زالی بیت به سه ریداو که سیش ناتوانیت قه ده غه ی بکات و قه ده ره کانی سه ربپچی نا کریت، برپاری داوه که ئه و منداله ی که تۆ خۆتی لی ده پارێزیت و به هۆی ئه وه وه خه لکی زۆرت کوشت که له ژماردن نایهت، به خۆکردن و گه وه کردنی ئه م ته نها ده بیته له ماله که ی خۆت و له سه ر جیگای خۆت بیت، وه په ره رده نا کریت ته نها به خواردن و خواردنه وه ی تۆ نه بیت و له مالی تۆدا نه بیت، وه تۆ که به خۆی ده که یته و گه وه ی ده که یته له نه یینییه که ی نازانیت، که تیا چوونی تۆ ده بیت له سه ر دهستی ئه و بیت، چونکه سه ربپچی ئه و حه قه ئاشکرایه ده که یته که ئه و هینا ویتی و ئه و سروشه به درۆ ده خه یته وه که بۆ ئه و دیت، بۆ ئه وه ی تۆ تیکرای خه لکی بزنان که په ره رده گاری ئاسمانه کان و زه وی چی بویت ده یکات، وه هه ر ئه و به هیزو توانا و ده سه لاته).

گه ران به دوا ی (مُوسَى) دا

دایکی (مُوسَى) له مال ده رچوو بۆ ئه وه ی شیر بدات به منداله که ی به لام له جیگای خۆی نه یینی، ته ماشای پوباری نیلی کرد هیچ شوینه واریکی تابوته که ی نه بین ی، ئایا ده بیت بۆ کو ی پۆشتبیت.

خوای گه وره دهفه رمووئیت:

﴿وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَارِغًا إِنْ كَادَتْ لَتُبْدِي بِهِ لَوْلَا أَن رَّبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ [القصص: ۱۰].

واته: دلای دایکی (موسیٰ) به تال و بئی ناگابوو له هه موو کاروباریکی دونیا ته نها دلای (موسیٰ) بوو نزیك بوو خوی بو نه گیریت و کاره که ناشکرا بکات و به ناشکرا پرسپاری بکات و به دوایدا بگه رپیت نه گهر ئیمه نارامیمان پی نه به خشیاپه و جیگیرمان نه کردایه بو نه وهی له باوه پداران بیت، بویه دایکی (موسیٰ) ﴿وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ﴾ به خوشکه که ی ووت به دوایدا بگه ری و هه والم بو بینه وه، نه ویش ﴿فَبَصَّرَتْ بِهٖ عَنْ جُنُبٍ﴾ له دورره وه بینی و ته ماشای ده کرد وه کو بلایی نه وی ناوئیت و به دوا ی نه ودا ناگه رپیت بویه فه رمووی: ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ نه وان هه ستیان ناکرد، چونکه (موسیٰ) کاتیک له ماللی فیرعه ون جیگیر بوو ویستیان شیر ی بده نی مه کی هیچ نافرته تیکی ناگرت و هیچ خواردنیک ی ناخوارد نه وانیش دامابوون به ده سستیپه وه هه ولیاندا هه رشتیک گونجاوه پیی بدن به لام هیچی ناخوارد وه کو خوای گه وره دهفه رمووئیت:

﴿وَحَرَمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِن قَبْلُ﴾ [القصص: ۱۲]. واته: له پینشدا ئیمه خو مان شیر ی هه موو که سیکمان له سه ری قه ده غه کردبوو که بیخوات تا به هوییه وه بیگه رپینینه وه بو لای دایکی خوی. نه وانیش له گه ل مامان و نافرته تاندا ناردیان بو بازار به لکو نافرته تیک بدوزنه وه که شیره که ی بخوات، کاتیک که نه مان راوه ستا بوون خه لکی لیی کوبوونه وه خوشکه که ی بین ی به لام وای نیشان نه دا که نه م ده یناسیت، به لکو ووتی: ﴿هَلْ أَذِلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَصِيبٌ﴾ [القصص: ۱۲].

واته: نایا که سیکتان پی بلیم که بیگرنه خویان و خزمه تی بکه ن نه وانیش بو نه م نامورژگاری کارو خزمه ت کار ده بن. نه وانیش له گه لیان چوون بو مالیان، دایکی وه ری گرت کاتیک که شیر ی پید ا مه کی گرت و ده میژی و شیره که ی ده خواد نه وانیش زور دلخوش بوون و مژده ده ریکیان چو بو لای ئاسیه و نه م مژده ده یه ی پید ا نه ویش بانگی دایکی (موسیٰ) ی کردو داوای لی کرد که لای ئیمه بمینیتته وه و چاکه ی له گه لدا بکات، به لام نه و په تی کرده وه و ووتی من هاوسه رو مندالم هه یه ناتوانم له ماللی ئیوه بمینمه وه مه گه ر منداله که له گه لمد بنیریت، نه ویش منداله که ی له گه لید ا نار دوو مووچه ی بو برپییه وه و به خشش و دیاری و پو شاک ی زوری پید ا نه ویش گه راندییه وه بولای خوی و خوای گه وره کویانی کرده وه.

خوای گه وره دهفه رمووئیت:

﴿حَقٌّ وَلَكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ [القصص: ۱۳].

واته: (موسیٰ) مان گه رانده وه بولای دایکی تاوه کو چاو پو شن بیت و خه فه ت نه خوات و بو نه وه ی بزانییت په یمانی خوای گه وره حه قه، به لام زوربه ی خه لکی نه م شته نازانییت.

پاش ئه وهی دایکی (موسى) شیری منداله که ی داو له شیرى برپیه وه و گه پاندیه وه بو مالى فیرعه ون و له وی پیگه یشت و گه وره بوو، خوی گه وره ده فره رموویت :

﴿وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ ءَاتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ [القصص: ۱۴] .

واته : کاتیک (موسى) پی گه یشت و گه وره بوو دانایی و زانیاریمان پی به خشی وه به م شیوازه پاداشتی چاکه کاران ده دینه وه .

وه کاتیکش خوی گه وره به خشی خوشی پژاند به سهر (موسى) دا دانایی و زانیاری پی به خشی، پیچه وانه و دزایه تی فیرعه ونی ئاشکرا کردو په خنه ی لی گرتن که په رستن بو فیرعه ون و بت ئه نجام ده دهن .

ابن زید ده فره رموویت: فیرعه ون (موسى) ده رکرد له شار موسی چه ند سالی که له شار دور که وته وه خه لکیش له بیران کرد ئه میش له پوژی چه ژندا بوو هاته وه، خوی گه وره ده فره رموویت: ﴿وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينٍ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَٰذَا مِنْ شِيعَةِ هَٰذَا وَمِنْ عَدُوٍّ فَاَسْتَعْنَاهُ الَّذِي مِنْ شِيعَتِهِ عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ فَوَكَزَهُ مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ قَالَ هَٰذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِينٌ﴾ (۱۵) قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لِي فَغَفَرَ لَهُ إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (۱۶) قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ فَلَن أَكُونَ ظَهِيرًا لِلْمُجْرِمِينَ (۱۷) فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَائِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا الَّذِي اَسْتَصْرَعَهُ بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِحُهُ قَالَ لَهُ مُوسَىٰ إِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُّبِينٌ (۱۸) فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ أَنْ يَبْطِشَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَهُمَا قَالَ يَمْوسَىٰ أَتَرِيدُ أَنْ تَقْتُلَنِي كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ إِنْ تُرِيدُ إِلَّا أَنْ تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ (۱۹)﴾ [القصص] .

واته : (موسى) هاته وه و ده گه راپیه وه بو ناو شار له کاتی بی ئاگایی خه لکه که دا (له نیوه پو یاخود له نیوان مغریب و عیسا) دا بینی دوو پیاو شه پ ده که ن و له یه کتری ده دهن یه کیکیان له کومه ل و عه شیره تی (موسى) یه و (موسى) ئه وی تریشیان دوزمنیتی و له نه ته وهی فیرعه ونه، ئه وهی که له عه شیره تی موسى بوو (بنی اسرائیل) ی بوو داوای یارمه تی و فریاکه وتنی له (موسى) کرد، قه تاده ده فره رموویت: ئه وهی که له نه ته وهی فیرعه ون بوو (قبطی) بوو ویستی ئیسرائیلییه که ژێربار بکات و ئیشی پیبکات و داری پیه له بگریت بو چیشتخانه که ی فیرعه ون ئه ویش په تی کرده وه و به قسه ی نه کرد داوای فریاکه وتنی له (موسى) کرد .

ئیمامی القرطبی ده فره رموویت: (بویه داوای فریاکه وتنی له موسی کرد چونکه سه رسه ختی سته ملیکراو دین و فره ز بوو له سه ر هه موو میلیله تان و له شه ریعه تی هه موویاندا هه بووه) .

(موسى) خوی ئاماده کرد بو فریاکه وتنی سته ملیکراوه که و هه ردوو دهستی کوکرده وه و له سه ر سنگی پیاوه که ی داو پیاوه که مرد، هه رچه نده (موسى) مه بهستی کوشتنی نه بوو .

ئیمامی حسن ده فره رموویت: له وکاته یشداو له و حاله ته دا کوشتنی کافر حه لال و دروست نه بووه، چونکه له کاتی ده ست هه لگرتن بووه له کوشتن .

پاشان یه کسهر له خوا پاراپیه وه فهرمووی: ئه ی پهروهردگار من ستهمم لهخۆم کرد لیم خوشبه خوای گه وره ش لیی خوش بوو به راستی خوای گه وره لیخۆش بوو به سۆزو پهحم و میهره بانه.

قه تاده ده فهرمووی: سویند به خوا زانی ته نها پێگای پرگاری داوای لیخۆشبوونه بۆیه داوای له خوا کرد، پاشان بهردهوام ئه م شته ی له سهر خۆی ده ژمارد له گه ل ئه وه ی که ده یزانی خوای گه وره لیی خوش بووه، تاله پۆژی قیامه تیشدا ده فهرمووی: من که سیکم کوشت که فهرمانم پی نه کرابوو به کوشتنی.

پاشان فهرمووی: ئه ی پهروهردگار به هۆی ئه و به خششانه ی که به منت به خشیه وه له پله و پایه و عیزهت و نیعمهت هه رگیز من نابم به پالپشت و یارمه تیده ری کافران و تاوانباران.

هاته وه ناوشار ده ترساو چاودیتری ده کردو ئاوپری ده دایه وه، به م شیوازه ده پۆی بینی ئه و پیاوه (به نی ئیسرائیلی) یه ی که پیشتر پرگاری کرد دیسان له گه ل قبطی یه کی تر شه پرده کات و به قسه ی ناکات که ده یه ویته ئیشی پی بکات، دیسان داوای فریا که وتنی لی ده کات، (مُوسَى) پیی فهرموو تو زور گومرپایت و گومرپایه که ت ئاشکرایه که به هۆی تووه پیشتر من که سیکم کوشت ئیستا ده تنه ویته یه کیکی تر بکوژم، پاشان (مُوسَى) ویستی ئه و قبطی یه که دوژمنی خۆی و (به نی ئیسرائیلی) یه که یشه بترسینیت و قه ده غه ی بکات و دوری بخاته وه و پرگاری بکات لی ی، (بنی ئیسرائیل) یه که واتیه گه یشته که بو ئه م دیت چونکه به توندی قسه ی له گه ل کرد بۆیه پیی ووت: ئه ی (مُوسَى) ده تنه ویته بمکوژیت هه روه کو چون پیشتر که سیکت کوشت، تو ته نها ده تنه ویته بالاده ست و سته مکار بیت له سهر زه وی تو ناتنه ویته که سیکت بیت له چاکسازان.

بۆیه هه والی کوشتنی قبطی یه که له لایه ن (مُوسَى) وه له میصر بلاو بوه وه تاگه یشته فیرعه ون.

خوای گه وره ده فهرموویته:

﴿وَجَاءَ رَجُلٌ مِّنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ يَسْعَىٰ قَالَ يَمُوسَىٰ إِنَّكَ الْمَلَأَ يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَاخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ النَّاصِحِينَ﴾ ٢٠ ﴿خَرَجَ مِنْهَا خَائِفًا يَتَرَقَّبُ قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ [القصص: ٢٠ - ٢١].

واته: پیاویک که ناوی (حزقیل) بوو ئیمانداربوو له وپه پی شاره وه به خیرایی هات و به زه یی به (مُوسَى) دا (مُوسَى) هاته وه ووتی: ئه ی (مُوسَى) ده سه لاتداران راویژده که ن و پیلان داده نین بو کوشتنت له تۆله ی ئه و قبطی یه ی که کوشتت، بۆیه له شار ده رچوو شار به جی به یله به راستی من ئامۆژگاریت ده که م

(مُوسَى) یش (مُوسَى) له شار ده رچوو ده ترساو چاودیتری ده کرد نه ک که سیکت ببینیت. فهرمووی پهروهردگار پرگاری بکه له نه ته وه ی سته مکاران.

(مُوسَى) له زه وی میصر ده رچوو به ره و مه دیه ن و گه یشته لای بهنده ی چاک (شعیب) ئه ویش یه کیک له که چه کانی خۆی لی ماره کرد، ماره ییه که ی ده سال خزمهت بوو، له پاش ئه وه ی (مُوسَى) ماوه ی خزمهت کردنه که ی ته واوکرد

خیزانه که ی گه پانده وه بۆ میصر وه لای کیوی طور وه پویشته له وی خوی گه وه قسه ی له گه ل کردو کرا به پیغه مبه ر پاشان خوی گه وه فرمانی پیکرد که بچیت بۆلای فیرعه ون چونکه زۆر سته می کردو وه سنوری خوی گه وه ی به زانده وه :

﴿ أَذْهَبَ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى ﴾ [طه: ۲۴] .

وه کاتیک (موسی) ﷺ گه پایه وه بۆ زهوی میصر خوی و هارونی برای ﷺ چون بۆلای فیرعه ون و پییان ووت: ﴿ إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَءِيلَ وَلَا تَعْذِِبْهُمْ قَدْ جِئْنَاكَ بِبَيِّنَاتٍ مِنْ رَبِّكَ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ مَنْ أَتْبَعَ الْهُدَى ﴾ [طه: ۴۷] .

واته: ئیمه نیردراو پیغه مبه ری په روه ردگارتین (بنی ایسرائیل) ئازاد بکه و وازیان لی بینه و سزایان له سه ره لگره ئیمه موعیزه مان له لایه نی په روه ردگارتیه وه بۆ هیئاوه (که گۆچانه که ی دهستیته) و سه لام له سه ره که سیك بیت که شوینی هیدایه ده که ویت.

پاشان پییان ووت: ئه گه ره سه ره که شی و لووت به رزی بکه یته ئه و: ﴿ إِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَا أَنَّ الْعَذَابَ عَلَى مَنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى ﴾ [طه: ۴۸] .
واته: ئیمه سروشمان بۆ هاتو وه له لایه ن په روه ردگار وه که سزای خوی گه وه توشی که سانیک ده بیت که به دروی بخه نه وه و پشت هه لکه ن له هیدایه ت.

فیرعه ون قسه کانی (موسی) ﷺ ی - که پیشتر به خوی کردبوو - پی سه ره بوو دهستی کرده باسکردنی چاکه کانی به سه ریه وه ﴿ قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ۖ ﴿۱۸﴾ وَفَعَلْتَ فَعَلْتَك الْإِنِّي فَعَلْتُ وَأَنْتَ مِنَ الْكَافِرِينَ ۖ ﴿۱۹﴾ قَالَ فَعَلْنَاهَا إِذَا وَأَنَا مِنَ الضَّالِّينَ ۖ ﴿۲۰﴾ فَفَرَرْتُ مِنْكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ ۖ ﴿۲۱﴾ وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنَّا عَلَىٰ أَنْ عَبَّدَتْ بَنِي إِسْرَءِيلَ ۖ ﴿۲۲﴾ ﴾ [الشعراء] .

واته: ئایا ئیمه خۆمان تۆمان په ره ره نه کرد به مندالی، وه نه تمان کوشت هه ره که چۆن مندالانی ترمان ده کوشت، وه تۆ سالانیکی زۆر لای ئیمه مایته وه ئیتر که ی تۆ بووی به پیغه مبه ر؟! وه تۆ کاره خراپه که یشت نه جامدا که بریتییه له کوشتنی قبطی یه که وه تۆ که سیکی کافری.

(موسی) ﷺ فه رموی: به لی من کوشتم به لام من ئه و کاته که سیکی نه زان بووم پیش ئه وه ی زانیاریم بۆ بیت لای خوی گه وه وه، وه کاتیکیش له ئیوه ترسام له دهستان پامکرد بۆ مه دیه ن و له وی خوی گه وه سروشی بۆناردم و کردم ی به پیغه مبه ر، وه تۆ منته ده که یته به سه ره مندا که منته په ره ره ده کردو وه که چی خۆت (بنی ایسرائیل) یت کردو وه به کۆیله و ده یانکوژیت که ئه وان نه ته وه ی منن بۆیه منته مه که به سه رمدا.

وه پاش کۆمه لیک گفتگو (موسی) ﷺ گومانه لاوازه کانی فیرعه ونی به تال کرده وه که ده بویه له پاش بیستنی ئیمانی به خوی گه وه به یئایه به لام لووت به رزی و خۆ به زل زانی نه یه یشت ئیمان به یئیت به لکو طوغیان و سه ره که شی کردنی زیادی کرد.

﴿ فَحَشَرَ فَنَادَى ﴿۲۳﴾ فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى ﴾ [البازعات: ۲۳ - ۲۴] .

واته: خه لکی کۆکرده وه و پی ووتن من په ره ردگاری هه ره به رزتانم.

﴿ وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَتَأْتِيَهَا الْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَهِ عَزِيزٍ ﴾ [القصص: ۳۸].

واته: فیرعون وتی نهی دهسه لاتداران و پیاو ماقولان نه مزانیوه جگه له من خوایه کی ترتان هه بیټ، به لکو ته نها من خوی نیوه م.

وه له بهرام بهر به لگه پوون و ئاشکراکاندا که خوی گه وره پیشتیوانی (موسیٰ) ی پیکرد خیزانه که ی فیرعون (آسیه) موسلمان بوو، فیرعونی پنهانی برد بۆسزادان و ئازاردنی موسلمانان، دهست و پیی جادووگه ره کانی برپییه وه وه له خاچی دان پاشان کوشتیانی، پاشان پووی کرده آسیه ی خیزانی فرمانی پیکرد که کوفر بکات به خوی (موسیٰ) و هارون، ئه ویش پشت ئه ستوربوو به ئیمان که ی و هه ره شه کانی میرده که ی به که م زانی، ئه ویش له خاچی داو میخی بۆ داکوتی و دهست و پییه کانی پیوه به سته وه، پاشان ده ستاریکی گه وره ی خسته سه رسکی وه کردییه به گهرمی خۆره سوتینه ره که بۆ چه شتنی سزایه کی زیاتر. وه که به جییان بهیشتایه فریشته به باله کانی سیبه ریان بۆ ده کرد، وه کاتیکیش که دلنیا بوو له نزیکي ئه جهل و مردنی له خوی گه وره پارایه وه ووتی:

﴿ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَبِخَنِي مِّنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَبِخَنِي مِّنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴾ [التحریم: ۱۱].

واته: نهی په روهر دگار لای خۆت مالیکم بۆ دروست بکه له بهه شتدا وه پزگارم بکه له فیرعون و کرداره کانی وه پزگارم بکه له نه ته وه ی سته مکاران.

زاناکان دهفه رموون: هاوسی ی هه لبژارد له پیش مالدا.

ئیمامی القشیری: له تهفسیره کهیدا (لطائف الاشارات) دهفه رموویت: ووتویانه: ئاسیه هیممه تی که م بوو کاتیک که داوی مالیکی کرد له بهه شتدا وه مافی خوی بوو که داوی زیاتری بکردایه، وانیه وه هه ندیک واحالی بوونه، چونکه ئه وهفه رموی: ﴿ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا ﴾ .

واته: نهی په روهر دگای لای خۆت مالیکم بۆ دوست بکه، ئه م داوی نزیکي کرد له خوی گه وره، وه مالیکی نزیک له خوی گه وره باشت له هه زاران کۆشک که نزیک نه بیټ له خوی گه وره.

وه ئاسیه بهرده وام دامه زراو بوو وه کو شاخ له ژیر ئازارو ئه شکه نجه تا گیانی ده رچوو وه لای په روهر دگاری دایه وه.

وه پیغه مبه ر ﷺ هه والمان پی دادات ده باره ی پله و پایه و گه وره یی که دهفه رموویت:

(کمل من الرجال كثير، ولم يكمل من النساء غير مريم بنت عمران، وآسية امرأة فرعون، وإن فضل عائشة على النساء كفضل الثريد على سائر الطعام)^(۱).

واته: له ناو پیاواندا پیاویکی زۆر ته واوو کامل بوونه، به لām له ناو ئافره تاندا که سیان کامل و ته واو نه بوونه ته نها ئاسیه ی خیزانی فیرعون و مهریه می کچی عیمران نه بیټ، وهفه زل و گه وره یی عائشه به سه ر ئافره تاندا وه کو فه زل و گه وره یی ته شریب وایه به سه ر هه موو خواردنه کاندا.

(۱) (متفق علیه، وانظر: مشکاة المصابيح: ۵۷۲۴).

وه له نه نه سه وه ﷺ ده فره مووئت : (أفضل نساء أهل الجنة خديجة بنت خويلد وفاطمة بنت محمد ﷺ ومريم بنت عمران وآسية بنت مزاحم امرأة فرعون^(١)).

واته : باشترينی ئا فره تانی دونیا چوارن : مەریه می کچی عیمران وه خه دیجه ی کچی خوه یلید وه فاطیمه ی کچی محمد ﷺ وه ئاسیه ی خیزانی فیره ون.

لفضلت النساء على الرجال

فلو كان النساء كمثل هذه

فما التأنيث لاسم الشمس عيب

ولا التذكير فخر للهلال

واته : گهر ئا فره تان وه كه ئه مانه بن ئه وا فه زلی ئا فره ت ده درا به سه ر پیاواندا

وه می یی بو ناوی خوړ عه یب نییه و نیژی یش بو مانگ فه خرو شانازی نییه .

وصلی الله وسلم علی نبینا محمد وعلی آله وصحبه أجمعین

سایتی به ههشت

www.ba8.org

2009 – 1430

هه می شه له گه لمان بن بو به ره می نوی

(٢) (صحيح الجامع الصغير: ١١٣٥).

ﷺ

دهستنوێژی پیغه مبهری خوا

سود و تاییه تمه ندی و چۆنیتی و حوکمه کانی

له روانگهی

قورئان و فهرموودهی (صحیح) ههوه (بهشی دووهم)

م عدنان بارام

سم الله الرحمن الرحيم

پیشهکی:

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِهِ اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ ... أَمَّا بَعْدُ:

خوێنه‌ری موسلمان دواى خستنه‌ پ‌ووی چاکه و تاییه‌ تمه‌ ن‌دی‌ه‌ کانی ده‌ست‌نوێژ له به‌شی یه‌که‌می ئه‌م باسه‌دا، ئه‌مه‌ی که له‌به‌ر ده‌ست‌دایه‌ ده‌سپێک، و پ‌یشه‌کیه‌که‌ بۆ باس‌کردنی چۆنیتی، و هه‌ندیک له ئه‌حکامه‌ کانی ده‌ست‌نوێژی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، بۆ ئه‌وه‌ی موسلمانان که هه‌ل‌ده‌ستن به‌ ده‌ست‌نوێژ‌گرتن ئه‌و په‌رسته‌شه‌ به‌ باش‌ترین شیوه ئه‌نجام ده‌ن، ئه‌وه‌ش به‌ پ‌ێی قورئانی پ‌ی‌رۆز و سوننه‌ ته‌کانی پیغه‌مبه‌ری خو‌شه‌ویستمان ﷺ، خستنه‌ پ‌ووی باب‌ه‌ ته‌کانیش به‌ کورتی و پ‌وختی ده‌بی‌ت، له‌گه‌ڵ متمانه‌ کردنه‌ سه‌ر به‌ لگه‌کانی قورئانی پ‌ی‌رۆز و فه‌رمووده (صحیح) ه‌کانی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، به‌ ب‌ی‌ ده‌مارگ‌یری بۆ ه‌یچ بۆچوون و مه‌زه‌به‌ییکی دیاری کراو .

داواکارم له‌ خ‌وای په‌روه‌ردگار له‌ هه‌له‌مان بب‌و‌ریت، و په‌وايش‌مان پ‌ی که‌رم کات .. ئامین.

وه‌ پاشان به‌ پشتیوانی خ‌وای په‌روه‌ردگار ده‌ووتریت: پ‌یش ئه‌وه‌ی خستنه‌ پ‌ووی چۆنیتی ده‌ست‌نوێژی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌بی‌ت چه‌ند حوکمیک‌ت له‌ لا ئاشکرا بی‌ت ئه‌وه‌ش به‌م پ‌ێیه‌ی خ‌واره‌وه‌:

ده‌ست‌نوێژ مه‌رج و پ‌ی‌ویسته‌ بۆ نوێژ‌کردن

ده‌ست‌نوێژ مه‌رج و پ‌ی‌ویسته‌ بۆ نوێژ، ئه‌وه‌ش به‌ پ‌ێی و ته‌ی خ‌وای په‌روه‌ردگار که فه‌رموویه‌تی:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾ ^(۱).

واته: ئه‌ی ئه‌وانه‌ی که ب‌پ‌واتان ه‌یناوه ئه‌گه‌ر هه‌ستان بۆ نوێژ، ئه‌وا پ‌ووتان بشۆن له‌گه‌ڵ هه‌ردوو ده‌ستان تاكو ئانیشک‌ه‌ کانتان، و ده‌ستیش به‌ینن به‌سه‌رتاندا، و قاچه‌کانیش‌تان تاكو قاچه‌په‌ته‌تان بشۆن .

^(۱) (المائدة: ۶) .

واته: نوڙی هیچ یه کیک له ئیوه وهرناگیریت، به بی دهستنوڙ .

وہ (أبو هريرة) رضی اللہ عنہ بؤمان دہگیریتہ وہ کہ پیغہ مبرری خوا ﷺ فہ رموویہ تی:

(لا تقبل صلاة من أحدث حتى يتوضأ)، [قال رجل من حضرموت: ما الحدث يا أبا هريرة؟ قال: فسء أو ضراط] ^(٣).

واته: نوڙی هیچ یه کیڅ له ئیوه دروست نییه، نه گهر دهستنوږه که ی به تال بووه وه، تاکو جاریکی تر دهستنوږه که ی نه شواته وه، پیاوځ که خه لکی (حضر موت) بوو ووتی: دهستنوږ به تال بوونه وه چونه ئه ی (أبو هريرة) رضی اللہ عنہ فه رموی: بایه کت لببتته وه، یان دهنگځ بدهبته وه .

واتای ده‌ستویژ له زمانه وانیدا

ووشه‌ی (وَضوء) له زمانه‌وانیدا له: (((وضأً): ده‌ه‌ه‌رگیاوه، و له فه‌رمووده‌شدا باسی (الْوَضوء)، و (الْوَضوء) دووباره بوته‌وه، جا (الْوَضوء: بالفتح) ئه‌و ئاوه‌یه که ده‌ستنویژی پێده‌گیریت، ...، وه (الْوَضوء: بالضم) یش بریتیه له ده‌ستنویژ گرتن، و خودی کرداره‌که، له داتا‌شراوه‌کانی ئه‌م ووشه‌یدا ده‌ووتریت: (توضأت أتوضأ توضئوا ووضوءا)، ...))

^(٢٠)، و بنه‌وا و وواتای ووشه‌که‌ش له (الوضاءة، وهي الحسن) ^(٢١)، وه واتای (الوضي: الحسن النظيف) ه ^(٢٢)، ئه‌و ئامرازه‌ش که ده‌ستنویژی تێدا ده‌شوشتریت پێی ده‌ووتریت:

(المیضأة: مطهرة، وهي التي يتوضأ فيها أو منها) ^(٢٣).

واتای دهستنیوژ له زاراوه‌ی زانایانی شه‌رعدا

له پښتريدا بډمان دهرکهوت که بڼه‌وای ووشه‌ی ده‌ستڼوڅڅ له زمانه‌وانيدا به واتای: پاکی وجوانی دیت، با لیږدها بزانیڼ له زاراه‌ی زانایاندا ئه‌م ووشه‌یه چی ده‌گه‌یه‌نیټ؟

الوضوء: ئه‌م ووشه‌یه به (ضم، واته: بډره) کردنی بیټی (واو) ی ووشه‌که:

(٢) (مسلم في صحيحه: ج ١ ص ٢٠٤، كتاب الطهارة، باب وجوب الطهارة للصلاة، برقم: ٢٢٤).

(٣) (البخاري في صحيحه: ج ١ ص ٦٣، كتاب الوضوء، باب لا تقبل صلاة بغير طهور، برقم: ١٣٥، والزيادة عنده، ومسلم في صحيحه: ج ١، ص ٢٠٤، كتاب الطهارة، باب وجوب الطهارة للصلاة، برقم: ٢٢٥) .

(٤) (النهاية في غريب الحديث ج ٥ ص ١٩٤).

(٥) (لسان العرب: ج ١ ص ١٩٤، والنهاية في غريب الحديث: ج ٥ ص ١٩٤).

(٦) (المغرب: ج ٢، ص ٣٥٨).

(٧) (العين: ج ٧، ص ٧٦) .

□ **بریتیه له :** چهند کرداریکی دیاریکراو، که به نیهت دهست پێ دهکات، ههروهکو شافعی مهزهبه به کان پیناسه یان کردوه (٨).

□ **یان بریتیه له :** پاککردنه وه یه کی دیاریکراو، ههروهکو **حه نه فی مهزهبه به کان** ووتووینه (٩).

□ **یان بریتیه له :** به کارهینانی ئاویکی پاک و پاکه ره وه له و چوار ئه ندانه دیاریکراوه ی که له شه رعدا، به شیوازیکی تایبته دیاری کراو، ههروهکو **حه نه لی مهزهبه به کان** فه رمووینه (١٠).

□ **یان بریتیه له :** هه لگرتن و لادانی پێگاریکی نوێژ، ههروهکو **مالکی مهزهبه به کان** دیاریان کردوه (١١).

ئه وه ی که ده توانریت له و مهزهبانه ی پێشه وه پوخت بکریت بۆ پیناسه ی ده ستنوێژ ئه وه یه که بووتریت: **ده ستنوێژ:** بریتیه له به کارهینانی ئاویکی پاک و پاکه ره وه (واته: طاهرو مطهر) له و چوار ئه ندانه دیاریکراوانه ی که له شه رعدا دیاری کراو (پوو، و دهسته کان تا ئانیشه کان، و سه رو گوێکان که به شن له سه ر، و پێیه کانیش تا کو قاپه ره قه کان) ههروهکو له ئایه تی شه شی سوره تی مائیده دا هاتوه: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَمْزِجْ بِكُمُ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾، به شیوازیکی تایبته و دیاری کراو، ههروهکو چۆن له سوننه تی پیغه مبه ردا ﴿پوونکراوه ته وه، له گه ل بوونی نیه تدا .

ئاوپرژین کردنی شه رواڵ پاش

ده ستنوێژگرتن بۆ بزگار بوون له وه سه وه

(أسامة) له باوکیه وه که (زید) ی کورپی (حارثة) هیه ﷺ له پیغه مبه ره وه ﴿په گپێته وه که فه رمووینه تی: (أتاني جبريل في أول ما أوحى إلي، فعلمني الوضوء والصلاة، فلما فرغ من الوضوء، أخذ غرفة من الماء، فنضح بها فرجه)﴾ (١٣).

واته: یه که م جار که وه حی (سروش) م بۆ هاته خواره وه جبریل - علیه السلام - هاته لام ﴿، و فییری ده ستنوێژ و نوێژی کردم، که ئی بووه وه، واته: که ده ستنوێژه که ی ته واو کرد مشتیک ئاوی برد، و ئاوپرژینی ئه و شوینه ی کرد له شه رواڵه که ی که له مروّفا به ره وه رته ده که ویت .

(٨) (مغنی المحتاج: ١ / ٤٧)، نقلا عن: فقه الحسن البصري المُقَارَن مع المذاهب الأربعة (ج ١ / ٦١) للدكتور روضة جمال الحصري .

(٩) (مراقي الفلاح: ص ٩)، نقلا عن: فقه الحسن البصري المُقَارَن مع المذاهب الأربعة (ج ١ / ٦١) للدكتور روضة جمال الحصري .

(١٠) (كشاف القناع: ١ / ٩١)، نقلا عن: فقه الحسن البصري المُقَارَن مع المذاهب الأربعة (ج ١ / ٦١) للدكتور روضة جمال الحصري .

(١١) (حاشية الخرشبي: ١ / ٢٠)، نقلا عن: فقه الحسن البصري المُقَارَن مع المذاهب الأربعة (ج ١ / ٦٢) للدكتور روضة جمال الحصري .

(١٣) (صححه الألباني في صحيح الجامع، برقم: ٧٦) .

﴿پێشه و (الناوي) له (فتح القدير شرح صحيح الجامع الصغير) دا فه رمووینه تی: ((قوله: (أتاني جبريل في أول ما أوحى إليّ) وذلك عند انصرافه من غار حراء كما في الدلائل وغيرها))، واته: له کاتی گه پانه وه ی له ئه شه که وتی (حراء) ههروهکو له (الدلائل) وجگه له ویشدا هاتوه .

که واته ههروهکو (شارح الجامع) فهرموویهتی: (یندب رَشُّ الفرج عقب الوضوء لدفع الوسوسة)، سوننه ته دواى دهسنوێژ شوشتن ئاو پرژینی عه وهرت بکریت بۆ دورخستنه وهى وهسوهسه و هه موو ختورهیه که به دل و میشکدا دیت .
وه له (حکم) ی کورپی (سفیان) رضی الله عنه دهگێرێته وه که فهرموویهتی پیغه مبهری خوا ﷻ:
(كان إذا توضأ، أخذ كفا من ماء، فنضح به فرجه) ^(١٤) .

واته: پیغه مبهری خوا ﷻ که له دهسنوێژ ده بووه وه، مششیک ئاوی ده برد، و عه وهرتی پێ ئاو پرژین ده کرد .
ئه و ئاوهی که بۆ دهسنوێژ به کار ده یێریت:

ئاو له بنه وادا پاک و پاک که ره وهیه، ئه وهش به پێی دهقی قورئانی پیروژ و سوننه تی (صحیح) ی پیغه مبهری خوا ﷻ، ئاوه که ئاوی باران بیته، یان به فر، ده ریا بیته، یان پوو بار و کان یان هه رشتیکی تر .

خوای په ره ر دگار فهرموویهتی:

﴿وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا﴾ ^(١٥) .

واته: له ئاسمانه وه ئاو یکی پاک و پاک که ره وه مان دابه زاندۆته خواره وه .

وه پیغه مبهری خواش ﷻ سه بارهت به ئاوی ده ریا فهرموویهتی:

(هو الطهور ماؤه، الحل ميته) ^(١٦) .

واته: ئاوی ده ریا پاک و پاک که ره وهیه، و مردار بووشی هه لاله .

وه له یه کێک له زیکه رکانی ده ست پێ کردنی نوێژدا - واته: له نیوان ته که بیره ی ئی حرام و خویندنه وهی قورئانی نوێژ-

هه ره که (أبو هريرة) رضی الله عنه دهگێرێته وه پیغه مبهری خوا ﷻ ده یفه رموو:

(اللهم باعد بيني وبين خطاياي كما باعدت بين المشرق والمغرب، اللهم نقني من الخطايا كما ينقى الثوب الأبيض من الدنس، اللهم اغسل خطاياي بالماء والثلج والبرد) ^(١٧) .

^(١٤) (صححه الألباني في صحيح الجامع، برقم: ٤٦٩٧) .

پیشه و (لناوي) له (فتح القدير شرح صحيح الجامع الصغير) دا فهرموویهتی: ((قال التوربشتي: قيل إنما كان يفعله دفعاً للوسوسة، وقد أجاره الله منها، وعصمه من الشيطان، لكن فعله تعليمًا للأمة أو ليرتد البول فإن الماء البارد يقطعه أو يكون النضح بمعنى الغسل كما قال البيضاوي وغيره)).

واته: زانا یان فهرموویانه پیغه مبهری خوا ﷻ ئه وهی ئه نجامدا وه بۆ په تکر د نه وه نه هیشتنی وهسوهسه، سه ره پای ئه وهی که خوا ی په ره ر دگار په نای دا وه له شه یتان، و پاراستوویه تی لێ، و به لام ئه وهی ئه نجامدا وه به مه به ستی فیژ کردنی ئوممه ته که ی، یان بۆ گه رانه وهی میژ، چونکه ئاوی سارد ده بیته هوی نه هیشتنی، یان هه ندیک له زانا یان فهرموویانه (النضح) به واتای شۆردن دیت، هه ره که (البيضاوي) و جگه له ویش ووتوویانه .

^(١٥) (الفرقان: ٤٨) .

^(١٦) (صححه العلامة الألباني في السلسلة الصحيحة: ١: ٨٦٤، برقم: ٤٨٠) .

^(١٧) (متفق عليه) .

واته: ئه‌ی په‌روه‌ردگارم من و تاوانه‌كانم له‌ يه‌كتر دووركه‌روه، هه‌روه‌كو چۆن خۆره‌لآت و خۆرئاوات له‌ يه‌كتر دووركردۆته‌وه، ئه‌ی په‌روه‌ردگارم له‌تاوانه‌كان پاك بکه‌وه، هه‌روه‌كو چۆن پۆشاکى سپی پاك ده‌بێته‌وه له‌ په‌له، و له‌كه‌ی پیسی، ئه‌ی په‌روه‌ردگارم تاوانه‌كانم بشووه‌وه به‌ ئاوو به‌فر و ته‌رزه‌.

ئه‌م دوو وه‌سف و حوكمه‌شى ناگۆریت (مه‌به‌ست پاکی و پاككه‌ره‌وه‌بیه‌تى)، به‌ پیسیه‌ك نه‌بیت كه‌ تام و په‌نگ و بۆنى بگۆریت، ئه‌و كاته‌ نه‌ پاكه‌ له‌ خۆیدا، و نه‌ پاككه‌ره‌وه‌یه‌ بۆ غه‌یری خۆی، ئه‌وه‌ش به‌ به‌لگه‌ی كۆپای زانايان (واته: الإجماع)، هه‌روه‌كو پێشه‌وا (النووي) له‌ (المجموع: ١ / ١١٠)، و پێشه‌وا (ابن قدامة) ش له‌ (المغني: ١ / ٣٥)، و پێشه‌وا (ابن المنذر) ییش له‌ (الإجماع: ص ٣٣، رقم: ١٠) دا ده‌یگێڤنه‌وه، و (ابن المنذر) یشيان فه‌رموویه‌تى: (وأجمعوا على أن الماء القليل والكثير إذا وقعت فيه نجاسة، فغُيِّرَت الماء طعما، أو لونا، أو ريحا، إنه نجس ما دام كذلك).

واته: زانايان يه‌ك ده‌نگ و كۆرپان، له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی كه‌ ئاوی كه‌م و زۆریش، ئه‌گه‌ر پیسییه‌كى تێكه‌وت، و ئاوه‌كه‌ی گۆرپی له‌ تام و په‌نگ و بۆن، ئه‌وا ئه‌و ئاوه‌ پیسه‌ تاكو ئه‌و كاته‌ی كه‌ به‌و شیوه‌ ببیت .

یان له‌ وه‌سف و حوكمی دووهم ده‌ری ده‌كات (واته: پاك كه‌ره‌وه‌ نابیت، سه‌ره‌رای پاکیته‌ی) ئه‌گه‌ر شتیکی پاکی تی بکه‌ویت، و ناوه‌كه‌ی بگۆرپی بۆ شتیکی تر، وه‌كو: ئاوه‌كه‌ ببیته‌ ماستاو، یان ببیته‌ هه‌ویراو، و كه‌فاو، یان هه‌ر ناویکی تر له‌شیوه‌ی ئه‌وانه، ئه‌و كاته‌ ئاوه‌كه‌ پاكه‌ به‌لام پاك كه‌ره‌وه‌ نییه‌ .

هه‌روه‌كو له‌ سوننه‌تدا هاتوو له‌ (أم عطية) وه‌ كه‌ ده‌گێڤیتته‌وه‌ خه‌ریکی شوشتن و ئاماده‌کردنی كچه‌كه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ، پێغه‌مبه‌ر ﷺ هاته‌ لاما و پیی فه‌رموین: (اغسلنها ثلاثا أو خمسا أو أكثر من ذلك إن رأيتن ذلك بماء وسدر واجعلن في الآخرة كافورا أو شيئا من كافور، فإذا فرغتن فاذنبي).

واته: سێ جار، یان پێنج جار، یان له‌وه‌ش زیاتر بیشۆن، ئه‌گه‌ر به‌ پیوستان بینی، به‌ ئاو و سیدر، وه‌ كافوریش بکه‌نه‌ ناو دوا ئاویان، یان هه‌ندێك كافوری تێبکه‌ن، و ئه‌گه‌ر لێ بوونه‌وه‌ له‌ شوشتنی ئه‌وا ئاگادارم بکه‌نه‌وه‌ . ده‌لێت: كه‌ لێ بووینه‌وه‌ ئاگادارمان كرده‌وه‌ كه‌ شوشتنه‌كه‌یمان ته‌واوكرد، ئه‌ویش (ألقى إلينا حقوه) .

واته: پۆشاکێکی خۆی پێداین، و فه‌رمووی: (أشعرهما إياه) ^(١٨).

واته: بیکه‌ن به‌ يه‌كه‌م پۆشاکى كفه‌كه‌ی (كه‌ به‌ر له‌شى ده‌كه‌ویت) .

پووی هه‌لێنجاندنی به‌لگه‌ له‌وه‌دایه‌ كه‌ پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی:

(واجعلن في الآخرة كافورا، أو شيئا من كافور).

واته: كافوریش بکه‌نه‌ ناو دوا ئاوی شوشتنه‌كه‌یه‌وه، یان هه‌ندێك كافوری تێبکه‌ن، كافوریش جوړیکه‌ له‌ بۆنى خۆش، ئاوه‌كه‌ی پی بۆن خۆش ده‌بیت، نه‌ك ناوی ئاوه‌كه‌ بگۆریت بۆ ناویکی تر، سه‌ره‌رای بۆن خۆشكردنه‌كه‌، ئه‌و ئاوه‌ش كه‌ كافوره‌كه‌یان تێكردبوو بۆ شوشتنی مردوووه‌كه‌ به‌كار ده‌هێنرا، كه‌واته‌ ئاوه‌كه‌ پاككه‌ره‌وه‌ بوو بۆیه‌ به‌ کاریان هێنا .

^(١٨) (متفق عليه) .

دهستنویژ شوشتن به ئاوی به کارهینراو

ئاوی به کارهینراو ئه و ئاوهیه که به مه بهستی پاککردنه وه به کارهینراوه له دهستنویژدا یان له غوسل کردن، ئه م ئاوهش له سه ر بنه وای خۆی ماوه ته وه - که پاکي و پاککردنه وه یه تی - له بهر چه نده ها فه رموده ی پیغه مبه ری خوا ﷺ، له وانه ش:

له (ربیع) هوه ﷺ ده فه رموویت:

(أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ مَسَحَ بِرَأْسِهِ، مِنْ فَضْلِ مَاءِ كَانِ فِي يَدِهِ) ^(١٩).

واته: پیغه مبه ری خوا ﷺ دهستی هینا به سه ریدا له پاشماوه ی ئاوی دهسته کانی له کاتی دهستنویژدا، ئاشکراشه ئه و ئاوه پیشتر به کارهینراوه له شووردنی ئه ندامیکی تری دهستنویژ که دهسته کانه .

دهستنویژ گرتن له پاشماوه ی

ئاوی دهستنویژ و غوسلی نافرهت

(ابن عباس) ﷺ له یه کیك له خیزانه کانی پیغه مبه ری خواوه ﷺ ده گیریتته وه که فه رموویه تی:

(اغْتَسَلْتُ مِنْ جَنَابَةِ، فَتَوَضَّأَ وَاغْتَسَلَ النَّبِيُّ ﷺ مِنْ فَضْلِ وَضْئِهَا) ^(٢٠).

واته: له شگران بوو و غوسلی کرد، پیغه مبه ری خواش ﷺ له پاشماوه ی ئاوی به کارهینراوی دهستنویژ و غوسلی کرد .

(أُمُّ صَبِيَةِ الْجَهَنِيَّةِ) بَوَّامَانْ ده گیریتته وه وه ده فه رموویت:

(اِخْتَلَفَتْ يَدَيَّ وَبَدَأَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي الْوُضْءِ مِنْ إِنْاءٍ وَاحِدٍ) ^(٢١).

واته: دهستی من و پیغه مبه ری خوا ﷺ له کاتی دهستنویژ گرتندا تیکه ل یه ک ده بوون، له یه ک قاپ (تهشت) دا .

پیشه و (النووي) فه رموویه تی:

(وَأَمَّا تَطْهِيرُ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ مِنْ إِنْاءٍ وَاحِدٍ فَهُوَ جَائِزٌ بِإِجْمَاعِ الْمُسْلِمِينَ لِهَذِهِ الْأَحَادِيثِ الَّتِي فِي الْبَابِ. وَأَمَّا تَطْهِيرُ الرَّجُلِ لِفَضْلِهَا فَهُوَ جَائِزٌ عِنْدَنَا وَعِنْدَ مَالِكٍ وَأَبِي حَنِيفَةَ وَجَمَاهِيرِ الْعُلَمَاءِ، سَوَاءَ خَلَّتْ بِهِ أَوْ لَمْ تَخُلْ .

قَالَ بَعْضُ أَصْحَابِنَا: وَلَا كَرَاهَةَ فِي ذَلِكَ لِلْأَحَادِيثِ الصَّحِيحَةِ الْوَارِدَةِ بِهِ ... وَالْمُخْتَارُ مَا قَالَهُ الْجَمَاهِيرُ لِهَذِهِ الْأَحَادِيثِ الصَّحِيحَةِ فِي تَطْهِيرِهِ ﷺ مَعَ أَزْوَاجِهِ . وَكُلٌّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا يَسْتَعْمَلُ فَضْلَ صَاحِبِهِ . وَلَا تَأْثِيرَ لِلْخُلُوةِ . وَقَدْ ثَبَتَ فِي الْحَدِيثِ الْآخَرِ

^(١٩) حسنه الشيخ الألباني في: سنن أبي داود: ١: ٣٢، رقم (١٣٠) .

^(٢٠) صححه الشيخ الألباني في: سنن ابن ماجه: ١: ١٣٢، رقم (٣٧١) .

^(٢١) صححه الألباني في سنن أبي داود: ٢٠/١ رقم (٧٨) .

أَنَّهُ ﷺ اغْتَسَلَ بِفَضْلِ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ . رَوَاهُ أَبُو دَاوُدَ وَالتِّرْمِذِيُّ وَأَصْحَابُ السُّنَنِ . قَالَ التِّرْمِذِيُّ: هُوَ حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ (٢٢) .

واته: وه سه بارهت به خوشۆردنی پیاو له گهڵ خیزانیدا له یهك سه تل (تهشت) دا دروسته به كۆپای موسلمانان، ئه وهش له بهر ئه م فهرمودانهی كه له م به شه دا هاتوو، به لام سه بارهت به خوشۆردنی پیاو به پاشماوهی ئاوی ئافره ته كه ی ئه وه دروسته له لای ئیمه و لای پێشهوا مالك و ئه بو حه نیفه و زۆرینه ی زانایان، به ته نها بیته له گهڵ خیزانه كه ی یان پاش ئه و بیته، هه ندیک له هاوه لانیان فهرموویانه: ئه و کاره هیچ كه راهه تیکی تیدا نییه له بهر ئه م فهرموده (صحیح) انه ی كه ئاماژه به خوشۆردنی پیغه مبه ری خوا ﷺ ده كه ن له گهڵ خیزانه کانیدا، و هه ری هه کیکیان پاشماوه ی ئاوی ئه ویتریان به کارده هیئیت، وه هیچ کاریگه ری هه کیش نییه له سه ر حوکه مه كه به ته نها بن یان نه، وه له فهرموده كه ی تریشدا جیگیر سه لماوه كه پیغه مبه ری خوا ﷺ به پاشماوه ی ئاوی هه ندیک له خیزانه کانی خۆی شوۆردوه .

پێشهوا (ابن رجب الحنبلي) سه بارهت به فهرموده ی (عائشه) له لیكده وه ی فهرموده کانی (صحیح البخاري) دا فهرموویه تی:

(عن عائشة، قالت: كنت اغتسل أنا ورسول الله ﷺ من إناء واحد، تختلف أیدینا فيه ... وخرجه مسلم في (صحیحه) وزاد فيه: (من الجنابة) .

وهذا الحديث: يستدل به على جواز إدخال الجنب يده قبل كمال غسله في الماء الذي يغتسل منه، وعلى أن ما نضح من الماء الغسل في الإناء، الغسل منه لا يضره)) (٢٣) .

واته: له عائشه وه ده گیرنه وه كه فهرموویه تی: من و پیغه مبه ری خوا ﷺ له یهك قاپدا (تهشت) خۆمان ده شوۆرد، دهسته کانمان له گهڵ یه كدا تیكه ل ده بوو له و قاپه دا ... وه له ریوایه تی (مسلم) دا هاتوو له گهڵ زیاده كرده ی: خوشۆردنه كه له له شگرانی بوو .

ئه م فهرموده یه ش به لگه یه له سه ر ئه وه ی كه له شگران ده توانیته پێش ته واو كرده ی خوشۆردنه كه ی دهسته کانی بكاته ناو ئه و ئاوه ی كه خۆی پێده شوۆریت، وه به لگه شه له سه ر ئه وه ی كه ئه و پرشه ئاوانه ی كه له له شی كه سی خوشۆره وه ده كه ونه ناو قاپ (تهشت) ی ئاوه كه وه، هیچ زیانیکی پێ ناگه یه نیته .

وه (ابن بطال) ییش سه بارهت به هه مان فهرموده فهرموویه تی: ((فی (أي: حديث عائشة قالت: كُنْتُ اغْتَسِلُ أَنَا وَالنَّبِيُّ ﷺ مِنْ إِنَاءٍ وَاحِدٍ مِنْ قَدَحٍ يُقَالُ لَهُ: الْفَرْقُ) — له: دليل على جواز الغسل والوضوء بفضل الجنب والحائض)) (٢٤) .

(٢٢) (شرح النووي على مسلم: ج ٢ / ص ٢٠، بَابُ الْقَدْرِ الْمُسْتَحَبِّ مِنَ الْمَاءِ فِي غُسْلِ الْجَنَابَةِ وَغُسْلِ الرَّجُلِ وَالْمَرْأَةِ فِي إِنَاءٍ وَاحِدٍ فِي حَالَةِ وَاحِدَةٍ وَغُسْلِ أَحَدِهِمَا بِفَضْلِ الْآخَرِ) .

(٢٣) (فتح الباري لابن رجب: ج ٢ / ص ٢٤) .

(٢٤) (شرح ابن بطال: ج ١: ص ٣٩٨ — ٣ — بَابُ غُسْلِ الرَّجُلِ مَعَ امْرَأَتِهِ) .

واته: فەرمووده ی (عائشة) - پەزای خۆی لی بیّت - که دهگێڕێتهوه: ئەو و پیغه مبهری خوا ﷺ له یهك قاپ (تهشت) دا که پێی دهووتریّت (الفرق) خۆیان شۆردوه، به لگهی تێدا یه له سههر پهوایی خۆشۆردن و دهستنوێژگرتن له پاشماوهی ئاوی کهسێ که له شگران بوو بیّت یان ئافرهتێک که له سوپی مانگانه خۆی دهشوات .

دهستنوێژگرتن له

تهشت (التّور) و هاوشیوهکانی

له (عبدالله) ی کورپی (زید) هوه فەرموویهتی:

(أتی رسول الله ﷺ فأخرجنا له ماء في تور من صفر فتوضأ فغسل وجهه ثلاثا ویدیه مرتين مرتين ومسح برأسه فأقبل به وأدبر وغسل رجلیه) (۲۵) .

واته: پۆژێکیان پیغه مبهری خوا ﷺ هاته لاما، ئیمهش ئاویکمان بۆ هینا له تهشتیکی مسدا، و ئهویش دهستنوێژی تێدا شوش، بهوهی که پووی سێ جار شوش، و دهستهکانی دوو جار دوو جار شوش، و دهستی هینا به سهریدا، به شیوهیهک دهستهکانی هینا به سهریدا له پیشه سهری تا گهیشه پاشه سهری، و دوو باره گه پاندنیوه بۆ شوینی خۆیان، و پییهکانی شوش .

وه له (عمرو) ی کورپی (یحیی) ئهویش له باوکیهوه فەرموویهتی: مامه دهستنوێژی زۆر دهشوش، بۆیه پرسیری کرد له (عبد الله) ی کورپی (زید) و پێی فەرموو پیم بلی چۆن پیغه مبهری خوات ﷺ بینی دهستنوێژی دهشوش: ئهویش داوای کرد تهشتێک (تور) ئاوی بۆ بینن، و ئاوی کرد به دهستیدا، و سێ جار دهستهکانی شوش، پاشان دهستی کرده ناو تهشتهکه، و سێ جار و بهیهک مشتی ئاوی دا به ده و لووتیدا، هنگی کردهوه، پاشان دهستی کرد به ئاوهکه دا و ئاوی لی دهرهینا و پووی سێ جار شوش، پاشان دهستهکانی دوو جار دوو جار تاکو ئانیشکهکان (واته: ئانیشکهکانیشی له گهڵ دا بوو) شوش، پاشان به دهستی ئاویکی برد و سهری پێی مهسح کرد، به شیوهیهک دهستی برد تاکو پشتی سهری و گه پاندنیوه بۆ پیشه وهی، پاشان ههردوو پێی شوش، و فەرمووی: ئا بهم شیوهیه پیغه مبهری خوا ﷺ بینیه دهستنوێژی شوشته (۲۶) .

سوودیک: تیبینی ئهوه دهکریت له فەرموودهکهوه که تکهی دهستی ئهوه که سهی که دهستنوێژی دهشوات دهکهوێته ناو ئاوی دهستنوێژهکهوه، که دهستنوێژهکهی پێ تهواو دهکریت، به پیچهوانهی ئهوهی که له نیو کوردهواری خۆمان باوه که ئهگەر تکهی ئاوهکه کهوته ئاوهکهوه نابیت، دهستنوێژ یان غوسلی پێ بکریت !!

(۲۵) (صحيح البخاري: ج ۱ ص ۸۳، كتاب الوضوء، باب الغسل والوضوء في المخطب والقدح والخشب والحجارة، برقم: ۱۹۴) .

(۲۶) (صحيح البخاري: ج ۱، ص ۸۴: كتاب الوضوء، باب الوضوء من التور، برقم: ۱۹۶) .

ههروهكو پيشتر له ووتيهكى پيشهوا (ابن رجب الحنبلي) - به پهحمهت بێت - خرايهپوو سهبارهت به فهرمودهكهى دايكه عائشه (پهزاي خواى لى بېت) كه تپیدا فهرمودى: ((وهذا الحديث: يستدل به على جواز إدخال الجنب يده قبل كمال غسله في الماء الذي يغتسل منه، وعلى أن ما نضح من الماء الغسل في الإناء، الغسل منه لا يضره)) (٢٧).

ئه م فهرمودهيهش به لگهيه له سه رهوهى كه له شگران ده توانیت پيش ته واوکردنى خوشۆردنهكهى دهستهكانى بكاته ناو ئه و ئاوهى كه خۆى پیده شوړیت، وه به لگه شه له سه رهوهى كه ئه و پرشه ئاوانهى كه له له شى كه سى خوشۆره وه دهكهونه ناو قاپ (تهشت) ی ئاوهكهوه، ههچ زيانیکى پى ناگهيه نیت .

وه هه ره له م بارهيه وه پيشهوا (ابن رجب الحنبلي) فهرموديه تى: (المسألة الثانية: ما ينتضح من بدن الجنب في الماء الذي يغتسل منه . وقد ذكر البخاري، عن ابن عمر وابن عباس، أنهما لم يريا به بأساً . وروى وكيع في (كتابه)، عن سفيان، عن العلاء بن المسيب، عن رجل، عن ابن عباس، أنه لم يكن يرى به بأساً . وكذلك رخص فيه أكثر السلف، منهم: ابن سيرين والحسن والنخعي وأبو جعفر . قال النخعي: أو تجد من ذلك بدأ ؟ وعن الحسن - نحوه . ورخص فيه - أيضاً - مالك وأحمد وإسحاق وغيرهم . وقد سبق بسط ذلك في ذكر الماء المستعمل، وأنه ليس بنجس . ويدل على ذلك: أن إغتسال النبي ﷺ مع بعض أزواجه من الإناء الواحد لا يسلم من إصابة رشاش الماء المتقاطر منهما [للماء]، ولو كان ذلك نجساً لوجب بيانه والأمر بالتحرز منه، فإن هذا مما تعم به البلوى، ولا يكاد يسلم الناس منه . وكلام أحمد يدل على أن ما ينضح من الماء عند الغسل والوضوء على البدن أو الثوب في الماء لا بأس به)) (٢٨) .

واته : **بابه تى دووهم** : ئه و پرشه ئاوانهى كه له له شى له شگران دهكهونه ناو ئه و ئاوهى كه خۆى پیده شوړیت، له و بارهيه وه پيشهوا بوخارى له (ابن عمر) و (ابن عباس) وه گپراويه تيه وه كه ههچيان تپیدا نه بينيوه كه به كار بهینریت، ههروه ها (وكيع) يش له كتيبه كهيدا له (سفيان) وه، له (علاء) ی كوپى (مسيب) وه له پياويكه وه له (ابن عباس) ده گپریتيه وه كه: ههچى تپیدا نه بينيوه كه به كار بهینریت، ههروه ها زۆرينه ی زانايانى پيشين پريان پيداوه، له وانه: (ابن سيرين، والحسن، والنخعي، وأبو جعفر) ... وه ههروه ها پيشهوايان (مالك وأحمد، وإسحاق) و جگه له وانيش پريان پيداوه . وه دريژهى ئه وه شمان له باسى پاكيى ئاوى به كار هينراودا خسته پوو، له گه ل پيس نه بوونى ئه و ئاوه، وه ئه وه ش كه به لگه بېت له سه ره وه: ئه و فهرمودهيهيه كه تپیدا هاتوو كه پيغمبه رى خوا ﷺ له گه ل هه نديك له خيزانه كانيدا، و له يه ك قاپ (تهشت) دا خويان شوړدوو، ئاشكرشه كه ئاوى ناو ته شته كه پاريزراو نابيت له پرشى ئه و ئاوهى كه له له شيان دهكه ویته خواره وه، بۆيه ئه گه ره ئه و ئاوه پيس ببوايه واى پيوست ده كرد كه ئاشكرا بكریت، و فهرمان به خوپاراستن لى بكریت، چونكه ئه وه شتيكه توشى هه مووان ده بېت، و كه س لى پاريزراو نيه، وه ووتيه پيشهوا (أحمد) يش به لگهيه له سه ره وهى كه ئه و پرشه ئاوانهى كه له كاتى غوسل ودهستنويزدا له له ش وجهه كان دهكهونه خواره وه بۆ ناو ئاوى خوشۆردنه كه ههچى تپیدا نيه .

(٢٧) (فتح الباري لابن رجب: ج ٢ / ص ٢٤) .

(٢٨) (فتح الباري لابن رجب: ج ٢ / ص ٢٤) .

دهستنوێژگرتن به**پاشماوهی شوین دهمی پشیلە**

دایکه (عائشة) (رضي الله عنها) بۆمان دهگێڕێتهوه، ودهفهرموویت:

(أَنْ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَصْغِي لِلْهَرَّةِ الْإِنَاءِ؛ فَتَشْرَبُ، ثُمَّ يَتَوَضَّأُ بِفَضْلِهَا) (۲۹).

واته: پیغه مبهری خوا ﷺ قاپی ئاوه که ی بۆ پشیلە لار دهکردهوه بۆ ئهوهی به ئاسانی لێی بخواتهوه، وپشیلە که ش لێی دهخواردهوه، وپاشان پیغه مبهری خوا ﷺ له پاشماوه و شوین دهمه که ی دهستنوێژی دهشوست .

تیر و تهسهلی له دهستنوێژدا

له (عمرو) هوه ﷺ دهگێڕێتهوه که پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووێته:

(أَسْبَغُوا الْوُضُوءَ) (۳۰).

واته: دهستنوێژ به تیر و تهسهلی بشۆن.

وه له (عبدالله) ی کوری (عباس) هوه . رضي الله عنهما . دهگێڕێتهوه که فهرمووێته: پیغه مبهری خوا ﷺ فهرمووێته:

(أَمَرْنَا بِإِسْبَاغِ الْوُضُوءِ) (۳۱).

واته: من و ئوممه ته که شم فه رمانمان پێ کراوه بهوهی که دهستنوێژه کمانمان به تیر و تهسهلی بشۆن، به واتای: به تهواو ئه نجامدانی بهو شیوهیه سوننه تیکه شەرع پێی هاتوه، نهك به تهواو ئه نجامدانی فه رز و واجباته کانی، چونکه ئه وه تایبته نییه بهوان به لکو هه موو ئوممه تانی تریش دهگێڕێتهوه نهك ته نها ئه و و ئوممه ته که ی (۳۲).

ئیسراف و زیاده روی نه کردن**له ئاوی دهستنوێژ**

له گه ل تیر و تهسهلی دهستنوێژدا پێویسته موسلمان ئیسراف و زیاده روی نه کات تییدا، له بهر گشتی ئه و ئایهت و فهرمودانهی که سه بارهت به ئیسراف و زیاده روی هاتوون، خوای پهروه ردار فهرمووێته:

(۲۹) (صححه الألباني: صحيح الجامع، برقم: ۴۹۵۸).

قال (الناوي) في (فتح القدير شرح صحيح الجامع الصغير): ((وفيه طهارة الحرّة وسورها، وبه قال عامة العلماء إلا أن أبا حنيفة كره الوضوء بفضله وسورها وخالفه أصحابه وصحة بيعه وحل اقتنائه مع ما يقع منه من تلويث وإفساد وأنه ينبغي للعالم فعل الأمر المباح إذا تقرر عند بعض الناس كراهته لبيّن جوازه)).

واته: ئه م فهرمودهیه ئه وهی تێدایه که پشیلە و شوینده مه که ی پا که، ئه مه ش و ته ی زانایانه به گشتی، جگه له پێشهوا (أبو حنيفة) نه بیته که فهرمووێته: دهستنوێژگرتن به شوینده مه که ی مه کروه، به لام هاوه لان و شوینکه وتوانی پێچه وانه ی بوونه ته وه، به لکو فروشتن و به خێوکردن یان به دروست زانیوه، سه ره پای ئالوده کاری و خراپه ی که هه یه تی، وه ئه وه ش پێویسته له سه ر زانایان کرده وه پێی درواوه کان ئه نجام بدات له و کاته ی که له ناو خه لکدا به شتیکی نامۆ و مه کروه دانرا، بۆ ئه وه ی بۆیان پوون بکاته وه که ئه و شته پێی درواوه .

(۳۰) (صححه الألباني في صحيح الجامع رقم: ۹۲۸).

(۳۱) (صححه الألباني في صحيح الجامع رقم: ۱۳۸۰).

(۳۲) بهوانه: و ته ی (الناوي) له (فتح القدير شرح صحيح الجامع الصغير) دا .

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ [الأعراف: ۳۱] .

واته: ئه ی پۆله و نه وه کانی ئاده م خۆتان بپازینه وه له هه موو مزگه وتی کدا (واته له کاتی نوێژدا)، نه ک وه کو سه رده می نه فامی که ئافره تان به پووی به ده وری مائی خوادا - که که عبه ی پیر- ده سوپانه وه، بخۆن و بخۆنه وه له وه ی که خوای په ره رده گار بۆی هه لال کردوون، به لام به بی زیاده روی، و ئیسراف کردن تیاندان، چونکه په ره رده گاری ئیوه موسریفانی خوش ناویت .

له گه ل ئه و به لگه تایبه تانه ش که سه باره ت به ده ستنوێژ هاتوون، له وانه ش (عمرو) ی کوری (شعیب) له باوکیه وه، پاشان له بابایه وه ده گیرپێته وه که جاریکیان پیاویک دیته لای پیغه مبه ری خوا ﷺ و لێی ده پرسیت: ئه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ ده ستنوێژ چۆنه؟ پیغه مبه ری خواش ﷺ داوای ئاوێک ده کات له قاپێکدا بۆ به یئیریت، و ده سه تکهانی سێ جار ده شوات، پاشان پووی سێ جار ده شوات، پاشان ده سه تکهانی سێ جار تاکو ئانیشه که کان (واته: ئانیشه که کانی له گه ل دا بوو) ده شوات، پاشان ده ستی هیئا به سه ریدا و سه ری مه سح کرد، و دوو په نجه ی شایه تومانی کرد به گوێکانیدا، و به دوو په نجه ی گه ره ی پووی ده ره وه ی گوئی پێ مه سح ده کات، و به دوو په نجه ی شایه تومانی پووی ناوه وه ی گوێکانی مه سح ده کات، پاشان هه ردوو پێی سێ جار سێ جار ده شوات، پاشان فه رمووی:

(هکذا الوضوء، فمن زاد علی هذا، فقد أساء، وتعدى، وظلم)^(۳۳).

واته: ئا به م شیوه یه ده ستنوێژ، جا هه ر که سێ زیادی له سه ر بکات، ئه و خراپه ی کردووه، سنوریشی به زانده وه، سه ته میشی کردووه .

وه (أنس) رضی الله عنه بۆمان ده گیرپێته وه که پیغه مبه ری خوا ﷺ

(یغسل أو كان یغسل بالصاع إلى خمسة أمداد، ويتوضأ بالمد)^(۳۴) .

واته: پیغه مبه ری خوا ﷺ خۆی ده شوشت، یان غوسلی ده کرد، به (صاع) ی که بریتییه له چوار گوێل به ده ستی پیاویکی مام ناوه ند، یان به پینج گوێل (هه ر گوێلیکی ش بریتییه له دوو مشت)، وه ده ستنوێژی ده شوشت به گوێلیک .

وه (عبدالله) ی کوری (عمر) رضی الله عنه ده گیرپێته وه که پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رمویه تی:

(الغسل صاع والوضوء مد)^(۳۵)، پێشه و (المنأوی) سه باره ت به لیکدانه وه ی ئه م فه رموو ده یه فه رموویه تی

^(۳۶): واتای فه رموو ده ی: (الغسل صاع، والوضوء مد) ئه وه یه: که سوننه ته ئاوی غوسل (صاع) ی که بیت، و ئاوی

^(۳۳) (رواه النسائي وابن ماجه وروى أبو داود معناه، وأخرجه السيوطي في صحيح الجامع: عن ابن عمرو، وقال العلامة الألباني: حسن صحيح، في: (سنن النسائي: ۱ / ۸۸، برقم: ۱۴۰)، وفي (سنن ابن ماجه: ۱ / ۱۴۶، برقم: ۴۲۲)، وفي (سنن أبي داود: ۱: ۳۳، برقم: ۱۳۵)، دون قوله: [أو نقص]، فإنه شاذ، وضعف الشيخ الألباني هذه الزيادة في: (ضعيف الجامع رقم: ۶۰۸۸) و صححه — أيضا — في: السلسلة الصحيحة: ۶ / ۱۱۹۶، برقم: ۲۹۸۰) وحسنه في (مشكاة المصابيح: ج ۱، برقم: ۴۱۷، وفي: (صحيح الجامع رقم: ۷۰۱۵، و رقم: ۶۹۸۹) .

^(۳۴) (رواه البخاري في صحيحه: ج: ۱ ص: ۸۴ كتاب الوضوء، باب الوضوء بالمد، برقم: ۱۹۸) .

دهستنوێژیش گوێلێك بێت، جا ئەگەر كهتر به كاربهێنرێت و دهستنوێژهكهش تیروته سهل بێت، دهستنوێژهكه ی تهواوه، وه ئەگەر زیاتر به كاربهێنرێت ئەوا به زیدپهوی و ئیسراف دهژمێررێت، بهلام ئەمه له یهكێكدا ده بێت لهشی وهكو لهشی پیغه مبهری خوا بێت ﷺ له نهرم و نیانی، و لایه نهکانی ترهوه، وه ئیلا زیادکردن، و كه مکردنی ئاوهكه به پێی حالێ ئەو كهسه ده بێت كه دهستنوێژهكه دهشوات.

وه (عقیل) یش له پیغه مبهرهوه ﷺ دهگیرێتهوه كه پیغه مبهری خوا ﷺ فهرموویهتی:
(یجزي من الوضوء مد، ومن الغسل صاع)^(٣٧).

واته: گوێلێك ئاو به سه بۆ دهستنوێژ، و (صاع) یكیش بۆ غوسل کردن .

وآخر دعوانهم أن الحمد لله رب العالمين

سایتی به ههشت

www.ba8.org

2009 – 1430

هه میشه له گهلمان بن بۆ به رهه می نوی

^(٣٥) (صححه الألباني في صحيح الجامع رقم: ٤١٧٥) .

^(٣٦) بېوانه: (فتح القدیر شرح صحيح الجامع الصغير) .

^(٣٧) (صححه الألباني في صحيح الجامع رقم: ٨٠٢٤) .

الإسرائیلیات

م / شیرزاد عبدالقادر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين، وبعد:

باسی (الإسرائیلیات) یه کیکه له و باسانه ی که به در یژی باسی لیوه کراوه له کتیبه کانی زانسته کانی قورئان وه له کۆمه لیک له تهفسیره کان. وه ئه م بابه تهش په وهندییه کی زوری هیه به باسی (چیرۆک له قورئاندا). له م ژماره یه شدا ئه م بابه ته پروون ده کهینه وه له پروانگه ی چه ند خالیکه وه:

یه که م: پیناسه ی (الإسرائیلیات):

(الإسرائیلیات): ئه وه وال و باسانه یه که گیر دراوه ته وه له (بنی اسرائیل) وه چی له جوله که کان — که ئه مه شیان زۆرینه ی ئه وه واله والنه یه — یان له گا وره کانه وه. ئه وه ی جیگای تیبینیه لی ره دا ئه وه یه که ئه م جو ره باس وه واله والنه

گیر دراوه ته وه له لایه ن ئه وه گا ورو جوله کانه وه که هاتوونه ته ناو ئایینی ئیسلامه وه، وه شایه تیان به ئیسلام هی ناوه، هه روه کو ده رکه وت له پیناسه که وه زۆر له و باسانه له جوله که کانه وه وه رگیراوه، له بهر زۆر تیکه ل بوونی موسلمانان له گه ل جوله که کان له کاتی کوچ کردنی موسلمانان بو شار ی مه دینه.

ها وه لانی پیغه مبه ر ﷺ شتیکی زۆر که میان له (الإسرائیلیات) وه رگرتوه، به لام زۆر وه رگرتن پرووی داوه له سه رده می (تابعی) یه کان به دوا وه له کاتی که دا گا ورو جوله که ی زۆر موسلمان بوون.

دووه م: په یوه ندی (الإسرائیلیات) به چیرۆکی قورئانی: قورئانی پیرو زۆر چیرۆکی له خو گرتوه که هه مان چیرۆک له

(توراة) و (إنجيل) دا هاتووه، به تاييه تی
 ئه وهی که په یوه نی هه یه به چیرۆکی
 پیغه مبه ران وهه والی نه ته وه کان، به لام
 چیرۆکی قورئانی ئه وه نده له پووداوه کان
 ده گێرپته وه که خالی په ندو ئامۆژگارییه
 بۆ خه لکان، وه مه رج نییه بدوی له سه ر
 هه موو ووردکارییه کی چیرۆک و
 پووداوه کان که ئه گه ر نه یشزانریت زیانی
 نابیت، وه کو میژووی ئه و پووداوه، یان
 شوینی ئه و پووداوه، وه یان ناوی
 که سه کان.

به لام ئه گه ر پرون درایه بۆ (توراة) و
 (إنجيل) که له سه رده می هاتنی ئیسلامدا
 هه بوون، تاوه کو ئیستا دهستی لی نه درایه
 به زیاده که م، ئه و ده بینرا درپژیه
 چیرۆکه کانی تیدابوو به باس کردنی
 پوداوه که له گه ل هه موو ووردکاری شوین و
 کات و ناوی که سه کان. جاکاتیك گاورو
 جوله که کان بوونه موسلمان هه ستان ئه و
 هه وال و چیرۆکانه ی خویان ده گێرپایه وه،
 کاتیك چیرۆکی قورئان ده خویننه وه ئه و
 بۆی هه بوو هه ندیک کات هه والی خویان
 باس بکردایه له گه ل ئه و چیرۆکه
 قورئانیانه دا. بۆنموونه: چیرۆکی (آدم)

﴿﴾، ئه م چیرۆکه باس کراوه له (توراة)،
 هه روه کو چۆن باسیش کراوه له قورئان
 له چه نده ها شوین، له هه مووی فراوانتر که
 باس کرابیت له سوره تی (البقرة) و
 (الأعراف) دا هاتووه، وه ئه گه ر پرونین
 له ئایه ته کانی ئه م دوو سوره ته ئه و
 ده بینین که قورئان نه دواوه له باره ی
 شوینی ئه و به هه شته ی که (آدم) و
 (حواء) ی تیدابوون، وه نه دواوه له باره ی
 جوړی ئه و داره ی که قه دهغه کرا
 له سه ریان، هه روه ها نه دواوه
 چۆن (شه یقان) گه یشته به (آدم) و (حواء)،
 وه نه دواوه له باره ی ئه و شویننه ی سه ر
 زه وی، ناوی چی بوو که (آدم) و (حواء)
 دابه زینران بۆی.... به لام به تیروانینیکی
 خیرا بۆ (توراة) ده بینین که هه موو ئه م
 ووردکاریانه باس کراوه به زیاده وه،
 پوونی کردۆته وه که به هه شته که له
 پۆژه لاتی (عدن) بووه، وه داره که ش
 له ناوه راستی به هه شته بووه، وه داره ی
 ژیان بووه و داره ی ناسینی چاکه و خراپه
 بووه، وه شه یقان له پریگای ماره وه هاتۆته
 ناو به هه شته و خودی ماره که ش قسه ی
 له گه ل (حواء) کردووه بۆ خه له تاندنی.

سپیه م: جوړه کانی (الإسرائیلیات):

زانا کانی ئیسلام ته و ه وال و چیرۆکانه ی
که له (بنی اسرائیل) دا هاتوون
ده یانکه نه چوار به شه وه:

به شی یه که م: ته و ه وال و باسانه یه که
تایینی ئیسلام پشت پاستی کردوته وه،
وه شایه تی داوه به دروستی تی. جا ته م
به شیان پاست و هرگیراوه، چونکه تایینی
ئیسلام به پاستی داناوه.

نمونه ی ته م جوړه ش زوره. له وانه ته و
هرموده یه یه که هر دوو ئیمامی
(بوخاری) و (مسلم) ده یگیرنه وه له
(عبداللهی کوری مسعود) (خوای لی پازی
بیّت) که ده هرمودیّت: زانایه ک له زانا کانی
جوله که هات بۆ لای پیغه مبه ر (ﷺ) ووتی:
ته ی (محمد) ئیمه له په رتوکی خو ماندا
ده بینین که خوای گه وره له پوژنی دوا ییدا
هه موو ئاسمانه کان ده خاته سه ر
په نجه یه کی خو ی^(۱) وه زه ویش ده خاته

سه ر په نجه یه کی، وه داره کان ده خاته
سه ر په نجه یه کی، وه ئاوو خو ل ده خاته
سه ر په نجه یه کی، وه دروستکراوه کانی
دیکه ش ده خاته سه ر په نجه یه کی،
وه پاشان ده لیت: من ته نها خاوه ندارو
پی شه نگم. جابه هو ی قسه ی ته و زانا
جوله که یه وه پیغه مبه ر (ﷺ) پیکه نی
تاوه کو دانه کانی ده رکه وت، ته مه ش له به ر
به پاست زانینی قسه ی ته و زانایه^(۲). له
پاشان پیغه مبه ر (ﷺ) ووتی خو دای
خوینده وه^(۳): ﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ
جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَمَةِ وَالسَّمَوَاتُ

مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ ۚ﴾ [الزمر: ۶۷].

واته: بی باوه ران به پاستی قه دری
خودایان نه گرتووه. وه به گه وره یان

(۲) (بیدعه چپیه کان له بواری ناوو سیفه ته کانی خوای
گه وره هه لده سن و لاده دن له ناوه پوکی ته م
هرموده یه، وه ده لین، پیکه نینی پیغه مبه ر (ﷺ) بۆ
ئینکاری و به درو خستنه وه ی ته و زانایه بووه، نه وه کو
له به ر به پاست زانینی، وه بۆ گالته کردن بووه به عه قلی
ته و جوله که یه، به لام ته گه ر برونین ده بینین (عبداللهی
کوری مسعود) یه کی که له زانا کانی هاوه لان ده لیت
پیکه نینی پیغه مبه ر (ﷺ) پشت پاستکردنی قسه ی ته و
جوله که یه بوو!.

(۳) (رواه البخاری: ۱۵/۱، الرقم: ۴۴۳۷، و مسلم
۳۷۱/۱۳، الرقم: ۴۹۹۳).

(۱) (بیروباوه ری (ته هلی سوننه) ته وه یه که بروایان
به وه هه یه که خوای گه وره سیفه تی په نجه ی (أصبح)
بوخوی جیگیر (إثبات) کردووه. هه ربویه بروا به م
سیفه ته ش ده هینن، به لام بروایان وایه که ناشوبه یّت
به په نجه ی دروستکراوه کان، وه ته نها ش خودا خو ی
چونی تی و شیوازه که ی ده زانیّت.

﴿نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأَتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ﴾ ط (٢٢٣)

[البقرة: ٢٢٣] .

واته: خیزانه کانتان کیلگه ن بو ئیوه،
جابه ن بۆلای خیزانتان له و کیلگه یه وه
(له شوینی منداڵ بوون) به چ شیوازیك وه
له چ رویه که وه .

به شی سییه م: ئه وه والانه ی که عه قلی
راسته قینه قبولی ناکات. واته: به لگه یه ک
نییه له قورئان و فه رموده ئه وه واله
به درۆ بخاته وه، به لام عه قلی راسته قینه ی
زانایان قبولی ناکات به لکو به رپه رچ
ده دریته وه، هه روه کو هاتوه له ته فسیری
ئایه تی ﴿قَالَ قَرَأَ الْكِتَابَ﴾ (ق: ١)،
که (ق) - قاف - یان شاخیکه ده وری
زه وی داوه، وه کو ئه وه ی وتراوه که خۆر
شیوازیکی هه بووه پاشان هه لگپر دراوه ته
سه ر وینه ی شاخیك هتد

به شی چواره م: ئه وه والانه یه که ئیسلام
نه دانی پی داناوه، وه نه به درۆی
خستۆته وه. واته گه ر ئه م هه والانه
به راورد بکه ی له گه ل شه ریه تی ئیسلام
ئه وا ده قیک نابینیت راستیان بکاته وه
وه یان به ناراستی بزانیته به لام ئه م
جۆره شیان پیویسته لی رابوه ستین،

نه زانیوه، له گه ل ئه وه شدا خودا هه موو
زه وی ده خاته ژیر چنگی خۆی،
وه ئاسمانه کان لوول ده دات به ده سستی
راستی خۆی^(٤) .

به شی دووه م: ئه وه والانه یه که ئیسلام
به ناراستی داناوه، وه شایه تی داوه
به درۆ ناراستی ئه وه والانه. جا ئه م
جۆره یان ناحه قه. نموونه ی ئه م جۆره یان
زۆره، له وانه ئه وه رموده یه یه که
هه ردوو ئیمامی (بوخاری) و (مسلم)
ده یگپر نه وه له (جابه ی کوپی عبدالله)
(خواهی لی رازی بیته)، که ده فه رمی:
جوله که کان ده یان ووت ئه گه ر پیاو بروات
بۆلای خیزانی خۆی له شوینی شه رعی
خۆی، به لام له دواوه بروات بو ئه وه شوینه
ئه وا له ئه نجامی ئه وه کاره ئه وه منداڵه ی
دروست ده بیته چاوخیل ده بیته، جاخوای
گه وره ئه م قسه یه ی (واته: چاوخیلی
منال به هۆی ئه وکاره وه) به ناراست زانی
و قسه ی خۆی دابه زاند^(٥) :

(٤) (ده ستیکه شیپوه به خودای مه زن، وه ناشوبه یته
به ده سستی دروستکراوه کان).

(٥) (رواه البخاري: ٤٧٧/١٣، الرقم: ٤١٦٤، ومسلم
٢٩٩/٧، الرقم: ٢٥٩٣).

به جوریک نه به پاستی بزاین، وه نه به دروی
 بخینه وه، چونکه نه گهر به پاستی بزاین
 له گهل ته وه شدا هه واله که ناراست بوو
 نه واهناحه قیک پرومان کردوه، وه نه گهر
 به دروی بزاین له گهل ته وه شدا پاست بیت
 نه واه شتیکی حه قمان به درو خستوته وه.
 به لگهی حوکمی نه م جوره ش نه و
 فهرموده یه که ئیمامی (بوخاری)
 ده یگیریته وه له (أبي هريره) وه (خوای
 لی پازی بیت) که ده فهرمی: جوله که کان
 ته وراتیان ده خوینده وه به زمانی
 (عبرانی)، به لام بو موسلمانان پوون
 ده کرده وه به زمانی (عهره بی)، جا
 پیغه مبه ﷺ به موسلمانانی فهرموو:
 (لا تصدقوا أهل الكتاب ولا تكذبوهم،
 وقولوا: ﴿آمنّا بالله وما أنزل إلینا وما أنزل
 إلیکم﴾^(۶).

واته: خاوه ن کتیبه کان (گاورو جوله که)
 به پاست مه زانن له هه وال و باسه کانیان،
 وه به درویان مه خنه وه، به لام بلین:
 پرومان به خوا هیئاوه وه به وهی له سهر

نیمه دابه زیوه وه به وهی له سهر نیوه
 دابه زیوه.

نه م فهرموده یه ش بیگومان مه به سستی
 نه وه والانه یه که به لگهی شهرعی
 نه هاتووه له سهر پاستیتی و ناراستیتی
 نه و جوره هه والانه، له هه مان کاتیشدا له و
 جوره نییه که ده چیته ژیر به شی
 سی یه م، واته دژی عه قلی راسته قینه
 بیت. نمونه ش له سهر نه م به شه یان
 گهلک زوره، له چیروکی هاوه لانی
 نه شکوه (أصحاب الکهف) له قورئاندا
 ناوو شوینی پروداوه که ی دیاری نه کراوه،
 هه روه ها ناوی پاشای بی باوه پری نه و
 سهرده مه، هه روه ها ناوی پرواداران که
 هه له اتن بو نه شکوه ته که، هه روه ها ناوی
 نه و سه گهی که له چیروکه که دا باسی
 لیوه کراوه، به لام له هه والی
 (الإسرائیلیات) نه مانه هه مووی هاتووه،
 نمونه یه کی دیکه ش ناوی نه وداره ی که
 خوای گهره قه ده غه ی کرد له سهر (آدم)
 و (حواء) که له به هه شتدا بیخون....
 به لام لیهره دا پیویسته په چاوی دوو
 تیبینی بکریّت:

(۶) (رواه البخاري: ۴۱۰/۱۳، الرقم ۴۱۲۵).

یه کهم: دروسته هه وال و چیرۆکی ئەم
جۆره یان (جۆری چوارەم) بگێردرێتەو
له ناو موسلماناندا به لām لیڕه دا مه رجیک
هه یه، ئەویش ئەو هیه ئەگەر ترسی نه بیئت
له م گێرانه وه یه نه وه کو موسلمانان
پووبکه نه ئەم جۆره هه وال و باسانه،
وه پشت بکه نه له خویندنه وه ی قورئان و
فه رموده ی (صحیح)، وه یان ئەگەر
خه لکه که واتیگه یشت که ئەم جۆره
هه والانه به بی گومان و راست و دروسته.
جا له گه ل ئەم مه ترسیانه و هاوشیوه کانی
ئەوا دروست نییه ئەم جۆره هه والانه باس
بکریت جاجی له نوسراوه کان، وه یان له
پاگه یاندنه کان، به لگه ش له سه ر دروستی
گێرانه وه ی ئەم جۆره یان به مه رجی
نه بوونی مه ترسی، ووتە ی پیغه مبه ره ﷺ
که ده فه رموویت: (بلغواعني ولو آية،
وحدثوا عن بني إسرائيل ولا حرج....)^(۷).
واته: ئایین له منه وه پابگه یه نن به خه لکی
گه ر یه که ئایه تیگ بیئت، وه باس و هه وال
بگێرنه وه له نه وه ی (إسرائيل) ه، هیچ
گونا هیکیش له م کاره له سه رتان نییه.

تیبینی دووهم: زۆربه ی هه وال و باسی
ئەم به شه یان ئەو سودو قازانجه ی نییه بۆ
زانیا ری بپوای موسلمانان، چونکه ئەگەر
تۆ چیرۆکی هاوه لانی ئەشکه وت
(بۆنموونه) وه رگرت له پێگای قورئان و
فه رموده، وه به پاقه یه کی دروست و
خاوین، ئەوا سودیکی زۆری لی ورده گری،
وه په ندەکانی ده زانی، جا هیچ زه ره ریکت
لی نادات ئەگەر هه ندیک له ووردکاری و
ناوه کان نه زانیت که له ئیسلامدا
نه ها تووه، ته نها له هه وال (الإسرائيليات)
هکاندا ها تووه.....

به لām لیڕه دا له دوای تیگه یشتنی ته واو
له خاله کانی پێشو و پرسیا ریگ دیته
پێشه وه، ئەویش ئەو هیه: ئایا دروسته
هه واله کانی (بنی إسرائيل) له جۆری
چوارەم بلکیندری به پوون کردنه وه که ی
ئایه ته کانی قورئانه وه؟ بۆ ئەم باسه
ده چینه سه ر خالی چوارەم و کۆتایی
باسه که مان.

چوارەم: گێرانه وه ی (الإسرائيليات)
له ناو ته فسیره کانی قورئان، وه کو پوون
کردنه وه بۆ ئایه ته کان:

(۷) (رواه البخاري: ۲۷۷/۱۱، الرقم: ۳۲۰۲).

زانای پایه‌به‌رز (عبدالرحمن السعدی)
(په‌حمه‌تی خوای لی بیّت) ده‌فه‌رمی:
بزانه که زۆر له موفه‌سیره‌کان (په‌حمه‌تی
خوایان لی بیّت)، زۆر له‌هه‌واله‌کانی (بنی
إسرائیل) یان باس کردووه له‌ناو
ته‌فسیره‌کانیان، وه ماناکانی ئایه‌ته‌کانی
قورئانیان دابه‌زاندووه له‌سه‌ر ئه‌و
هه‌والانه، وه ئه‌و باس و هه‌والانه‌یان
کردووه به‌په‌وونه‌که‌ره‌وه‌یه‌ک بۆ کتیبی
خودا، ئه‌م کاره‌شیان کردووه به‌پشت
به‌ستن به‌ووته‌ی پیغه‌مبه‌ر ﷺ که
ده‌فه‌رموویت:

(حدثوا عن بنی اسرائیل ولا حرج).

به‌لام ئه‌وه‌ی که‌شیاوو دروسته ئه‌وه‌یه که
هه‌رچه‌نده دروسته هه‌واله‌کانیان
بگێردیته‌وه به‌جۆریک په‌یوه‌ست نه‌کریت
به‌ ئایه‌ته‌کانی قورئانه‌وه وه
دانه‌به‌زیندریت له‌سه‌ر قورئانی پیروژ،
به‌لام به‌هیچ جۆریک دروست نییه ئه‌و
جۆره هه‌والانه بکریته په‌وونه‌که‌ره‌وه بۆ
ووته‌ی خوا، چونکه شایه‌تی راستی پی
نه‌دراوه، ئه‌مه‌ش له‌به‌ر ئه‌وه‌یه که‌پله‌ی
ئه‌و هه‌والانه به‌جۆریکه که پیغه‌مبه‌ر ﷺ
ده‌فه‌رموویت: (لاتصدقوا أهل الكتاب

ولاتکذبوهم). جا ئه‌گه‌ر زاندره که‌حالی
ئه‌م جۆره هه‌والانه گومانی تیدایه
له‌پاستی، وه‌زاندره‌ش که به‌بی هیچ
گومانیک که‌قورئان پیویسته به‌روای پی
به‌یندریت، ودلنیا‌بین له‌پاستی ووشه‌و
ماناکانی، جاکه‌وابوو دروست نییه ئه‌و
هه‌وال و چیرۆکه‌کانه که‌زۆر کات گومان
ده‌بریت که زۆربه‌یان ناراست بن بکری
به‌واتای ووشه‌کانی خوا، وه‌هه‌روه‌ها
ده‌ری بپین که گومان له‌م مانایه‌دا نییه،
به‌لام به‌هۆی بی‌ئاگابوون له‌م باسه
گرنگه شتی زۆر نادروست پوی دا....
وصلی الله وسلم علی نبینا محمد
وصلی آله وصحبه أجمعین.

سه‌رچاوه‌کان

- ۱- تیسیر الکرم الرحمن
- ۲- التفسیروا المفسرون، د. محمد حسین
الذهبی (رحمه الله).
- ۳- مباحث فی علوم القرآن
- ۴- شرح (أصول فی التفسیر)، ابن
عثیمین (رحمه الله).
- ۵- شرح مقدمة فی أصول التفسیر،
صالح آل‌الشیخ (رحمه الله).

حوکمی جنیودان به هاوه لانی

پیغه مبهری خوا

ناماده کردنی: م. سه ریان ئه حمه د

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله وعلى آله وصحبه ومن واه:

کاتیک که بیدعی خه واریج^(۱) سه ری هه لدا، ئه وانه ی که هاوه له به پیزه کانی وه کو: (عه لی و مو عاو ییه و عه مری کوری عاص) ﷺ، وجگه له وانه شیان^(۲) به کافر دانا، له بابته تی ناو بیوانی (التحکیم)، وه له پال ئه وه شدا بیدعی زیده ره ویش له عه لی و ئال و به یته که ی و هه ندیک له ئال و به یتی پیغه مبهری خوا ﷺ، و که می کش له هاوه لانی سه ری هه لدا، بویه له وکاته وه به ئیستاشی له گه ل بی له لایه ن هه ندی خه لکی دژ به پۆشنای و ناحه زو خوانه ناس و نه زان، به ناوی مۆدیرن و دروشمی زاقو بریقه وه بی ئه ده بی ده کریت به رامبه ر به هه لگرانی چرای پۆشنای و ماندونه ناسان له خزمه تی ئیسلام و موسلماناندا، به په یدابوونی هه ردوو کۆمه لی گومرای: (روافض^(۳) و نواصب^(۴))، که یه که میان زیده ره وییان کرد له هاوه لاند، و به رزیان کردنه وه بۆ

(۱) خه واریج: بریتین له و تاقمه گومرایه ی که له گوپرایه لی خه لیفه ی موسلمانان (عه لی کوری ئه بو طالب) ده رچوون و خوینی موسلمانان به حه لال زانی، وه ئه م کۆمه له، خه لک به کردنی تاوانه که وره کان بیجگه له (شیرک) به کافر داده نین، ئه گه ریش تاوانه که به حه لال نه زانن، وه پییشیان ده وتری (حروری) چونکه ئه وانه له شاریک به ناوی (حروره) له دووری دوو میل له کوفه کۆده بوونه وه.

(۲) به داخه وه پیویسته لی ره دا بلین: بی ریزی نواندن سنوره کانی به زاندوه، هه ر به هاوه لانه وه نه وه ستاون، به لکو ته نانه ت که وتونه ته گیانی پیشه نگی مرقایه تیش ﷺ، وه کو یه کتیک له و به ناو بانگخوازه ئیسلامیه ی که له سه ر شاشه ی ته له فزیوته ئاسمانیه کان ده رده که ویت و له ولاتی خوشمان وتار و کۆپه کانی وه رده گێردینه سه ر زمانی کوردی و زۆر به خوشحالیه وه به بانگه وازی ده زانن!!! که له یه کتیک له کۆپه کانیدا ده لیت: (پیغه مبه ر ﷺ)، له بیست و شه ش هه ولی دا (محاوله)، شکستی خواردوه، که چی خوی په روه ردگار ده فه رمووی:

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ [الأحزاب: ۲۱].

واته: به راستی پیغه مبه ری خوا ﷺ، چاکترین نمونه ی سه رمه شقی و چاولیکه ریه بۆ ئیوه، بۆ که سیك به هیوای خوا و پاداشتی پۆژی دوا یه و زۆر یادی خوا ده کات. وه به راستی ئه وه قسه یه که، به رامبه ر به گه وه ری دروستکراوه کانی په روه ردگار کراوه، که هیچ موسلمانیک جورته ناکات بیلی، به لام خوشبه ختانه ئه م جوړه که سانه له لایه ن زانایان و به رگریکارانی ئیسلامه وه وه لامیان دراوه ته وه، وه لامیان ده دریته وه - إن شاء الله -، بۆ به رگری کردن له ئیسلام، و بۆ ئه وه ی خه لکی به قسه کانیان گومرا نه بن، چونکه به راستی ئه مانه شکست خواردوون، له به ده ست هینانی زانستی شه رعی، و بانگه وازی راسته قینه، وه ئه وه که سانه ش شایه نی هیچ نین، ته نها ئه وه نه بیته که پی یان بلین: (إنا لله و إنا إليه راجعون).

(۳) روافض بریتین له گومراترین تاقمی ئه هلی بیدعه، و زۆرترین دژایه تیان هه یه بۆ هاوه لان، وه بویه پی یان ده وتری: (روافض)، چونکه په فزی پیشه وایه تی (ئه بویه کرو عومه ر) ﷺ یان کرد، یان له به ر ئه وه ی په فزی (زه یدی کوری عه لی کوری حوسه یی کوری عه لی کوری ئه بو طالب) یان کرد، کاتیک پرسبیاریان لی کرد ده رباره ی: (ئه بویه کرو و عومه ر)، ئه ویش سه نای کردن و فه رمووی: ئه وانه دوو وه زیری باپیرم (پیغه مبه ر) ﷺ، بوون، وه پافیزه پیچه وانه ی (ناصب) ده کانن.

ئاستی په رستن، و دووهمیشیان کهوتنه بێ ئه ده بی و بێ پیزی نواندن پێ یان ﷺ، جا بۆیه خوینه رانی به پیز ده مانه وی له م گۆفاره به سوده دا خوی گه وه سه ره په رشتیارانی سه ره که وتو و پاریزراو بکات له دنیاو قیامهت، باس له ترسناکی جنیو^(٥) و بێ ئه ده بی بکهین، به هه لگرانی نوری ئیسلام - هاوه لانی - ﷺ، چونکه بێ ئه ده بی به وان بێ ئه ده بی و تانه دانه له ئیسلام، و په یامبه ری ئیسلام ﷺ، و ئه و قورئانه ش که دابه زیوته سه ری ﷺ. له بهر ئه وه ی تانه دانه له ئیسلام، چونکه ئه وان ﷺ، ناوه ندو هۆکار بوون بۆ گه یشتنی پووناکی ئیسلام به ئیمه، وه تانه ش له وان تانه یه له و شته ش که هیناویانه، وه تانه شه له و قورئانه ی که به چاکه وه سفی کردوون، که ئه گه ر که سیك بێ ئه ده بی کرد له ئاستیاند، ئه و کاته ده بیته هوی به درۆخته وه بۆ ئه و ئایه تانه ی که سه نای ئه وان ده کات، وه کو خودای گه وه ره فهرموویه تی:

﴿وَالسَّافُونَ الْأُولُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُمْ بِإِحْسَنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ [التوبة: ١٠٠].

واته: موسلمان به پیش که وتوه کانی پیشین له کۆچ کردو و پشتیوانه کان (واته سه له فی سالح)، وه هه روه ها ئه وانه ش که شوینیان که وتون به باشی، په ره ره دگار رازی بووه لییان و ئه وانیش رازی بوون لی، وه به هه شتانیکی بۆ ئاماده کردوون که ره وباری زۆریان به ژێردا ده روات، و به به رده وای تیايدا ده مینه وه، وه ئه وه سه رفرازی مه زنه.

له بهر ئه وه ش تانه یه له سه ره ره مان ﷺ، چونکه مانای وایه که پیغه مبه ری ئیسلام نه یه توانیوه هاوه لانیکی چاک بۆ خوی هه لبرێی، وه نه توانیویشیه تی کاریگه ری باشه ی هه بیته به سه ریانه وه - حاش و کلا به لکو خوی ﷺ، هۆشیاری داوه له ترسناکی جنیو و تانه دان به هاوه لانی به رزو به پیز ﷺ، وه کو فهرموویه تی:

(لَعْنُ اللَّهِ مِنْ سَبِّ أَصْحَابِي)^(٦).

واته: له عنه تی خوا له و که سه ی جنیو به هاوه لانی ده دا.

وه له فهرمووده یه کی تردا ده فهرموویت: (مَنْ سَبَّ أَصْحَابِي، فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ)^(٧).

واته: هه ر که سیك جنیو به هاوه لانی بدا، ئه و له عنه تی خواو فره شته کان و هه موو خه لکیشی له سه ره بیته.

وه پیغه مبه ر ﷺ فهرموویه تی: (إِذَا ذَكَرَ أَصْحَابِي فَامْسُكُوا)^(٨).

(٤) نواصب بریتین له و کومه له گومرایی که ده ستیان کرد به دژایه تی ئال و بهیت، و کهوتنه تانه لی دان و بریندار کردنیان و جنیو پێ دانیان، ئه وانه پیچه وانه ی گرووی گومرایی رافیزه ن، کاتیك بینیان زیده پوی (رافضه)، له به رامبه ر هه ندیک له ئال و بهیت، ئه وانه ش به ره ره چیان دانه وه، به دژایه تیان بۆ ئال و بهیت ... (قابلاو البدعة ببدعة).

(٥) جنیو: بریتیه له گشت ئه و قسه و وتنه ی که مه به ست پێی به که م زانین و گالته پێ کردن و سوکیه تی پێ کردن بیته، و بیته مایه ی ئازاردانی هه ست و ده رونی که سانی به رامبه ر ..

(٦) (صحيح الجامع الصغير: ٥١١١).

(٧) (سلسلة الأحاديث الصحيحة: ٢٣٤٠).

(٨) (سلسلة الأحاديث الصحيحة: ٣٤).

واته: کاتیک باسی هاوه لآنم کرا خوتان بگرنو- قسه یان له سهر مه کهن به خراپه، نهک وهکو خه لکی وا هه یه ده لیت: (مه لبت ته ئی واشیان هه یه که من له کاتی ناو هیانی دا گوتنی (رحمه الله) یان (غفر الله له) م پی چاکتر و گونجاوتره!!!،!!!

په نا به خوا له نه زانین، ئای له و قسه ترسناکه!!! ده بی جه نابی قسه که ر ئاگای له ئایه ته کانی خوا نه بی؟ وهکو ئایه تی: ﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ﴾،

واته: په روه ردگار پازی بووه لیان و ئه وانیش پازی بوون لی .
وه جگه له وهش چندان ئایهت و فهرموده ی تر، که به چاکه باسی هاوه لآن ده کهن، به لآم به پاستی ئه و جوړه قسه یه ئه و ه مان پی ده لیت: که خاوه نه که ی کاریگهره، به و که سانه ی جنیو و قسه ی ناشیرین به هاوه لآن ده لیت، سهره پای کاریگهر بوونیشی پی یان، ده که ویته مه دح و سه ناشیان و به شوپشگیږ و زاناش ناویان ده بات، ئه گینا خه لکی ئه م سهرده مه چین؟؟ تا به فلا ن هاوه له به پریزه نه لیت (غفر الله له)، یان (رحمه الله)، ئه و خوی ته عالا ده یخاته دوژه خه که ی خو یه وه!!! .

وه ته نانه ت ئیمامی ئه هلی سوننه له م سهرده مه ابن باز (رحمه الله)، ده فهرمویت: (پیویسته ئه و کیتابانه ی که تیاندان جنیو به هاوه لآن دراوه بدریښدین)، ئه گهر چی خه لکانیک گومان دروست ده کهن و ده لیت نوسره کانیا ن زالم و سته مکاران کوشتویان، ئیوهش دین باسی عه یبه یان ده کهن، ئیمهش له وه لآمیاندا ده لیت: به پاستی ئه وانه - نوسه ری ئه و جوړه کتیبانه - شهرم له و که سانه ناکه ن که پیغه مبه ر ﷺ، و فریشته کانیش شهرمیان لی کردوون، سهره پای ئه و وهش دین به دروژن و نیفاق و فیلبازو به رتیل چی وه سفیان ده کهن، په نا به خوی گهره .

بویه لیږدها پیویسته باس له جوړه کانی جنیو به هاوه لآن ﷺ و حوکه کانیا ن بکه یین:

۱- جنیو به که سیکی دیاری کراو له هاوه لآن له گه ل ئه وه ی که قورئان و فهرمودهش مه دح و سه نای کردبی، وهکو: (ئبو به کرو عومرو عائشه) و ته وای دایکانی ئیمانداران ﷺ، ئه وه کوفره و وا له جنیو ده ر (ساب) ده کات که له ئیسلام بچیته ده ر - په نا به خوا -، وه پیویستیشه بکوژیت، که پوون بووه وه و هه ر سوریش بوو له سهری ..

۲- جنیو پی دانیان به و ئاسته ی بیته مایه ی کافر کردنی زورینه ی هاوه لآن یان فاسق بوونی زورینه یان، ئه و کوفره، چونکه به دروخته وه ی خواو پیغه مبه ری خوايه، - چونکه خواو پیغه مبه ر ﷺ، سه نای ئه و هاوه لآنه یان کردووه - ... و مانای وایه که گویره ره وان (نقله) ی قورئان و فهرموده کافر یا فاسق بووبن - په نا به خوا - .

۳- جنیو پی دانیان له به که م گرتنیا ن و نه فره ت لی کردنیا ن، ئه و بؤ کافر بوونی جنیو ده ر (ساب)، دوو را هه یه له ناو زانایاندا، له سهر و ته ی ئه وانه ی که ده فهرموون کافر ناکریت، به لآم ده فهرموون پیویسته ته می بکریت، یا چه پس بکریت تا ده مریت، یا ده گه پښته وه له وه ی که ووتویه تی، و شایه تی دروژنی خوی و تاوانه که ی ده دات.

۴- جنیو پئی دانیان به وهی که برینداریان ناکات له پوانگهی دینداری یانهوه، به لام به ترسنۆک و په زیل وه سفیان بکات - په نا به خوا -، ئهوا کافر ناکریت، به لام پیویسته ته می بکریت، به وهی وازهینی له بی ئه ده بی به چاکترین خه لکانیک دوی پیغه مبهری خوا.... بویه شیخی ئیسلام ابن تیمیه (رحمه الله)، له کیتابی (الصارم المسلول) دا، قسه ی ئیمامی ئه حمده (رحمه الله)، نه قل ده کات و ده فهرمویت:

(بو کهس دروست نییه که باسی شتی له خراپهی هاوه لآن بکات، وه نابیت تانهش بدا له یه کیکیان، ئینجا به عیب لی گرتنی بی، یا به کهم باسی بکا، ههر کهسی ئه وه بکا ته می ده کریت، که توبه ی کرد، ئه گهرنا چه پس ده کریت، تا ده گه پیته وه واز ده هینیت)

پوخته ی بیروباوه ری ئه هلی سوننه و جه ماعه دربارهی هاوه لآن (ﷺ)،

أ- خوشویستی هاوه لانی پیغه مبهر (ﷺ)، چونکه خوشه ویستی ئه وان له ئیمان وه یه و بوغزاندنیشیان له نیفاقه وه یه ... له فهرموده یه کی پیروژدا هاتوه که پیغه مبهر (ﷺ)، دربارهی ئه نصار (ﷺ) فهرمویه تی:

(لَا يَجِبُهُمْ إِلَّا مَوْنٌ، وَلَا يَغْضَهُمْ إِلَّا مَنَافِقٌ) ^(۹).

واته: ههر بپوادار خوشی دهوین، وه ههر مونا فیکیش دهیان بوغزین.

ب- دلایان سه لامه ته له رق و کینه بو هه موو هاوه له به ریزه کان، بو هینانه دی وجی به جی کردنی فهرموده ی خوی په روه ردگار که ده فهرمویت:

﴿وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ ۝۱۰﴾ [الحشر: ۱۰].

واته: ئه و ئیماندارانه ی که له دوی ئه وانه وه هاتوون و دین (موهاجیرو ئه نصار)، ده لین: ئه ی په روه ردگاری ئیمه ! له گونا هه کانی ئیمه و ئه و برا ئایینی ئیماندارانه شمان خوش ببه، که له پیش ئیمه وه پویشتون، وهیچ پق و قینیک به رامبه ر ئه وانه ی که ئیمانیا ن هیناوه، مه خه ره ناو دلمانه وه، ! ئه ی په روه ردگاری ئیمه ! به راستی تو زور خاوه ن به زه بی و میهره بانیت.

ج- سه ره پای ئه وه ی که دلایان سه لامه ته، ئه و زمانیشیان له به رامبه ریاندا ههر سه لامه ته و، هیچ کامیکیان باس ناکه ن، به چاکه و پیزه وه نه بیت، چونکه ئه وانه گه لیکن، پیغه مبه ریش (ﷺ)، که رامه تی پاراستوون و فهرمویه تی:

(لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي، لَا تَسُبُّوا أَصْحَابِي، فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَوْ أَنْفَقَ أَحَدُكُمْ مِثْلَ أَحَدٍ ذَهَبًا مَا أَدْرَكَ مَدَّ أَحَدِهِمْ وَلَا نَصِيفَهُ) ^(۱۰).

(۹) (رواه البخاري: ۱۱۳/۷، ومسلم: ۱۸۵/۱).

(رواه البخاري: ۳۶۷۳، ومسلم: ۲۵۴۱). (۱۰)

واته: جنیو به هاوه لآنم مه دهن، جنیو به هاوه لآنم مه دهن، سویند به وهی گیانی منی به دهسته، نه گهر یه کیك له ئیوه به قه د شاخی ئوحد زیږ ببه خشی ناگاته مشتیکي ئه وان و ناگاته نیو مشتیشیان.

ئه و فه رموده یه به پرونی قه دهغه ی کردوه جنیودان به هاوه لآنی پیغه مبه ر ﷺ، به لکو باسی گهره یی و چاکه یان دهکات، بویه له عنه ت لی کردنیان زور زور گهره ترو ترسناکتره له جنیودان، وه ههر دووکیشیان - نه فره ت و جنیو - له گوناوه گهره کانن، وه کو ﷺ ده فره رموویت: (لعن المؤمن کقتله) (۱۱).

واته: له عنه ت کردن له ئیماندار، وه کو کوشتنیه تی.

د- هه روه ها باوه پریان وانییه که هاوه له به ریزه کان پاریزراو بوون له تاوان کردن، به لکو پییان وایه، تی که وتنیان له گوناوه ی بچوک یا گهره - مادام مروفن -، به لام خوی په روه ردگار لییان خوش ده بیت، به یه کیك له م هوکارانه

(۱) یا ته و به یان کردوه و خوی گهره ش به و هو یه وه ده ره جه ی به رز کردونه وه.

(۲) یان به هو ی کردنی چاکه وه، دیاره چاکه ش خراپه ره ش ده کاته وه، وه ک خوی گهره ده فره رموویت:

﴿وَالَّذِي جَاءَ بِالصَّدَقِ وَصَدَقَ بِهِ أُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ (۲۲) ﴿لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ ذَلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ﴾ (۲۴) [الزمر: ۳۳ - ۳۴].

واته: ئه و که سه ش که قورئانی پیروزی هیناوه - مه به ست پی پیغه مبه ره ﷺ، وه به خه لکی راده گه یه نیت -، و ئه وانه ش که باوه پریان پیی هیناوه، که له لایه ن خواوه هاتوته خواره وه، وه فرمانه کانیشی جی به جی ده کن، ئه وانه به راستی خوا ده ناسن و خویان ده پاریزن، له شه ریک بریاردان بو ی، ئه و جو ره که سانه له پوژی دوا یی دا ئه وه ی بیانه ویت له نازو نیعمه ته کانی به هه شت - که نه چاو بینویه تی وه نه گویش بیستویه تی وه نه به خه یالی هیچ که سیکیش دا هاتوه - هه موویان له لایه ن خوی گهره وه پی ده دریت، ئه و نازو نیعمه تانه ش پاداشتی که سانی چاکه کاره، چونکه به راستی هاوه لآن ﷺ، گهره ترین گه لیك بوون، که راستگو بوون له ئیمان که یانداو به راست دانهری پیغه مبه ریش ﷺ بوون، وه چاکه و فه زلی و اشیان هه بووه، که ده بنه هوکاری سپینه وه ی ئه وه ی پرو ی دابی لی یان.

(۳) وه ته نانه ت خوی گهره له وان ﷺ، زیاتر خوش ده بی، وه ک له خه لکی تری دوا ی ئه وان، چونکه ئه وان چاکترین چاخ و سه رده م بوون، و خیره چاکه شیان له خیره چاکه ی خه لکی دیکه گهره تره

(۴) هه روه ها ئه وان له هه موو که س زیاتر له خوا ترساوون، و سوریش نه بوون له سه ر تاوان، به لکو زور به په له بوون بو ته و به کردن، کاتیک که گوناوه یکیان لی پرو دابیت، ته و به یان کردوه، خوی په روه ردگاریش، ته و به که ی وه رگرتوون.

(۵) سه ره رای هه موو ئه وانه ش، خوی گهره هاوه لآنی ﷺ، زورتر تاقی کردوته وه، له سه ره تای هاتنی ئه م ئیسلامه پیروژه و، نارپه حه تی زوریان له به رامبه ر سه رانی کوفردا چیشتوه، هه موو ئه وانه ش هوکاری سپینه وه ی تاوانه کانیا ن جا خوشه ویسته کان نه گهر ئه وه له به رامبه ری تاوانه کانیا ن بی، ئه ی چی ده لئین به رامبه ر به و بابته تانه ی که تییدا ئیجتیهاد یان

کړدوه، نه وهی که پیکابیتی نه و دو پاداشتی هه بووه، وه نه وهشی که نه ی پیکابی پاداشتیکی هه بوه له سهر کوششه که ی. بویه خوینه رانی به پیز:

زانایانی نه هلی سوننه و جه ماعه کو دهنګن (إجماع)، له سهر نه وهی که واجبه بی دهنګ بین، له باسکردنی نه و نازاوانه ش که له نیوان هاوه له به پیزه کان پرویانداوه، له دوی شه هاده تی ئیمامی عوسمان رضی الله عنه، وه کو یه کیګ له زانایانی پیشین (سلف)، کاتیک که پرسپاری لی کرا، دهر باره ی نه وهی که پروی داوه له نیوان هاوه لانی خوشه ویست، فهرموویه تی: مادام ئیمه به دهسته کانمان به شدار نه بوین، با به دهمیشمان به شدار نه بین و باسیان نه که ین، پاشان نه و نایه ته ی خوینده وه:

﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ [البقرة: ۱۳۴].

واته: نه و نوممه ته نه و او بوون و پویشتن، کارو کړدوه کانمان هر بوخویانه و، - له پوژی دوایدا هیچ که سیک به چاکه، یان به خراپه ی که سیک تر نه پاداشت ودره گریت، و نه سزا دهریت -، وه نیوه ش کارو کړدوه کانمان هر بوخوتانه -، جا چاکه بیت، یان خراپه -، وه پرسپارتان لی ناکریت له سهر کړدوه ی نه و، بویه پیویسته خوشک و براکانم دان بنین به فزل وچاکه ی هاوه لان رضی الله عنه، و نه و خزمه ته زوړه ی پیشکه شیان کړدوه، چونکه نه وهی که باس کراوه دهر باره یان زوړه ی درویه و زیاده و که می زوړی پی کراوه، له لایه ن ناحه زانیا نه وه رضی الله عنه، نه ک وه کو هندیګ خه لک که خو ی به زاناش ده زانی و ده شلی: (به لی من له گه ل هه موو پیزیکم بو زانایانی پیشینمان به هیچ پهنګیک قسه ی: (وئمسک عما جری بین الصحابة و نرى الكل مأجورين) م بو هزم ناکری مه گهر بو خه لکی عوام و پهنوکی)!! دپاره باسکردنی نه و پوداوانه لای جه نابی خواردن، تا هزم بکرین یا هزم نه کرین، وه به راستی نه و قسه ی نه وهی لی تی ده گه ین گوزارشت له خو به زل زانین و سه رسام بوونه به خو، - العجب والتکبر - و هیچی تر، نه گهرنا قسه ی ناوا چون ده بی بگوتریت دهره ق به و پوداوانه ی که زانایانی نزیک له هاوه لانی ش رضی الله عنه، قسه یان تیدا نه ده کړد، چونکه زوړ له خواترساون و زانیوانه مروق له سهر هه موو بچوک و گوره یه ک پرسپاری لی ده کریته وه، نه ک وه کو خه لکی نه م سهرده مه ده بی له هه موو بابته تیګ قسه ی هه بی نه گهر شیاویش نه بی!!! خه لکانیک رضی الله عنه، که خو یان و مال و مندالیان ده کړد فیدای پیغه مبه رضی الله عنه، و به رگری کردن له ئیسلام.... ئیمه ش بکه وینه تانه لی دانیان!!!.

به پیزان کوتایی باسه که شمان به قسه ی شیخی ئیسلام ابن تیمیه (رحمه الله)، دینین سه باره ت به تانه دان له خیلافه تی یه کیګ له خه لیفه به پیزه کانی پیغه مبه رضی الله عنه، به وهی که ده فهرموویت:

(مَنْ طَعَنَ فِي خِلَافَةِ أَحَدٍ مِنْ هَؤُلَاءِ فَهُوَ أَضَلُّ مِنْ حِمَارٍ أَهْلِهِ).

واته: ههر که سیک تانه بدات له خیلافه تی یه کیګ له و خه لیفه به پیزانه، نه و له گوی دریزنی مال هه یان گومپاره، .. چونکه به راستی ئیمه ده بی ئیمانیشمان به و پیزه ندیه هه بی، - الترتیب -، له پیشه وایه تیاند، نه ک پیمان وایی، ده بو بو

نمونه ئیمامی علی علیه السلام، له پېښه وهی خلیفه به پښه کانی تر بوايه ... چونکه که پېښی بخهین به سهریاند، گومړا ده بین - په نا به خوا -، چونکه نه وه دینه، و پښوېسته ته سلیمی بین بئ هیچ خو به زلزانینیکه وه.

په روهردگارا بمان گڼړی له و که سانه ی هاوه لانی پیغه مبه ره که تیان خوش دهوین، و شوینیان ده که ون، و سه نایان ده که ن، و بهرگری یان لی ده که ن آمین آمین.

وصلی الله وسلم علی رسول الله وعلی آله وصحبه ومن اتبعهم الی يوم الدين.

سهرچاوه کان

- ۱- ثایا دروسته موسلمانان به خوین بلین سه له فین؟
عبدالوالی عبدالرحیم علی. چ ۲ / ۱۴۲۸ ک، چاپه مه نی سیما، سلیمانی.
 - ۲- الإصابة في فضائل وحقوق الصحابة عليهم السلام، عبدالله بن صالح القصير، ط ۱ / ۱۴۲۷ هـ، الرياض.
 - ۳- اعتقاد أهل السنة في الصحابة عليهم السلام، د. محمد بن عبدالله الوهيبي، الرياض، ۱۴۲۶ هـ.
 - ۴- التحذير من السب في الصحابة عليهم السلام، سلسلة المنهيات الشرعية، القسم العلمي بدار الوطن، ۱۶.
 - ۵- ته فسیری گولشه ن، نظام الدین عبد الحمید، ص ۲۰۰، ۱، چاپخانه ی نسوه.
 - ۶- تیسیر الکرم الرحمن فی تفسیر کلام المنان، ط ۲ / ۱۴۲۲ هـ، دار السلام للنشر والتوزيع، السعودية.
 - ۷- شرح العقيدة الواسطية، لجمع من العلماء، دار ابن الجوزی، القاهرة.
 - ۸- گوڤاری پښتای راست، ژماره (۳ / ۱۴۲۴ ک، سالی ۱ + ۷ / ۱۴۲۷ ک، سالی ۴).
 - ۹- عدالة الصحابة عليهم السلام، عند المسلمين، د. محمد محمود لطيف الفهداوي. ط ۱ / ۱۴۲۸ هـ، مكتبة الرشد ناشرون، الرياض.
- * - له گهل هه ندی سهرچاوه ی تر.

=====

سایتی به ههشت

www.ba8.org

2009 - 1430

هه میشه له گه لمان بن بو بهرهمی نوی

مامناوه ندیتی له ئیسلامدا

کۆچر: ژانای پایه بهرزو فەرموده ناس

شیخ ربیع بن هادی المدخلی

وهه گرگیران وکورت کردنه وهی: م. عبدالغفور عبدالله

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله وحده والصلاة والسلام على رسول الله وعلى آله وصحبه أجمعين، أما بعد:

خوینهری بهریز: ئەم بابەتەى بەر دەستت بریتییە لە وهه گرگیران وکورت کردنه وهی کۆریکی ژانای پایه بهرزو فەرموده ناس شیخ ربیع بن هادی المدخلی (خوا بیپاریزیت) که باس له مام ناوه ندیتی ئایینی پیروزی ئسلام دهکات وله بهر گرنگی بابەتە که به باشم زانی وهی بگێریمه سهه زمانی شیرینی کوردی بۆ ئەوهی سودو کهک و زانیارییهکانی زیاترو فراوانتر بیئت به پشتیوانی خوای گهوره.

له تاییه تمه ندیه کانی ئیسلام

یه کێک له تاییه تمه ندیه کانی ئیسلام که له ژماره نایه و ناژمێردرین بریتییە له (مام ناوه ندیتی) له هه موو کاروباریکدا، وه تاییه تمه ندیه کانی تریش وهک سۆزو به زهیی و کاربه جییی و دانایی و ئارام گرتن و گشت رهوشته جوانه کانی تر که له هه موو په یامه کانی تریشدا هه ن که پیغه مبه ریش ﷺ نێردراوه بۆ ته واوکردنیان وهک ده فه رمیئت: (إِنَّمَا بُعِثْتُ لِأَتَمِّمَ مَكَارِمَ الْأَخْلَاقِ)^(۱).

واته: نێردراوم بۆ ته واو کردنی رهوشته بهرزو جوانه کان.

له ئیسلامدا مام ناوه ندیتی ههیه له بیروباوهرو مه نه هج و شه ریهت و حوکه کانییدا، وه مام ناوه ندی له نێوان دوو به ره دایه، به ره ی زیاده رهوی و تیپه پاندن، وه به ره ی کورت په روی که م ته رخه می، وه هه ر بابە تیکیش که موسلمان لیی ورد بیته وه له بیروباوهرو عیبادت و حوکم و هتد، ئەوا بیگومان و به دلنیا ییه وه مام ناوه ندی تێدایه دوور له هه موو زیاده روی و کورت په وییه ک، وه خوای گهوره ده رباره ی پله و پایه ی ئەم ئوممه ته ده فه رمیئت: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ [البقرة: ۲۴۳].

(۱) (رواه البيهقي في السنن: ۱۹۱/۱۰، والشهاب في المسند: ۱۹۲/۲، وصححه الشيخ الألباني في: سلسلة الأحاديث الصحيحة: ۴۵).

واته: ئێوه مان کردوه به ئوممهتێکی وهسهته مامناوهند له ههموو بوارو کاروباریکدا، وهبۆ ئهوهی بههۆی ئهم مام ناوهندییهوه ببن به شاهد به سهر خه لکێیهوه و پیغه مبه ریش ﷺ شاهد بیته به سهرتانهوه . بهم شیوهیه خوای گهوره ئهم ئوممهتهی هه لێژاردو شاهدیدی بۆدان بهوهی که مام ناوهندن . وه پیغه مبه ریش ﷺ ئوممهتهکهی پهروه رده دهکرد له سهر ئهم مام ناوهندییهوه دوری دهخستهوه له ههموو توندوتیژی و زیاده پرهوی له ههموو کاروباریکدا به تایبته له عیبادتهت کردندا .

نمونه یهك له مام ناوهندیته

چهند كه سیك هاتن بۆ مال خیزانه کانی پیغه مبه ر ﷺ و پرسسیاریان کرد دهربارهی کارو کردهوه و عیبادتهی پیغه مبه ر ﷺ، ئهوانیش هه والیان پیدان بهوهی که پیغه مبه ر ﷺ شه ونوێژ دهکات و ده شخه ویت، وه هه ندی پۆژ به پۆژو ده بیته و هه ندی پۆژ به پۆژو نابیت، وه هه روه ها ژنیش ده هیئت، (وهیه کیك له و که سانه ووتی: (من هه موو شه ویک شه ونوێژ ده که م و هه رگیز ناخه وم، یه کیکی تر ووتی: وه من به رده وام به رۆژو ده بم و هه رگیز پۆژو ناشکیئم، وه سییه میان ووتی: وه من هه رگیز ژن نا هیئم) ئینجا پیغه مبه ر ﷺ هات بۆ لایان و، پێی وتن: (ئایا ئێوه ئاواتان ووتوه؟) وتیان به ئی. پاشان پیغه مبه ر ﷺ فه رمووی:

(أما أنا فأقوم وأنا، وأصوم وأفطر، وأتزوج النساء، فمن رغب عن سنتي فليس مني)^(١).

واته: به لام من شه ونوێژ ده که م و ده شخه وم و هه ندی رۆژ به رۆژ ده بم و هه ندی رۆژ به رۆژو نابم، وه ژنیش ده هیئم وه هه ر که سیك پشت له سوننه ته که ی من بکات و ئی لابات ئه و له من نییه .

پیغه مبه ر ﷺ توندوتیژی به پیچه وانه ی سوننه تی خۆی دانا، وه هه روه ها نه بوونی مام ناوه ندی به پشت کردن به سوننه ته که ی دانا، وه به ری بوونی خۆی دهربه ری ئه وانه ی که پشت له سوننه ته که ی ده که ن، هاوه لانی پیغه مبه ریش ﷺ، ئه وانه ی که فیتری کردن و ئهم وانه گه وریه ی پێ به خشین، سودیان ئی بینی، به لام ئه هلی بیده ع و بیده چیه کان و ئه وانه ی شوین هه و ئاره زوه کانیان که و تون هیچ سودیک له م په ندو ئامۆژگاریانه وه رناگرن .

زیاده پرهوی له ناو ئوممه تاندا زۆر

ئه گه ر سه یری زیاده پرهوی بکه ین له ناو ئوممه تاندا بۆمان دهرده که ویت که زۆر کۆنه و تارۆژی دوا یی درێژ ده بیته وه، وه یه که م زیاده پره ویش له قه ومی (نوح) ﷺ سه ری هه لدا که زیاده پره ویا نکرد له پیاوچا کانیاندا، وه شه یتانیش له وه دا پی شه وایه تی کردن به وه ی که په یکه ریان بۆ دروست بکه ن، ئه وانی ش دروستیان کرد، وه کاتیکیش ئهم نه وه یه مردن نه وه کانی دوا ی ئه وان هاتن و ئهم په یکه رانه یان په رست، پاشان (نوح) ﷺ هات و بانگی کردن بۆ ئه وه ی به ته نها خوا به رستن، وه تیکۆشا و هه ولیدا بۆ ئه وه ی وازه یین له و زیاده پره ویه و په رستنی ئه و په یکه رانه که به ره می زیاده پره ویه، وه ئۆسه دو په نجا سال بانگه وازی کردن که چی ئه وان پشتیان هه لکردو خۆیان به گه وره ده زانی و سه رپێچیان ده کرد .

(٢) (أخرج البخاري: ٥٠٦٣، ومسلم: ١٤٠١، والنسائي: ٣٢١٧، وأحمد: ٦٤٤١).

وههروهه ها يه کيکی تر له زياده پرهويه کانين بریتی بوو له زياده پرهوی کردن له باوو باپيرانيان، خوی گه وره دهفرمیت: ﴿مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ﴾ [المومن: ۲۴].

واته: ئيمه له باوو باپيرانمان گوی بیستی شتی وانه بووین.

وه باو باپيرانيان و نه وانهش که له دوی خویان جیيان هیشتون به پیروزیان داده ناو زياده پرهویان تیا دا ده کرد. وه هر بهوشیوه ش قهومی هودو صالح و گشت ئوممه تانی تر گومرپابوون و لایان دابوو، وه خوی گه ورهش پیغه مبه رانی بو ناردن بو دژایه تی کردنی لادان و زياده پرهويه کانين له دروست کردنی پهیکه ری پیاوچاکان و لاسایی کردنه وهی عاده تی خراپی باوو باپيرانيان.

خوی گه وره دهفرموویت:

﴿بَلْ قَالُوا إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِم مُّهُتَدُونَ﴾ [الزخرف: ۲۲].

واته: به لکو ئيمه باوک و باپيرانمان له سهر شیوازه په رستنیک بينیوه، وه ئيمه ش شوینی شوینه واری نه وان ده که وین.

که زياده پرهوی و شانازیان ده کرد به و کاره خراپانه ی که باوو باپيرانيان له سهری بوون دژایه تی پیغه مبه رانیان پی ده کردن و دهیان ووت: باوو باپيرانمان له سهر نه ووه بوون ئيمه ش له سهر پی و شوینی نه وان ده پوین، خوی گه وره دهفرموویت:

﴿قَالَ أُولُو جِبْشَكُم بِأَهْدَىٰ مِمَّا وَجَدْتُمْ عَلَيْهِ آبَاءَكُمْ قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِ كَافِرُونَ﴾ [الزخرف: ۲۴].

واته: پیغه مبه ره که یش پی ده وتن: ئایا نه وهی که من له لایه ن خوی گه وره وه به سروش بوتانم هیناوه باشترو هیدایه ت ده رتر نییه له وهی که باوک و باپيرانتان له سهری بینیه ؟! نه وانیش له وه لامدا دهیان ووت: زوری له سهر مه پو نه وهی که نیوهی پی نیردراون ئيمه پی بی باوه پو کافرین و نکولی ده که ین.

وههروهه ها دهفرموویت:

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أُولَٰئِكَ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ﴾ [البقرة: ۱۷۰].

واته: وه نه گهر له لایه ن پیغه مبه ره وه پییان بوترایه شوینی نه و سروشه بکه ون که خوی گه وره بوی ناردونه ته خواره وه، نه وان دهیان ووت: به لکو شوینی نه وه ده که وین که باوک و باپيرانمان له سهری بینیه، خوی گه وره ش دهفرمیت: ئایا نازانن که باوک و باپيرانيان هیچ شتیکیان نه ده زانی و له سهر ریگای هیدایه تیش نه بوون.

نه وان شانازیان ده کرد به بیروباوه پی خراپ و خوړه وشتی سوک و ناشرین و نه و عاده ته کونانه ی که له ناو ئوممه تاندا بلا بوون و دژایه تی پیغه مبه رانیان پی ده کرد (سهلامی خویان لی بیت)، هر بویه خوی گه وره له ناوی بردن به هوئی نه و زياده پرهويه ی که دهیان کرد له پیاوچاکان و نه و عاده ت و بیروباوه پرهی که باو باپيرانيان له سهری بوون.

وه خوای گه وره کردنی به پهن دو عیبرهت بۆ ئه وانهی که پهن دو عیبرهت وهرده گرن . به لام ئه وانهی زیاده پره وی ده که نه له هیچ کات و سه رده می کدا پهن دو وهرنا گرن له گهل ئه ویه هه رشتیک بیستن و بیستن، ته نانهت ئه گهر ئه و سزاو تۆله سه ندنه به چاوی خویشان ببینن که توشیان ده بیست، وه ک ئه و لافاوه ی که قه ومی (نوح) ﷺ پی له ناو برد، یان ئه و بایه ی که قه ومی (هود) ﷺ پی تیگ شکاند، یان ئه و ده نگه ی که قه ومی (صالح) ﷺ پی له ناو برد، وه هه موو ئه و سزایانه ی که خوای گه وره ئوممه تانی تری پی له ناو بردون.

هاتنه ناوه وه ی زیاده پره وی بۆ ناو ئه م ئوممه ته.

زیاده پره وی کردن هاته ناو ئه م ئوممه ته له گهل ئه وه شدا قورئانی پیروز زۆر وریایی و هۆشیاری ده دا ده رباره ی زیاده پره وی، وه پیغه مبه ریش ﷺ له سوننه تی سه حیحیدا به هه مان شیوه هۆشیارییه کی زۆری داوه له سه ری، خوای گه وره ده فه رموویت:

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ﴾ [النساء: ۱۷۱].

واته: ئه ی خاوه ن په رتوکه ئاسمانیه کان (جوله که و گا ور) زیاده پره وی مه که ن له دینه که تانداو جگه له حق و راستی بۆ خوای گه وره مه لئین.

وه ئه مه ده رباره ی ئه هلی کیتابه به لام موسلمانانیش ده گریته وه، وه ئه گهر نه هی له ئه هلی کیتاب بکات ده رباره ی زیاده پره وی ئه و ئه م ئوممه ته زۆر له پیشتره که نه هی لی بکریت، له بهر ئه ویه زیاده پره وی پیچه وانه ی حقه، وه مروقی بپوادارو مام ناوه ند ته نها حق ده لئین و زیاده پره وی و کورتپه وی ناکات.

هۆشیاری دان ده رباره ی زیاده پره وی.

پیغه مبه ر ﷺ ده فه رموویت:

(ایاکم والغو فی الدین، فإما أهلك من كان قبلكم الغلو فی الدین)^(۳).

واته: وریابن و خۆتان بپاریزن له زیاده پره وی کردن، چونکه به راستی خه لکانی پیش ئیوه به هۆی زیاده پره ویه وه به هیلک چوون.

بۆیه پیغه مبه ر ﷺ وریایی و هۆشیارییه کی زۆری داوه ده رباره ی زیاده پره وی، ته نانهت له کاتی حه جی مالئاواییداو له کاتی گه رانه وه ی له عه ره فات و موزده لیه داوی له (فضل) کرد که چه ند ورده به ردیکی پی بدات بۆ ئه ویه شه یتانی پی ره جم بکات، ئه ویش چه ند ورده به ردیکی پیداو دانه یه کی به رزکرده وه وه فه رموو:

(بمثل هذا فارموا وإياکم)^(۴).

(۳) (أخرجه النسائي وابن ماجه وأحمد، وصححه الشيخ الألباني في: صحيح سنن النسائي: ۳۰۵۷، وصحيح سنن ابن ماجه: ۳۰۲۹، وسلسلة الأحاديث الصحيحة:

(۲۱۴۴).

(۴) (سهیری ته خریجی پیشو بکه).

بۆیه دهبیئت له م ورده بهردانهشدا مام ناوهند بین و شوین پیغه مبهري ﷺ بکهوین و زیاده پرهوی تیا دا نه کهین، چونکه که م کردن تیا دا که م پرهویه و زیاد کردنیش زیاده پرهویه.

دینی خوای گهوره حهق و مام ناوهنده

قورئانی پیرۆزو سوننهت و ژیا نی پیغه مبهري ﷺ بۆئهم ئوممه ته یان روون کردۆته وه که ده بیئت مام ناوه ندبن و دووربن له زیاده پرهوی و کورت پرهوی، وه به هه مان شیوه سیره و ژیا نی پیشینی چاک (سلف الصالح) هه مان ئامۆژگاری و داواکاریان هه یه له م ئوممه ته، به لām ئهم ئوممه ته پارچه پارچه بوون و بوون به چه ندین گروپ و پارچه ی گومرا و جیاوازه وه، کۆمه لێکیان زیاده پرهویان کردو کۆمه لێکیشیان کورت پرهویان کرد. وه مه نه جی سه له ف له نیوان هه موو پارچه و گروپه کاندای هه لگری مه نه جی مام ناوه ندی تییه که هه ر که سیك به و په ری تیگه یشتنه وه لی تیگه یشتبیئت، وه هه ر که سیك له و مه نه جی به گات له قورئانی پیرۆزو سوننه تی پیغه مبهري ﷺ و سیره و ژیا نی پیشینه چاکه کان ئه و ده زانی و بۆی روون ده بیئت وه که ته نها مه نه جی سه له ف مه نه ج و دینی حه قه وته نها ئه ویش دینی مام ناوه ندی تییه وه هه ر ئه ویش ریگای راسته، وه پیشه و او ری نیشاندهره بۆ حه ق و راستی له عه قیده و بیروباوه رو مه نه ج و په ره رده و بانگه وازدا، له کاتی کدا هه موو مه نه ج و ریبازه کانی تر له نیوان زیاده پرهوی و کورت پرهوی دان. مه نه جی سه له ف مام ناوه نده له نیوان هه موو مه نه جی کانی تر دا وه ک مام ناوه ندی ئیسلام له نیوان هه موو دین و ئایینی نه ته وه کان پیشودا.

زیاده پرهوی کردنی خه واریج

یه کێک له و زیاده پرهویانه ی که موسلمانان گیرۆده ی بوون، زیاده پرهوی کردنی خه واریجه کان بوو که له سه رده می پیغه مبهري ﷺ سه ری هه لدا له لایه ن (ذوالخویصره)، ئه وه ش کاتی ک که جهنگی (حنین) ته و او بوو پیغه مبهري ﷺ غه نیمه تی دابه شکرد، به شی زیاتری دا به کۆمه لێک خه لک ئه ویش بۆ به رژه وه ندیه کی گه وره تر، سه د و شتری دابه ئه م، سه دی تری دا به ئه و... و... و... که چی هینده ی ئه وانی نه دا به هه ندیک تریان ئه وه ش بۆ به رژه وه ندی ئیسلام بوو، چونکه کاتی ک ئه وه نده ی ده دا به م که سانه ئه و زیاتر دلایان به ئیسلام خۆش ده بوو دامه زراوتر ده بوون له سه ر ئیمان و ئیسلام، وه عه شیره ت و هۆزه کانیشیان شوینیان ده که وتن، پیغه مبه ریش ﷺ دووربین بووه و له هه موو که سیش داد په ره رتر بووه.

دوای ئه م دابه شکردنه (ذوالخویصره) ووتی: (والله ئه م دابه شکردنه ره زامه ندی خوای له سه ر نییه، یان داد په ره ره نه بوو تیا دا) پیغه مبه ریش ﷺ تو په بوو فه رمووی: (کی داد په ره ره که من داد په ره ره نه بم؟) پاشان فه رمووی: (له وه چه کانی ئه مه دا قه ومی ک ده رده چن که ئیوه نوێژو قورئان خویندن و پۆژو گرتنی خۆتان له به رامبه ر نوێژو قورئان خویندن و پۆژو گرتنی ئه واندای ژۆر به که م ده زانن، وه ئه وان له دین ده رده چن هه ره ک چۆن تیر له نیشانه که وه ده رده چیئت^(۵). زیاده پرهویان له دیندا کرد بۆ داوا کردنی یه کسانی، وه که وته ئه و هیلاک چوونه ی که توشی بوون و ئه م ئوممه ته یشیان توشی به هیلاک

چوون کرد وه له نه وه کانیاں قه ومێك ده رچوون كه وهك پێغه مبه ر ﷺ وه سفی كردن به وهی كه كه م ته مه ن و كه م بیرو هۆشن، وه (علی) وه او ه لانیان شه هید كردن (ره زای خویان لی بیّت).

وه نه وهی ئەمانه ش ماون تاسه رده می ئەمپۆش زیاده پره ویان کردوه له سیاسهت و حاکیهت و پشت گوی خستنی عه قیده و مه نه هج و لایه نه گرنگه کانی تری ئەم دینه مام ناوه نده، بۆیه له سه رگه نجانی ئەم ئوممه ته پیوسته كه پوو بکه نه قورئانی پیرو ز و سونه تی پێغه مبه ر ﷺ كه باشت رینی ئوممه تی په روه رده کرد له ناو خه لکیدا كه فه رمانیاں به چاکه ده کردو نه هیان له خراپه ده کردو باوه رپیاں به خوای گه وره هینابوو، وه خوای گه وره ش کردنی به چاکترین و به خته وه رترین ئوممهت و رزگاری کردن له گومرایی و کوفر و شیرک و رزگاری کردن له ئاگر.

وه هه موو ئەمانه ش له بهر ئەوه بوو كه ئەوان ئوممه تیکی مام ناوه ند بوون و باشت رین ئوممهت بوون له ناو خه لکیدا.

وصلی الله علی نبینا محمد وعلی آله وصحبه أجمعین

=====

سایتی به ههشت

www.ba8.org

2009 – 1430

هه میشه له گه لمان بن بو به ره می نوی

چیرۆکی بهره وونبووه که له ژبانی فهرمووده ناسی سهرده مدا پیشه و شیخ: (محمد ناصر الدین الألبانی)

ک: م/محمد عبد الرحمن لطیف

وتارخوینی مزگهوتی: ئیمامی عهلی / که لار

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين، وصلى الله وسلم وبارك على سيد الانبياء وخاتم المرسلين نبينا محمد وعلى آله وأصحابه وأتباعه الى يوم الدين .
ئهم چیرۆکه به شیکی پرشنگدارو چرایه کی پوونا که له بیره وهرییه کان و ژیاننامه ی زانایه کی ماندوونه ناس و کۆلنه دهر له بوارى گه پان به دواى زانستی شه رعیدا، ئه و زانا گه وهرییه که به فهرمووده ناسی سهرده م ناویانگی دهرکردوو به پینوسه رهنگینه که ی سهدان به ره می به پینو پیرۆزی له بوارى خزمه تکردنی فهرمووده کانى پیغه مبهردا ﷺ له دواى خوی به جی هیشته وه، ئه ویش پیشه و شیخ (محمد ناصر الدین الألبانی) یه (په حمه تی خواى لی بیّت):
* به سه رهاتیکی بی وینه به پینووسی خاوه نه که ی:

شیخ ئه لبانی له پیشه کی کتیه که یدا (فهرس مخطوطات دار الكتب الظاهرية المنتخب من مخطوطات الحديث) فهرموویه تی:

(هه رگیز به بیردا نه ده هات که و نمونه ی ئهم (پیرست / فهرس) ه دابنیم، چونکه ئهمه به شیک نه بوو له پسپۆری مندا، وه من ئه وهنده کاتی فراوانم نه بوو که یارمه تیده رم بیّت بو ئهم کاره، به لام خواى گه وه و کارپه ره که ت ئه گه ر ویستی شتیکی هه بیّت ئه و هۆکاره کانى بو ئاماده ده کات، من تاقیکرامه وه به نه خۆشییه کی سووک که تووشی چاوم بوو بوو بۆ ماوه ی زیاتر له (۱۲) دوانزه سال له وه وپیش، بۆیه دکتۆری پسپۆر ئامۆژگاری کردم به پشودان و وازه یان له خۆینده وه نووسین و کارکردن له پیشه که مدا (که بریتی بوو له چاک کردنه وه ی کاتژمیر)^(۱) بۆ ماوه ی شه ش مانگ .
سه ره تا کارم کرد به ئامۆژگاریه که ی، بۆیه وازم هیئا له هه موو ئه وانه بۆ نزیکه ی دوو هه فته، پاشان ناخ و دهر و نم ئاره زووی ئه وه ی بۆ ده کردم و ئه وه ی بۆ ده پازاندمه وه که و شتیکی ئه نجام بده م له م پشوو به یزاره دا، کاریک که و - به بۆچوونی خۆم - پیچه وانه ی ئامۆژگاریه که ی نه بیّت، بۆیه (نامیلکه یه کی ده ستنوس) م بیرکه وته وه له کتیه خانه که دا که ناوی (دم الملاهی) بوو دانانی (الحافظ ابن أبي الدنيا) که و به پیی زانیاری من له و پۆژگاره دا چاپ نه کرابوو .

^(۱) شیخ ئه لبانی پیشه ی (چاک کردنه وه ی کاتژمیر/ تصلیح الساعات) له باوکیه وه فیر بووه، که توانویه تی به م پیشه یه بژیوی بۆ مال و مندا له کانى په یدا بکات .

بۆیه وتم: ئایا چ ریگریک ههیه له وهی که من که سیک پاسبیرم به نووسینه وهی ئه و (نامیلکهیه) بۆم، وه ههتا نووسینه وهی تهواو ده بیئت و کاتی پووبه رووکردنه وهی دیت له گه ل ئه صله کهیدا ئه و به شیکی باش له کاتی پشوودانه که م به سه ر چووه، پاشان دواى ئه وه ده توانم پووبه رووی بکه مه وه، له کاتی که ئه مه هه ولئیکی وای ناویت که پیچه وانه ی ئه و باره ته ندروستییه بیئت که من تییدا بووم، پاشان له پاش ئه وه وورده وورده له سه ر خۆم (ته حقیقی) ده که م و فرموده کانی (ته خریج) ده که م و دواتر چاپی ده کهین، وه هه موو ئه وانه ش له چه ند ماوه یه کدا ئه نجام ده ده م بۆ ئه وه ی له سه ر خۆمى ناره حهت نه که م .

جا کاتی که نووسه ره که گه یشته نیوه ی (نامیلکه) که پیمی راگه یاند که وا نه قوسانیه کی تیدايه، منیش فره مانم پیی کرد که وا به رده وام بیئت له نووسینه وهیدا هه تاوه کو ته وای ده کات، پاشان له گه لیدا پووبه روویم کرده وه به سه ر ئه صله که دا، وه دلنیا بووم له وه قوسانیه ی که ئاماژه ی بۆ کردو من ده یخه ملئینم به ئه ندازه ی چوار لاپه ره له یه که په رده له نیوه ندی (نامیلکه) که دا بوو، پاشان بیرم لیی ده کرده وه و چۆن بتوانم بیدۆزمه وه ؟

وه ئه و (نامیلکه) یه پاریزراو بوو له نیو (به ریگی / مُجَلَد) له و (به رگانه دا / مُجَلَدات) که له نیو کتیبخانه که دا دانراو بوون له ژیر ناویشانی (مجامیع) دا، وه له نیو هه ری که یه ک له و (به رگ / مُجَلَد) انه دا زۆربه ی جار چه ندین (نامیلکه) و (کتیب) ی تییدا بوو به چه ندین خهت و بابته ی جیاوازو به چه ندین په ریه ی جیاواز له په نگو ئه ندازه دا، منیش له ناخی خۆمدا وتم: له وانه یه ئه و (په ره وونبووه) له لایه ن (به رگ تیگره که وه / مُجَلَد) به سه هوو تی که ل کرابیئت به (به رگ / مُجَلَد) یکی تر له م (به رگانه دا / مُجَلَدات) ! بۆیه خۆم بینیه وه به هه موو خواست و گورجوگۆلیه که وه بچه پی شه وه بۆ گه ران به دواى ئه و (په ره وونبووه) دا له نیو ئه و (به رگانه دا) یه که به دواى یه که .

وه خۆم له بیرم چووه وه یان خۆم له بیرى خۆم برده وه له ئاست ئه و بواره ته ندروستییه دا که من تییدا بووم، وه ئه گه ر بیرم که وتبايه ته وه ئه و شتی که نه بوو بیکه م به بیانوو بۆ نمونه بلئیم: ئه م به دوا داچوون و گه رانه پیچه وانه ی ئه وه نییه چونکه نووسینه وه و خویندنه وه یه کی ماندووکارانه ی له گه لدا نییه .

وه نزی که بوو له وه ی که وا چه ند (به رگ / مُجَلَد) ی که تیپه ریتم که چی ناویشانی هه ندیک (نامیلکه) و (کتیب) ی چه ندین فرموده ناسی به ناوبانگ و (حفاظ) ی ناسراو سه رنجی پاکیشام و منیش له ئاستی اندا راده وه ستام و به دوا یاندا ده گه رام و توژی نه وه م تیاند ده کرد، وه خۆزگه م ده خواست که وا ئه وانه بنووسرینه وه و (ته حقیق) بکری و پاشان چاپ بکری، به لام زۆربه ی جار ده یانمبین که وا ئه م سه رو ئه و سه رو هه ندیک به شیان نه قوسانه، بۆ نمونه دووه میانم ده بینیه وه یه که میانم نه ده بینیه وه بۆیه ده سپیشخه ریم نه ده کرد بۆ تۆمارکردنی له لای خۆم، وه به رده وام بووم له گه ران به دواى (په ره وونبووه که) دا، به لام بئ سوود بوو هه تاوه کو به رگه کانی (مجامیع) ته واو بوون که ژماره یان گه یشتبووه (۱۵۲) (به رگ / مُجَلَد)، هه رچۆنیک بیئت له میانه ی به دوا داچوون و گه راندا خۆم بینیه وه که ده ستم داوه ته تۆمارکردنی ناویشانی هه ندیک له و کتیبانه ی که پییان سه رسام و دل خۆش ده بووم له نیو ده ستنوسه که مدا، وه ئه وه ش که هانی دام بۆ ئه وه

ئوه بوو كهوا من له ميانه‌ی گه‌رانددا هه‌ندێك له‌وه‌ قوسانیانهم دۆزیه‌وه‌ تێیدا كه‌وا پێشتر له‌ ده‌ستم چووبوون له‌ تۆمارکردنیاندا .

وه‌ کاتیك كه‌ (په‌ره وونبووه‌كه‌)م نه‌دۆزیه‌وه‌ له‌ نێو ئه‌و (به‌رگانه‌دا / مَجَلَدات) كه‌ باس کران له‌ ناخی خۆمدا وتم: له‌وانه‌یه‌ به‌ هه‌له‌ دوورابێته‌وه‌ له‌ نێو (به‌رگ / مَجَلَد)یک له‌ (به‌رگه‌کانی / مَجَلَدات) کتیبه‌کانی فهرمووده‌ (کُتُب الحدیث)دا كه‌ له‌ کتیبخانه‌که‌دا تۆمار کران له‌ ژێر ناوینیشانی فهرمووده‌ (حدیث)دا، بۆیه‌ ده‌ستم دایه‌ هه‌لدانه‌وه‌یان به‌رگ به‌ به‌رگ، تاوه‌کو هه‌موویانم ته‌واو کرد به‌ بێ ئه‌وه‌ی كه‌ بیدۆزمه‌وه‌! به‌لام هه‌روه‌ها ئه‌وه‌نده‌ی كه‌ خوای گه‌وره‌ ویستی لێی بێت کتیب و نامیلکه‌م تۆمار کرد له‌ لای خۆم .

به‌و شیوه‌یه‌ به‌رده‌وام بیانووم بۆ خۆم ده‌هینایه‌وه‌ ه‌یوام پێی ده‌دا به‌وه‌ی كه‌وا (په‌ره وونبووه‌كه‌)م ده‌ست كه‌ویتم، بۆیه‌ له‌ ميانه‌ی گه‌رانددا به‌ دوایدا خۆم ده‌گواسته‌وه‌ له‌ نێو (به‌رگه‌کان / مَجَلَدات) و نامیلکه‌کانی کتیبخانه‌که‌دا له‌ زانستیکه‌وه‌ بۆ زانستیکی تر، هه‌تاوه‌کو هه‌موو ده‌ستنووسه‌ (المخطوطات) هه‌لگیراو و پارێزره‌وه‌کانی نێو کتیبخانه‌که‌م کۆتایی پێه‌ینا كه‌ ژماره‌یان ده‌گه‌یشته‌ نزیکه‌ی (١٠٠٠) ده‌ هه‌زار (ده‌ستنووس / مخطوط) به‌ بێ ئه‌وه‌ی كه‌ بیدۆزمه‌وه‌ . به‌لام دواى ئه‌وه‌یش هه‌ر بێ ئومێد نه‌بووم، چونکه‌ له‌ویدا شتێك هه‌بوو كه‌ به‌ (الدشت) ناسراو بوو، كه‌ ئه‌ویش بریتی بوو له‌وه‌ په‌ره‌و نامیلکه‌ جواریجۆره‌ كه‌له‌که‌ کرانه‌ی كه‌وا بنه‌واکانیان نه‌ده‌ناسرا بۆیه‌ ده‌ستم دایه‌ گه‌راند له‌ نێو ئه‌وانه‌یشدا به‌ ووردی و بایه‌خ پێدانه‌وه‌ به‌لام بێ سوود بوو .

له‌و کاته‌دا ئێتر بێ ئومێد بووم له‌ (په‌ره وونبووه‌كه‌)، به‌لام تێروانیم و بینیم كه‌وا خوای کارپه‌ره‌که‌ت و گه‌وره‌ له‌ پشت ئه‌وه‌وه‌ ده‌رگایه‌کی گه‌وره‌ی لێم کردووه‌ته‌وه‌ له‌ زانستدا، كه‌وا من ماوه‌یه‌کی زۆر لێی بێئاگا بووم وه‌کو كه‌سانی تری جگه‌ له‌ خۆم، ئه‌ویش بریتی بوو له‌وه‌ی كه‌وا له‌ نێو (المکتبة الظاهرية)دا دوپ و گه‌وه‌ری هه‌لگیراوی زۆری تیدا بوو له‌ چه‌ندین (کتیب) و (نامیلکه‌) له‌ زانسته‌ به‌ سووده‌ جواریجۆره‌کاندا كه‌وا باوباپیرانمان بۆمانیان به‌جێه‌یشتوون (په‌حمه‌تی خوای گه‌ره‌یان لێبێت)، وه‌ له‌ نێوانیدا چه‌ندین ده‌ستنووسی ده‌گه‌مهی تێدایه‌ كه‌وا له‌ نێو جگه‌ له‌ویدا له‌ کتیبخانه‌ جیهانیه‌کاندا نییه‌، له‌وه‌ ده‌ستنووسانه‌ی كه‌ تاوه‌کو ئێستا چاپ نه‌کران .

جا کاتیك ئه‌وه‌م بۆ روون بوویه‌وه‌ و له‌ نێو دڵمدا جیگیر بوو سه‌ره‌له‌نوێ بۆ جاری دووهم ده‌ستم کردووه‌ به‌ توێژینه‌وه‌ (خوێندنه‌وه‌ و لیکۆلینه‌وه‌)ی هه‌موو ده‌ستنووسه‌کانی کتیبخانه‌که‌ له‌ یه‌که‌میه‌وه‌ تا کۆتاییه‌که‌ی (من أولها إلى آخرها)، ئه‌وه‌ش له‌ ژێر پۆشنایی ئه‌زموونی پێشوویم كه‌وا ئه‌وه‌ی تۆمارم کردبوو له‌ نێوانیدا له‌وه‌ کتیبخانه‌یدا كه‌ هه‌لمبژاردبوون و به‌س، به‌لام ئه‌م جاره‌یان ده‌ستم دایه‌ تۆمار کردنی هه‌موو ئه‌وانه‌ی كه‌ په‌یوه‌ندیان هه‌بوو به‌ زانستی فهرمووده‌وه‌ (علم الحدیث) تێیدا، له‌وه‌ی كه‌ سوودم پێده‌گه‌یه‌نیت له‌ بواری پسپۆریه‌که‌ی خۆمدا، هه‌یج كه‌ناره‌توو و به‌رده‌ست كه‌توویه‌ك (شاردة و واردة) نه‌بوو وازم لێه‌ینابێت ئیلا تۆمارم ده‌کرد، ته‌نانه‌ت ئه‌گه‌ر ته‌نها یه‌ك په‌ره‌یش ببوایه‌ له‌ کتیبیک یان له‌ به‌شێك (جزء)ی ناسنامه‌ نه‌زانراویشدا بووبێت .

وه‌کو بلێی خوای کارپه‌ره‌که‌ت و گه‌وره‌ به‌ هه‌موو ئه‌وانه‌ ئاماده‌ی ده‌کردم بۆ قوناغی سێیه‌م و کۆتایی .

که ئه ویش بریتی بوو له توږینه وهی ئه و کتیبانه توږینه وهیه کی وورد و دهرهینانی ئه وهی که تیډایه له فهرموده کانی پیغه مبر ﷺ له گه ل سهندو پښتای کانی (آسانیده و طرقة)، وه جگه له مهش له سووده کانی تر .

من له کاتی قوناغی دووهمدا هندیك له و سوودانه م هه لده گرتوه که و له خورا دهمدوژینه وه، جا نزیك نه بوویه وه له ته واکردنیان تاوه کو کاری تی کردم و ههستم کرد به پیوستیتی توږینه وهیان کتیب به کتیب و بهش به بهش (جزءاً جزءاً) .

له بهر ئه وه قولم هه لکرد و سه ره نوئ بۆ جاری سی یه م دهستم کرده وه به توږینه وه، به لام ئه م جاره یان ههچ لاپه ریه کم وازلی نه ده هیئا ئیلا سه یریم ده کرد، وه ههچ په ریه کی که نارکه توو نه بوو ئیلا دهمخوینده وه، وه ئه وهی که دهمدوژیه وه له سووده زانستیه کان و فهرموده به پڙه کانی پیغه مبر ﷺ دهمده هیئان تیډا، تاوه کو نزیکه ی (۴۰) چل بهرگ (مُجَلَد) م له لا کۆبوویه وه، هه ر بهرگ (مُجَلَد) یك نزیکه ی (۴۰۰) چوارسه د په ریه تیډا بوو، وه له هه ر په ریه کدا یه ک فهرموده ی تیډا بوو که ده درایه پال هه موو ئه و سه رچاوانه ی که تیډاندا دۆزیمبوونه وه له گه ل سهند و پښتاکانیاندا (آسانیده و طرقة) .

وه فهرموده کانم تیډا ریزکردبوو به پی ی پته کانی فهرهنگ (أ، ب، ت، ...)، وه له م (بهرگ / مُجَلَدات) انه وه هه موو کتیبه دانراو و پرۆزه زانستیه کانم تیرده که م، به جوړیک که و یارمه تیم ده دات له سه ر (ته حقیق) ی زانستیه که ئاسان نی یه بۆ زۆربه ی زانایان، به تایبته له م سه رده مه دا که و تیډا قایل بوون به گه رانه وه بۆ هندیك کورترکراوه له زانستی فهرموده (علم السّحیث) دا، وه بۆ جگه له وانهش له چاپکراوه کان .

جا ئه م سامانه فهرموده ییه گه وره یه که بۆ من پاشه که وت بوو دهستم نه ده که وت ئه گه ر خوا ئه م توږینه وهیه ی بۆم ئاسان نه کردایه به مه به سستی گه ران به دوا ی (په ره وونبووه که) دا، جا سوپاس و ستایش بۆ ئه و خوایه ی که به نیعمه ته کانی چاکه کاریه کان ته واکردن .

وه به راستی له به ره مه په رۆزه کانی: من له کاتی ئه و گه ران و توږینه وهیه دا هندیك کتیبی دانراو و بهش و نامیلکه ی به نرخم بۆ ده رکه وت که و پیشتر بوونیان له نیو کتیبخانه که دا نه زانراو بوو به ئه صل یان به ته وای، ئه وهش به هوی پوښتن و نه مانی په ریه یه که م و جگه له وهش لیډا که و باو وایه به هوی ئه وه وه ده توانریت ناسنامه ی دانر و دانراوه که بناسریت وه، یان به هوی که مته رخمی نووسه ره که وه له نووسی ئه وه دا له سه ر وینه که ی لای خوی له و کتیبه، یان له بهر جگه له وانه له هوکاره کانی تر که و که سانی خاوه ن پسپوړیتی له بواری توږینه وه ی ده ستنووسه کاند ده یزانن، له بهر ئه وه شاروه بووه له سه ر (بروکلمن) و جگه له ویش له دانه رانی پیړست، که و به ههچ شیوه یه ک باسیان نه هاتوو له نیو پیړسته کانیاندا، وه ههچ تیډا نی یه که و لیږده هندیك له کتیبه گرنگه کان باس بکه م ئه وانه یان که و ئیستا دینه وه یادم:

۱- المستخرج على الصحيحين للحافظ سليمان بن إبراهيم الصبّاهي المِلنجي .

۲- مجمع البحرين في زوائد المعجمين للحافظ نور الدين الهيثمي .

۳- الحُفَاطُ لأبي الفرج ابن الجوزي.

۴- الكلم الطيب لشيخ الإسلام ابن تيمية.

۵- إثبات صفة العلو لله تعالى لابن قدامة المقدسي .

۶- تحفة المحتاج إلى أدلة المنهاج لابن الملقن .

۷- السنن الكبرى للنسائي .

۸- فضائل مكة للجندي .

بهلام ئه و بهش (الأجزاء) و نامیلکانه ی (الکراریس) که وای بۆم ده رکه و تن و دۆزیا نمنه وه و به هه ندیکیان هه ندیك کتیبی نه قوسان یان ناسنامه نه زانراوم پی ته و او کرد ئه و سوپاس و ستایش بۆ خوا زۆر زۆرن، ئه مه هه ندیکیانه ده یانخه مه بهرده ستت وه کو نمونه :

۱ — أحكام النساء لابن الجوزي .

۲ — الضعفاء للذهبي .

۳ — مسند الشهاب للقضاعي .

۴ — الصلاة لعبد الغني المقدسي .

۵ — تاريخ أصبهان لابن مندة .

۶ — الكلام على ختان النبي ﷺ لابن العديم .

۷ — جزء نعل النبي ﷺ لابن اليمّان ابن عساكر .

۸ — المغازي لابن إسحاق .

۹ — صحيح ابن حبان .

به پاستی ئه م پی پسته به ره می هه ولیکی تاکه که سی بوو، وه هاندهر و پالنه ریکی خویی بوو له که سی که وه که و کارمه ند نه بوو له و کتیبخانه یه دا، وه له لایه ن کتیبخانه که شه وه ئه و ئه رکه ی نه خرا بووه سه ر و داوای ئه و کاره ی لی نه کراوه، وه له بهر ئه وه ی که له بهرده ستیدا نه بوون ئه وه ی که پیویست بوو له ئاسانکارییه کان بۆ گه پانه وه بۆ ده ستنوو سه کان و توژی نه وه تییا ندا و گه پان به دوا ی به شه نه زانراوه کان تییدا، هه روه کو چۆن نه ریت وایه که له بهرده ستی کارمه ندی نیو کتیبخانه که دایه یان بۆ که سی که وه له لایه ن به ریوه به رایه تیه که یه وه ئه و ئه رکه ی خرابیته سه ر، بۆیه شتیکی سروشتی بوو که و هه ندیك نا په حه تیم تووش ببیت له پی ناوی ئه م توژی نه وه یه دا .

جاری و بووه چه ندین پۆژم به سه ردا تی په ریوه که و تییا ندا ناچا بووم بۆ دانانی په یژه و سه رکه وم به سه ریدا بۆ ئه وه ی که بتوانم ده ستم بگات به و کتیبانه ی که و له سه ریه ک دانرا بوون به سه ر په فه به رزه کاند، که و چه ندین سه عات به سه ر په یژه وه وه ستاوم بۆ توژی نه وه تییدا هه ر له شوینه که ی خویدا توژی نه وه یه کی خیرا، وه ئه گه ر شتیکم لی ی هه لژار دایه ت بۆ توژی نه وه تییدا توژی نه وه یه کی پشکنین و ووردکاریانه ئه و داوام ده کرد له کارمه ندی تایبه ت به وه که و

بۆمی دابگری و بیهینیت بۆ لای میزه که دواي ئه وهی کهوا لیستی ناوه کان و ژماره کان و واژوه کانیا نم پیشه که شی ده کرد (...).

ئهمه بوو چیرۆکی (په ره وونبووه که) که بووه مایه ی ئه وهی شیخ ئه لبانی بتوانیت:

۱ - هه موو کتیب و نامیلکه و په ره که له که کراوه ده ستنوو سه کانی کتیبخانه ی (الظاهرية) سی جار بخوینیت وه کهوا:

أ / ژماره ی بهرگه کانی (المجاميع) تییدا گه یشتبووه (۱۵۲) بهرگ (مجلد).

ب / ژماره ی ده ستنوو سه کانی نزیکه ی (۱۰۰۰) ده هزار (ده ستنوو س / مخطوط) بوون.

۲ - له میانه ی ئه وه موو گه پان و لیكۆلینه وه تووژینه وه بهرده وامه دا نزیکه ی (۴۰) چل بهرگ (مجلد) فهرمووده ی به

دهستی خوی بنوو سیته وه، که هه بهرگیك نزیکه ی (۴۰) چوارسه د په ره ی تییدا بووه، وه له هه بهر په یه کیشدا یه ک فهرمووده ی تییدا بووه له گه ل سهند و ریگا کانیاندا (أسانیده و طرقة).

وه ئه گه ر تێ پامینین له م چیرۆکه دا ئه و زۆر شتمان بۆ ده رده که ویت، له وانه:

۱ - به راستی ئهمه ماندوونه ناسی و هه ول و تیکۆشان و لیبران و هیممه ت به رزی ئه و زانا پایه به رزه مان بۆ ده رده خات

که بوو به فهرمووده ناسی سه رده می خوی، بۆیه به شانازی وه ده لیم:

أولئك آبائي فجئني بمثلهم ...

إذا جمعنا يا (جُهلاء) الجوامع .

۲ - بایه خ دان به زۆر خویندنه وه ی کتیب و تووژینه وه کردن تییدا.

۳ - نوو سینه وه ی ئه و سووده زانستیانه ی که له میانه ی خویندنه وه و تووژینه وه دا بهر چاوت ده که ون.

جا بۆ زیاتر روون کردنه وه ی خالی یه که م و دووهم هه ندیک زانیاری ده خمه بهر دهستی خوینهر به هیوای سوود

لێ وه رگرتن:

*** خویندنه وه ی کتیب:**

هه ندیک له دانایان و توویانه: (الکتابُ خیرُ جلیس) واته: کتیب باشتترین هاومه جلیس و هاوپی یه.

هه روه ها و تراوه کتیب: (حاضرُ نفعه، مأمونُ ضره، ينشطُ بنشاطك فينبسطُ إليك، ويملُ بملا لك فينقبضُ عنك، إن أدنيتهُ دنا،

وإن أنأيتهُ نأى، لا يغيكُ شرّاً، ولا يفشي عليكُ سرّاً، ولا ينمُ عليك، ولا يسعى بنميمه إليك)^(۱).

واته: کتیب سووده کانی ده ستبه جی و ئاماده یه، بیوه ی و بی زیانه، گۆرچ ده بیته وه به گۆرچ بوونه وه ی تۆ بۆیه خویت

بۆ ده کاته وه، وه بیزار ده بیته به بیزار بوونی تۆ بۆیه خویت لێ ده گریته وه و داده خریته، ئه گه ر نزیکه ی بکه یته وه لیت

نزیك ده بیته وه، وه ئه گه ر دووری خه یته وه ئه ویش لیت دوور ده که ویتته وه، خراپه ی بۆت ناویت، نهینیه کانت ئاشکرا

ناکات، هه وال و قسه ت ناگه یه نیت به که سانی تر، وه هی ئه وانیشته بۆ ناهینیت به مه به سستی تیکدان و ئاشووب گێران.

^(۱) تقييد العلم للخطيب البغدادي لاپه ره: (۱۵۷).

وه (الخطيب البغدادي) فهرموويه تی: (ومع ما في الكتب من المنافع العظيمة، والمفاخر العظيمة، فهي: أكرم مال، وأنفس جمال، والكتاب آمن جليس، وأسر أنيس، وأسلم نديم، وأفصح كليم)^(٣).

واته: كتيب له گهڵ ئه وه شدا كه چه ندين سوودی گشتی و شانازی گه وهی تێدایه بریتی یه له: به پێزترین مال و سامان، به نرخ ترین جوانی، وه کتیب بێ زیان ترین هاومه جلیسه، نهیانی پارێزترین (یان دلخۆشکارتترین) هاوپی یه، بیوهی ترین هاوده مه، پاراوترین قسه که ره .

(قيل لرجل: مَنْ يُؤنسك؟ فضرِبَ على كتبه وقال: هذه، فقيل: مَنْ الناس؟ فقال: الذين فيها)^(٤).

واته: وتراوه به پیاویک: کۆ دلخۆش و دلنه واییت ده کات؟ ئه ویش دای به سهر کتیبه کانییدا و وتی: ئه مانه، وترا: له خه لکی و تی: ئه وانهی که تێیدان .

وه (شفیق بن ابراهیم البلخی) فهرموويه تی: (قلنا لابن المبارك: إذا صليت معنا لم لا تجلس معنا؟ قال: أذهب فأجلس مع التابعين والصحابة، قلنا: فأين التابعون والصحابة؟ قال: أذهب أنظر في علمي فأدرك آثارهم وأعمالهم، ما أصنع معكم؟! أنتم تجلسون تغتابون الناس، فإذا كان سنة مائتين فالبعد من كثير من الناس أقرب إلى الله تعالى، فر من الناس كفرار من الأسد، وتمسك بدينك، يسلم لك لحمك ودمك)^(٥).

واته: وتمان به (عبد الله بن المبارك [١١٨ — ١٨١ك]): بۆچی کاتیك نوێژت ته و او کرد له گه لماندا دانانیشتیت؟ ئه ویش فهرمووی: ده پۆم له گه ل شوینکه وتوان و هاوه لانی پیغه مبه ردا ﷺ داده نیشم، وتمان: ئه ی شوینکه وتوان و هاوه لانی پیغه مبه ر ﷺ له کوین؟

فهرمووی: ده پۆم سهیری زانسته که م ده که م و ده که م به شوینه وار و کرده وه کانیان، چی بکه م له گه ل ئیوه دا؟! ئیوه داده نیشن غه یبه تی خه لکی ده که ن، جا خو ئه گهر بگاته سالی (٢٠٠) دووسه د ئه و دوور که وتنه وه له زۆرینه ی خه لکی نزیک تر ده کاته وه له خوای گه وره، پا بکه له ده ست خه لکی وه کو چۆن پا ده که ییت له ده ست شیڕ، وه په یوه ست ببه به دینه که ته وه و دهستی پیوه بگره ئه و گوشت و خوینه که ت بیوه ی ده بیئت .

وه (محرز بن جبير المروزي) فهرموويه تی: (قيل لابن المبارك: يا أبا عبد الرحمن لو خرجت فجلست مع أصحابك، قال: إني إذا كنت في المنزل جالست أصحاب محمد ﷺ — يعني النظر في الكتب —)^(٦).

واته: وترا به (عبد الله بن المبارك): ئه ی باوکی عبد الرحمن بۆ ده رناچیت له گه ل هاوپی کانتدا دابنیشتیت، ئه ویش فهرمووی: من ئه گهر له مالدا بم ئه و له گه ل هاوه لانی (مُحمَّد) دا ﷺ داده نیشم، واته: سهیری کتیب ده که م .

^(٣) تقييد العلم للخطيب البغدادي لاپه ره: (١٥٨) .

^(٤) تقييد العلم للخطيب البغدادي لاپه ره: (١٦٤) .

^(٥) تقييد العلم للخطيب البغدادي لاپه ره: (١٦٤) .

^(٦) تقييد العلم للخطيب البغدادي لاپه ره: (١٦٣) .

* نووسینهوه و بهند کردنی زانستی به سوود:

پێغه مبه‌ر ﷺ فرمویه‌تی: (قَيِّدُوا الْعِلْمَ بِالْكِتَابِ)^(٧).

واته: زانست به‌ند بکه‌ن به نووسینه‌وه.

وه و تراوه:

الْعِلْمُ صَيْدٌ وَالْكِتَابُ قَيْدُهُ

قَيِّدْ صَيْدَكَ بِالْحَبَالِ الْمُوثَقَةِ

واته: زانست نیچیره‌و به‌ستنه‌وه‌شی به نووسینه‌وه‌یه‌تی .. نیچیره‌كانت به په‌تی قایم به‌ند بکه‌ و بیانبه‌سه‌ره‌وه (بۆ ئه‌وه‌ی له ده‌ستت ده‌رنه‌چن) .

جا ئه‌گه‌ر شیخ ئه‌لبانی هاومه‌جلیس و هاوپییه‌تی ئه‌وه‌موو کتیبه‌ی نه‌کردبایه‌ و ئه‌وه‌موو زانسته به‌ سووده‌ی نه‌نووسیابایه‌ته‌وه ئه‌وا بی‌گومان نه‌ده‌بوو به‌و زانایه‌ی که به‌ نویکه‌ره‌وه و فرموده‌ناسی سه‌رده‌می خۆی بناسریته‌وه .
په‌حمه‌تی خوا له شیخی ئه‌لبانی بی‌ت و گۆپی پر نور بی‌ت .

وصلی الله علی نبینا محمد وعلی آله وصحبه وسلم.

سایتی به ههشت

www.ba8.org

2009 – 1430

هه‌میشه له‌گه‌لمان بن بۆ به‌ره‌مه‌ی نوێ

^(٧) سلسلة الأحاديث الصحيحة رقم: (٢٠٢٦) .

چۆن نوێژ کردن لای مندالە کانمان خۆشه‌ویست بکهین؟

م / : سهرتیب لطفی قادر

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين، وبعد:

روون و ئاشکرایه که به خشینی مندال یه کیکه له به خششه هه ره به رزه کانی خوی گه وه، که وه که به پیزترین و به نرخترین به خشش به باوک و دایکانی ده به خشیت له ژیا نی دنیادا، ئه وه تا خوی گه وه ده فه رمیت:

﴿الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ [الكهف: ۴۶].

واته: مال و مندال زینه و جوانی ژیا نی دنیان.

بی گومان ئه م پرۆسه گه وه به نرخه هه روا به شیوه یه کی ساده و ئاسان ده ستگیر هه چکام له ئیمه نابیت، به لکو پیوستی به هه ول و کۆششی به رده وام و لیبروانه هه یه.

ئه میش ده توانریت له دوو خالدا کۆبکریته وه:

یه که م: چونکه سروشتی مندال وایه زوو زوو ده گۆریت و ناتوانریت له سه ره یه ک بارو شیوازو حاله ت رابگیریت.

دووه م: به هوی ده و روبه رو سروشتی کۆمه لگاوه، به تایبه ت ئه گه ر کۆمه لگایه کی دوور له خوا به رستی و به ها به رزه کان بن که به داخه وه ئه م خاله یان بالی به سه ره به شیکی یه کجار زۆری موسلماناندا کیشاوه.

له ژیا نی ئه مپروماندا، ده توانم بلیم که کۆی وه سائیله کانی له خشته بردن و به هه ده ر بردنی تواناکان سازو ئاماده کراوه وه ک: سه ته لایت، پلیستیشن... هتد. به لکو له مالی هه موو تاکیک له ئیمه ئاماده گی که وه رگرتوو به به رده وای، بۆیه زیاتر

ئه رکی سه رشانی باوکان و دایکانی قورس و گرانتی کردوو، ئه گه ر زوو فریای خویان نه که ون و بیدار نه بنه وه.

ده توانم بلیم: له دوا ی به تا ک زانی نی په ره ردگار (التوحید) تا که کاریک که جیگای گرنگی پیدان و خۆماندو کردن بیت، ئه وه یه چۆن بتوانین مندالە کانمان فی ره نوێژ کردن بکهین، چونکه نوێژ یه کیکه له پایه گرنگه کانی ئایینی پاک و بیگه ردی ئیسلام، وجیا که ره وه ی کوفرو باوه ره، خۆراکی به ده نی عیباده ت و په رسته کانی تریشه.

خوی گه وه له چه نده ها شوین له قورئانی پیروژدا به شیوه یه کی پوون ئاماژه ی بۆ ده کات و ده فه رموویت:

﴿وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا تَسْأَلُكَ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى﴾ [طه: ۱۳۲].

واته: فهريمان بده بههموو تاکه کانی خيزانت تانويژه کانيان بکهن و بهرده وامو کولنه دهر و خورپاگر بن له سهری، ئيمه داوی پزق و پوزی له تو ناکهين، به لکو ئيمه پزق و پوزی به تو دهبه خشين، سهره نجام هر بو خواناسی و پاريزگارييه. بنياتناني پهرستش به ته و اوکاري بيروباوه پ دهرميږديت، چونکه پهرستش روحي بيروباوه پ تيرده کات هرهوها دهرخه ريکه که شيوهی بيروباوه پ بهرجهسته دهکات و دهخاته پرو، مندالیش کاتيک دهچيت به دهم بانگه وازی خواي گه ورهوهو، وه لامي فهريمانه کانی دهادته وه، ئهوا بهو هويه وه ئه و له دهرونيده وه لامي غهريزه يه کی سروشتی خوی دهادته وه و تيري دهکات و ئاوديري دهکات^(۱).

(وه بو ئه وهی چاندنی بيروباوه پ له دهروندا به هيژترييت دهبيت پهرستش به هموو جوړو شيوه کانی ئاودار بيت، بهو جوړه بيروباوه پ له دلدا گه شه دهکات و پهل و پو لي دهادت و خورپاگر دهبيت به رامبه ر گيژه لوکهی ژيان وشله ژانی)^(۲). منداليتيش قوناغی ئه رکباری نييه، به لکو قوناغی ئاماده کردن و مه شق و راهينانه بو گه يشتن به قوناغی ئه رکباری له کاتي بالغ بووندا، تابه جيهيانانی ئه رک و فرهزه کانی لا ئاسان دهبيت، بو ئه وهی له وپه پری ئاماده باشيدا بيت بو چو نه ناو ناخوشيه کانی ژيان به وپه پری متمانه و ئازاد بوونه وه، پهرستشی خواي گه وره ش کاريکی سهرسورپهينره مه زن دهکاته سهر دهروونی مندال، به هوئی ئه وه وه يه که ههست به په يوهندی خوی دهکات به خواي گه وره و بهرزو بی هاوتاه، هر ئه ويشه هه لچونه کانی ناخی هيور دهکاته وه و به هوئی ئه ويشه وه يه هه لچونه کانی توپه يی لغاو دهکات و جله وی دهگری. راسته هه موو مندالیک له سهر فيترهت له دايک دهبيت، هه روهک: پيغه مبهري خوا(ﷺ) فهرمويه تی: (ما من مولود يولد إلا يولد على الفطرة، فأبواه يهودانه أو ينصرانه أو يمجسانه، كما تنتج البهيمة بهيمة جمعاء، هل تحسون فيها من جدعاء؟)^(۳).

واته: هه موو مندالیک له سهر فيترهت له دايک دهبيت، جا دايک و باوکی ده يکه نه جوله که ياخود گاوري يا ناگرپه رست، هه روه کو چو ن ئاژله به تيرو ته و اوی په يدا ده بی، ئايا هيچ دانه يه کی لوت براوی تيډا ده بينيت. له بهر ئه وه ئيمامي (غه زالی) له په يامه که ی (أيهما الولد) دا برياری داوه که و اتای په روه رده هاوشيوه ی جوتياریکه، دړک بژار دهکات، گيا ناموکان له کيلگه که يدا هه لده کيشيت، تارپوه که کی باش بيت و گه شه ی ته و او بکات. (ابن القيم) يش جه ختی له سهر ئه و بهرپرسياريتيه کردووه و قسه ی به جي و سودمه ندی کردووه، وده ليت: هه ندیک له زانايان ووتويانه: خواي گه وره له پوزی دواييدا پرسيار له باوک دهکات دهرباره ی منداله که ی، له بهر ئه وه ی پرسيار له منداله که بکات دهرباره ی باوکی، چونکه چو ن باوک مافی له سهر منداله که يه تی به هه مان شيوه ش مندال مافی له سهر باوکی هه يه^(۴).

(۱) (منهج التربية النبوية للطفل، محمد نوري بن عبدالحفيظ سويد، ص ۳۱۹).

(۲) (تجربة التربية الإسلامية: ص ۴۰).

(۳) (منتفق عليه، وانظر: مشكاة المصابيح: ۹۰).

(۴) (أحكام المولود: ص ۳۳۹).

ئەگەر دایک و باوک ئیمانداریش بن، بەلام سەروشتی دەورووبەرۆ کۆمەلگا دەتوانن کاریگەریانی لەسەر دابنێن و ئاراستەیی پەرۆردەو پێگەیاندنیان بگۆڕن بەشیوەیەکی نەڕینی.

چ پێویستە لەسەرمان تاوەکو هەول و کۆششی بۆ بدەین؟

یەكەم: چونکە ئەم کارە فەرمايشی خۆی گەرەیه، جی بەجی کردنی فەرمانەکانی خۆی پەرۆردگار پوختەیی موسلمان بوونمان دەرەخات، ئەم پوختەیهش بریتییە لە: ملکه چ بوون و جی بەجی کردنی فەرمانەکان و خۆبەدوورگرتن لە قەدەغەکراوەکان.

ئەوەتا خۆی پەرۆردگار دەفەرموویت:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ [التحریم: ۶].

واتە: ئەو ئەو کەسانە کە باوەڕتان هێناوە، خۆتان و خاوخیزانتان بپاریزن لە ئاگرێ کە سوتەمەنییەکی مەرۆق و بەردە.

دووەم: هەرۆهە دووبارە پێغەمبەری خوا ﷺ لەفەرموودەیه کە بە شیوەیەکی زۆر پوون و ئاشکرا فەرموویەتی: (مُرُوا أَوْلَاكُمْ بِالصَّلَاةِ لَسَبْعِ سَنِينَ وَاضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا لَعْنًا)^(۵).

واتە: منداڵەکانتان لەحەوت سالییدا فیڕە نویژ بکەن، وە لە دە سالییدا لەسەر نویژکردن لییان بدەن.

سێیەم: بۆ ئەوەی باوکان و دایکان توشی سەرزەنشستی لای پەرۆردگار نەبن و پرزگاریان بێت لەبازنەیی تاوان.

بۆیە (شیخ الإسلام ابن تیمیة) فەرموویەتی: هەرکەسێک خاوەنداریتی بچوکیک یاخود هەتیویک یا منداڵێکی کرد، و فەرمانی پێ نەکرد بەنویژکردن، ئەوا دواجار تۆڵە لەو گەرەیه دەسێنرێت، چونکە فەرمانی بەو بچوکانە نەکردووە، وەپاشان سەرزەنشستێکی زۆر قورس دەکریت لەسەر نەکردنی ئەم کارە کەبێ فەرمانی خۆی پەرۆردگارو پێغەمبەرەکیەتی ﷺ.

چوارەم: چونکە نویژکردن پەيوەندی نیوان خۆی گەرۆه بەندەکانی، ئیمە دەترسین لەدوای مردنمان منداڵەکانمان لانیەوازو نەخۆش و سەرگەردان بن، بۆیە لەهەموو پوویەکەو هەولەدەین و خۆمان ماندوو دەکەین، تاکو ژيانیکی ئاسودە و خوشیان بۆدەستەبەر بکەین، ئەو چۆن لییان دلنیا بین لەکاتی کە دەبینین ئەم پەيوەندییە نیوانیان پچراو! کە ئەوپەری سەر گەردانی و سەر لێ شیواویە.

پنجەم: بەزەیمان پێیاندا دیتەو، و دلان ئیش دەکات کە دەبینین نەرەحەتییهکی دنیایان توش بوو، ئەو بۆ بەزەیمان پێیاندا نایەتەو کە بخێنە دۆزەخەو؟! یاخود چۆن وازمان لێ هێناون تاکو بین بە هاونشینیی (سەقەر) کەهیچ ناهیلێت و هەموو شتێک لوش دەدات؟! .

(۵) (رواه أبو داود، وصححه الشيخ الألباني في: صحيح سنن أبي داود: ۵۰۸، ۵۰۹).

شه شه م: چونكه نوێژ پوناکییه، بابه دل گوی بگرین بۆ ووته که ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) که ده فهرموویت: (وجعلت قرة عینی فی الصلاة)^(٦). واته: روناکی چاوه کانم له نوێژه کانمدایه. ههروه ها مندا له کانمان سپارده و ئه مانه تن له ژێر ده ستماند، و هه مووشمان هیواخوازین له پاشه پۆژدا پیاو چاک و پوو له خوا ده ربچن و سه رفرازو سه رکه وتنی هه ردوو دونیا بن. هه وته م: نوێژ کردن یه که م کرداره که له رۆژی دوایدا مرقف لپرسینه وه ی له گه لدا ده کریت له حه قی خوی گه ورده دا: (ان اول ما يحاسب به العبد يوم القيامة من عمله الصلاة)^(٧).

چۆن ده توانین ناره حه تی و هه ول و کۆششی ئه م به رپرسیاریتییه له ئه ستۆبگرین؟.

(ئهی ده ست به کار (کفیل) گه ر به رپرسیاریتی مندا لێ پێدراو له پێگه ی خراپدا به ره لالت کرد، ده ترسم سزات دوو قات بیئت، سزا بدرییت له سه ر لیل کردنی ئه و گه وه ره زۆر ریز لێنراوه به سزایه کی زۆر توند، له و تاوانه گشتیه شدا به شیکی سه پێنراو وه رده گریت)^(٨).

ئه مه کاریکی له خۆپاوه ساده نییه، چونکه هه لس و کهوت و مامه له کردنه له گه ل نه فسی مرقفا، شتیکی ئاساییه ئه گه ر ناره حه تی و هیلاک بوونیکی تییدا بیئت، به لکو له راستیدا هه ول و ماندو بوونیکی زۆر ناره حه ته، به لی ده کریت به جی به جی کردنی ئه م خالانه ی خواره وه، نزیکه ناره حه تییه کانمان له لاسووک بیئت، له ده ره نجامدا هه وله کانمان بیپێکی.

١- چونکه هیشتا له ته مه نیکی مندا لێان، تاراده یه ک کۆنترۆل کردنیان کاریکی ئاسانه.

٢- گرنگی پێدان و خه م خۆری له سه ره تاوه به شیوه یه کی دروست و باش، دواچار له داها توودا به ره مه یکی باشی ده بیئت، هه ر بۆیه ئیمامی (غه زالی) ده لێت: مندا ل سپارده یه لای دایک و باوکی و دل بی گه ردی وه ک گه وه ریکی سافی بی نه خش و نیگار وایه، بۆیه ئاماده یه بۆ هه موو شتیکی که نه خشی له سه ر بکریت و ئاره زووی بۆ هه موو ئه و شتانه هه یه که سه ره نجی بۆ رابکیشریت، جاگه ر له سه ر چاکه راهینراو فیکرکرا ئه و له سه ر ئه و چاکه یه په ره رده ده بیئت....، خو ئه گه ر له سه ر خراپه راهینراو وه کو ئاره ل پشت گوی خرا، ئه و به ده ختی و تیاچوون ئاکامه که ی ده بیئت و ئوبالیشی له ئه ستوی په ره رده که رو سه ره رشتیاره که یه تی^(٩).

٣- چاوه پوانی ئه جرو پاداشت بین لای خوی گه وره: له به ر فه رموده که ی سه ره ره مان (محمد) ﷺ که ده فهرموویت: (من دعا الى هدى كان له من الاجر مثل اجور من تبعه، لا ينقص من اجورهم شيئاً)^(١٠).

واته: هه رکه سیکی بانگه وازی خه لکی بکات بۆ هیدا یه ت و چاکه، ئه و ئه جرو پاداشتی ئه و که سه ی ده ست ده که ویئت که کاری پێ کردووه، به بی ئه وه ی له ئه جرو پاداشتی ئه و که م بکات.

(٦) (رواه أحمد والنسائي، وصححه الشيخ الألباني في: صحيح الجامع الصغير: ٣١٢٤).

(٧) (رواه الترمذي والنسائي وابن ماجة، وصححه الشيخ الألباني في: صحيح الجامع الصغير: ٢٠٢٠).

(٨) به رنامه ی پیغه مبه ری خوا (ﷺ) بۆ په ره رده ی مندا ل، نویسنی: محمد نور عبد الحفیظ سوید، ص ٣٢.

(٩) (هه مان سه رچاوه ی پێشو: ص ٣٣).

(١٠) (صحيح الجامع الصغير: ٣٧١٣).

وه بهر دهوام مه به سستی سهره تاو کو تایمان په سهند کردن و پازی کردنی خودای گه وره بیټ، ئه وه تا خوی گه وره ده فهرموویټ: ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا﴾ [العنکبوت: ۶۹].

واته: ئه وانه ی له پیناوی ئیمه دا و بۆ به ده ست هیئانی په زامه ندی ئیمه هه ول و کوششیان کردووه و خویان ماندو کردووه سویند به خوا به راستی ئه وانه پینمووی ده که ی بۆ هه موو پیگه یه کی چاک و دروستی خۆمان. ئه گه ر ئه مه له ناخماندا بوونی هه بیټ به بهر ده وامی هیه کاتیک بیتاقتی و وه ره س بوون پوومان تی ناکات، هاوزه مان له به خته وه ری و ئاسوده یی دا ده ژین، چونکه له سهر باشتین پیگه یین.

۴- ئارامگرتن و هیمنی و له سه رخوی، وه ک جی به جی کردنیک بۆ فه رمانه که ی خوی په روه ردگار که ده فهرموویټ:

﴿وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلَاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا لَا تَسْأَلْ رِزْقًا نَحْنُ نَرْزُقُكَ وَالْعَاقِبَةُ لِلتَّقْوَى﴾ [طه: ۱۳۲].

واته: فه رمان بده به هه موو تا که کانی خیزانت تا نوێژه کانیان بکه ن و بهر ده وام بن کو ئنه ده رو خوراکر بن له سهری، ئیمه داوای پزق و پوزی له تو ناکه یین، به لکو ئیمه پزق و پوزی به تو ده به خشین.

نابیت سهرقال بوون به کارو کاسبیه وه و امان لی بکات ئه م کاره گرنگه مان له بیر به ریته و، به لکو پیویسته باشتین گرنگی پی بدریت به سهر په رشتی په روه ردگار له سهری هه موویشیه وه نوێژکردن پاککردنه وه ی ناخ و ده رون.

چونکه هه رخوای گه وره خوی پزق و پوزی ده ره، ده بیټ بهر ده وام ئه ومان له یاد بیټ تاله ژیاندا بین پزق و پوزیمان به دواو ده یه به بهر ده وامی به هه مان شیوه ی مردن، به پیچه وانه ی ئه وه ی که ئیمه پیشبینی ده که یین.

۵- ده ربړینی ملکه چ بوون بۆ خوی گه وره به پارانه وه و دوعا کردن: ﴿رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ

دُعَاءَنَا﴾ [إبراهيم: ۴۰]. واته: په روه ردگارم خۆم و نه وه کانم بگیړه له و که سانه ی که ئه نجامده ری نوێژن به چاکی، په روه ردگارا دوعا و نزام گیرا بکه .

وه داوای کۆمه کی کردن لی، چونکه هه رگیز به هه ول و کوششی خۆمان هیواو ئاواته کانمان به ده ست نایه ت به ته واوی، ئه گه ر خوی گه وره سهر که وتومان نه کات و یارمه تی ده رمان نه بیټ، به لکو پیویسته بهر ده وام بیارپینه وه و هیواپراو نه بین، باشتین پارانه وه ش پارانه وه یه به ناوو سیفاته کانی خوی گه وره .

به پشتیوای خوی گه وره له ژماره کانی دواتر، دريژه به م باسه ده دین و زیاتری له سهر ده نو سین، ئومید ه وارم توانی بیټم تیشکی کم خستبیته سهر ئه م باسه و بهر چا و پوونیه کم نیشانی دایکان و باوکان دابیټ بۆ په روه ده کردنی پۆله کانیان له کو تایدا: ده خوازم له دایک و باوکان و سهر په رشتیکارانی مندالان، به و په ری هه ست کردن به بهر پر سیاریتی یه وه نه وه کانیان پیبگه یه نن، تا وه کو له پوزی دوایدا پوسی بهر ده م لیپرسینه وه ی په روه ردگار بن، که ئه و په ری سهر به رزی و سهر فراز بوونه، ده نا به پیچه وانه وه توشی دلساردی و بی ئومید بوون ده بن که به هیه ک شیه یه ک ئا له و پۆژده دا سودو قازانجمن پی ناگه یه نیټ.

سه رچاوه کان

- ١- القرآن الكريم.
- ٢- منهج التربية النبوية للطفل، تأليف: محمد نوري بن عبد الحفيظ سويد، الطبعة الأولى، دار ابن كثير.
- ٣- كيف نحب الصلاة لأبنائنا، تأليف: در أماني زكريا، الطبعة الأولى، ١٤٢٨هـ، ٢٠٠٧م، دار النعيم.
- ٤- قاموس الباكورة، عربي - كردي، گيو المكرياني، الطبعة الأولى، ٢٠٠٥م دار مؤسسة آراس .

وآخر دعوانا أن الحمد لله رب العالمين،
وصلی الله وسلم على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين.

سایتی به ههشت

www.ba8.org

2009 – 1430

هه میشه له گه لمان بن بو به ره می نوی

ساتیک له باسی مردن و سامناکی سه ره مه رگدا

کۆمه / محمدی کانی سارد
 وتار خوێن له مرگهوتی: الفهقان
 له شورش / چه مچه مال

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين، والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وأصحابه وأتباعه الى يوم الدين .

له راستیدا ئێمه له سه رده ميکدا ده ژين که مادده و شه هه وات زال بووه به سه ر ژۆريک له خه لکيدا، وه ژۆريک له خه لکی بئ ناگان له گوێرايه لی په روه ردا گاريان يويه به پيويستم زانی ئه م ساته به سه ر به رين له خزمه تی چه ند ئايه ت و فه رموده يه کی پيغه مبه ردا ﷺ، له گه ل هه ندی له وته ی زانايان، ده رباره ی مه رگ و نا په حه تی حاله تی پوح ده رچون، که ميک بدويين له باره ی ئه و حه قيقه ته ی که نا پرسى له گه وره و بچوک و به ته مه ن و ساوا .

خوشک و برا به پيژه کانم:

وه رن با پيکه وه ئه م ساته به رينه سه ر به بير کردنه وه له و کاته ی که دريژ ده بين له سه ر جيگه، ئه و حاله ته ی که که س و کارمان تيدا ئوميد برن له وه ی که پزيشکه کان چاره سه رمان بکه ن، ئه و حاله ته ی که زمانمان ده شکييت وه يژ له جه سته ماندا نامينييت و په نگمان زه رد ده بيت.

خوای گه وره و ميه ره بان ده فه رمووييت:

﴿وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ ذَلِكَ مَا كُنْتَ مِنْهُ تَحِيدُ﴾ [١٩: ٥].

واته: ناخوشي و نا په حه تی مردن هات به بئ گومان له گه ل ئه و راستييه دا که پيشت له بير کرابوو ئه م مردنه ش ئه و حه قيقه ته يه که تو ئه ی ئينسان پات ده کرد له ده ستي، به و مانايه ی له بيری خوتت ده برده وه به خه له تاندين به دونيا و نيعمه ته به راوه کانی دونيا.

ئه و مردنه ی که تيك شکينه ري شه هه وات و ئاره زو بازیه کانه، ئه و مردنه ی که پيغه مبه ران (سه لامی خوايان له سه ر بيت) په نايان گرتوو به خوا ليی، ئه و مردنه ی که هه ر که س بيری بيت تام و له زه ت و خوشيه کانی دونيا ی لی ئه شيوي.

په روه ردا گارمان ده فه رمووييت:

﴿فَلَوْلَا إِذَا بَلَغَتِ الْحُلُقُومَ وَأَنْتُمْ حِينِيذٍ نَنْظُرُونَ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنْكُمْ وَلَكِنْ لَا بُدَّ مِنْهُ فَلَوْلَا إِنْ كُنْتُمْ عَيْرَ مَدِينٍ تَرْجِعُونَهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ [الواقعة: ٨٧].

واته: ئه ی ئينسانه کان بۆ بير ناکه نه وه کاتيک پوح گه يشتوه ته گه روتان، واخه ريکه ده رده چييت (بۆ بيریک له حالى خوتان و ئه و نه خوشه تان ناکه نه وه) وه ئيوه له و کاته دا وا ته ماشای ده که ن (له لايه ک به زه ييتان به نه خوشه که تاندا ديته وه،

له لایه کی تر له بیرى ئهوه دان چۆن و به چ شیویهك ههولێ چاره سه ری بدهن) جا دهفه رموویت: وه بزانی که ئیمه به زانیاری و بینین وتوانای خۆمان نزیك ترین له و مردوو له ئیوه به لām ئیوه نابینن و ههست ناکهن (فریشته کان له ئیوه لای نزیك ترن)، دووباره ئهوه بۆ تی نافکرن که ئه گهر وای لیک دهده نه وه که نامرن و مو حاسه بهی دوا پۆژ ناکرین، (یان به مانایه کی تر) گهر وای ده زانی که لاوازو کزۆل و که م دهست لآت نین، ئه و دهیگه پنه وه و نایه لآن بمریت، ئه گهر راست گۆن. به لām فه رمانی مردنی هه ر که سیک ده رچی ت هیز نییه ته نها چرکه یه ک ته مه نی دریز بکات، خوای گه وه کۆتایی ته مه نمان به خیر بگێریت إِنْ شَاءَ اللَّهُ.

پیغه مبه رمان ﷺ ده فه رموویت: (أَكْثَرُوا ذِكْرَ هَازِمِ اللَّذَاتِ)^(۱).

واته: زۆر بیر له له ناو به رو تیک شکینه ری شه هه وات و خوشیه کان بکه نه وه که مردنه.

واته: زۆر بیر له و مردنه بکه نه وه که گهر دن به مل هور په کان که چ ده کات و چۆک به تاغوتان شل ده کات.

زۆر له بیرى ئه و مردنه دا بن که پیش ئیوه که سی نه هیشت، بۆ ئه وهی به هۆیه وه نه خه له تین به و دونیایه ی که (لو دام لغیرک لما وصلت إلیک) ئه و دونیایه ی ئه گهر بمایا بۆ پیش تۆ نه ئه گه یی به تۆ.

کوان پیغه مبه ران (سه لامی خوایان له سه ر بی ت)، کوا ئه و پیغه مبه ره ی که په روه ردگار ده رباره ی ده فه رموویت: ﴿وَمَا جَعَلْنَا لِإِسْرَءِیْلَ مِنْ قَبْلِكَ الْخَلْدَ أَفَإِنَّ مَتَّ فَهُمْ الْخَلْدُونَ﴾ [الأنبیاء: ۳۴].

واته: ژیا نی نه بر او ه ییمان دانه ناوه بۆ هیچ که س له پیش تۆ دا، ئه گهر تۆ بمریت، ئایا ئه وان ده مینن به به رده وامی؟

ئیمامی پایه دار سه نه ی به صری (په حمه تی خوای لی بی ت) ده فه رموویت: (فضح الموت الدنيا، فلم يترك لذي لب فيها فرحاً، وما أُلزم عبد قلبه الموت إلا صغرت الدنيا عليه، وهان عليه جميع ما فيها).

واته: مردن له راستیدا ئابروی دونیای بردوو، وه هیچ خوشیه کی بۆ خاوه ن هۆش تیدا به جی نه هیشتوه، وه هیچ به نده یه ک نییه هیچ کات که دلێ په یوه ست بی ت به مردنه وه ئیلا دونیا و هه مو ئه وانه شی که تییدا یه له لا بچوک و که م نرخ ده بی ت.

أيا عبد كم يراك الله عاصيا

حريصا على الدنيا وللموت ناسيا

أنسيت لقاء الله والحد والثرى

ويوما عبوسا تشيب فيه النواصيا

ولو أن الدنيا تدوم لأهلها

لكان رسول الله ﷺ حيا وباقيها

(۱) (صحيح الجامع الصغير: ۱۲۱۰، وصحيح سنن النسائي: ۱۸۲۴، ومشكاة المصابيح: ۱۶۰۷).

واته: ئه‌ی به‌نده‌ی لاواز چهند جاره خۆی گه‌وره ده‌تبێنێ به‌سه‌رپێچی کاری، سوری له‌سه‌ر دونیای فانی و مردنت بیر چوو، بۆ گه‌یشتن به‌په‌روه‌ردگاری ناو له‌حدی تاریک و کرم و میروت بیرچوو، وه‌ پۆژیکت بیرچوو که‌تال و په‌ش و تاریکه‌، که‌ قژی پێشه‌ سه‌ر تێیدا سپی ده‌بیّت، وه‌بیزانه‌ که‌ ئه‌گه‌ر دنیا بۆ که‌سی سه‌ر زه‌وی بمایا ئه‌وا بۆ پێغه‌مبه‌ری خوا ده‌ما ﷺ.

دایکی باوه‌رداران عایشه‌ (خۆی لی‌ پازی بیّت) له‌نه‌خۆشی سه‌ره‌مه‌رگیدا بوو، ابن عباس (خۆ له‌ هه‌موویان پازی بیّت) هاته‌ ژووره‌وه‌ بۆ لای، هه‌ندێ له‌چاکه‌کانی که‌ په‌روه‌ردگار پێی به‌خشیبوو یادی خسته‌وه‌، ئه‌ویش (خۆی لی‌ پازی بیّت) فه‌رمووی:

(یا ابن عباس دعني منك ومن تزكيتك فوالله لوددت اني كنت نسيا منسيا)^(٢).

فه‌رمووی: ئه‌ی عبدالله ی کورێ عباس لی‌م گه‌پێ، وه‌ ئه‌م ته‌زکیه‌ و پاک کردنه‌وه‌یه‌م بۆباس مه‌که‌، سوێند بێ به‌خۆ خۆزگه‌ی ئه‌وه‌ ده‌خوایم که‌ شتیکی که‌م نرخێ له‌بیرخراو بومایه‌.

بۆ دایکی نیمانداران ئه‌و خۆزگه‌یه‌ ده‌خواییت؟

تۆ بلی ئه‌به‌ر هه‌ژاری و که‌م ده‌ستی بوبی!

یان له‌به‌ر خراپی، وه‌ک شیعەکان ده‌یلێن، - له‌عنه‌تی خۆیان لی‌ بیّت -!

نه‌خێر له‌به‌ر سامناکی حاله‌تی پۆج ده‌رچون و ترسناکی ئه‌هوالی دواپۆژ -خۆی گه‌وره‌ په‌نامان بدات-، له‌م کاته‌ پێ ترسناکه‌دا شه‌یتانی دواپوێ شه‌په‌نگیزیش چالاکیه‌کانی زۆر زیاتر ده‌کات بۆ ئه‌وه‌ی له‌ده‌ستی ده‌رنه‌چێت،

یه‌کی له‌پیاو چاکان ده‌فه‌رمووی: له‌لای نه‌خۆشیک بووم له‌سه‌ره‌ مه‌رگدا بوو، پێیان ده‌وت: بلی (لا إله إلا الله) ئه‌ویش ده‌یووت: نه‌خێر نه‌خێر، دوا ئه‌وه‌ی که‌می‌ک حالێ باشتر بوو، بۆیمان باس کرد، ووتی: دوو شه‌یتان هاتن بۆ لام، له‌لای پاست و چه‌مه‌وه‌ وه‌ستان، یه‌کیان ده‌یووت: له‌سه‌ر ئایینی جوله‌که‌ بمه‌ره‌، چونکه‌ باشتی ئایینه‌کانه‌، ئه‌وی تریش ده‌یووت: له‌سه‌ر ئایینی گاوری بمه‌ره‌ چونکه‌ باشتی ئایینه‌کانه‌، منیش پێم ده‌وتن: نه‌خێر نه‌خێر^(٣).

که‌وابو بپروانه‌ حاله‌ت ئه‌ی ئینسانی بێ ئاگا له‌مه‌رگ، بپروانه‌ چیت به‌سه‌ر دێت له‌کاتی که‌ له‌سه‌ر جیگه‌ که‌وتویت، توانات لی‌ بپروانه‌ جه‌سته‌ت تیک شکاوه‌،

ئه‌و لاشه‌ی ماندو نه‌بوو به‌عیباده‌ت و په‌رستن،

ئه‌و ده‌سته‌ی چه‌ندین که‌سی بێ تاوانی توش کرد،

ئه‌و چاوه‌ی نه‌ده‌پروکا له‌ ناموسی خه‌لکی،

ئه‌و قاچه‌ی شه‌که‌ت و ماندو بوو به‌ دزی کردن و خراپه‌ کاری و.....

(٢) (أخرجه أبو نعيم في: الحلية: ٤٥/٢).

(٣) (التذكرة للقرطبي: ص ٣٤) (القيامة الصغرى للأشقر: ص ٣٠)

﴿ وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ ﴾ [سبا: ۵۴]

واته: دواى ئهوهى خراپه کاران خراڼه دۆزهخهوه بهر بهست دانرا له نیتوان ئهوان و ئهوهى که ئهوان ههزی پیده کهن له شه ههوات و خوشیه کان و مال و منداڵ، که وابو ته نها ده مینن له گه ل کرده وه کانیا ندا.

خوای گه وره له نایه تیکی تر دا ده فه رموویتی: ﴿ اَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّسَيَّدَةٍ ﴾ [النساء: ۷۸].

واته: له هه ر جیگه و شوینیك بن مردنتان پی ده گات ئه گه ر له قه سرو ته لاره زۆر به زرو به هیزه کانیشدا بن. سویند به خوا پیتان ده گات و قوتارتان نابیت له دهستی.

تابعی به ریژ (ربیع بن هیشم) (په حمه تی خوای لی بیّت) ده فه رموویتی: (أَكثَرُوا ذَكَرَ هَذَا الْمَوْتِ الَّذِي لَمْ تَذُقُوا قَبْلَهُ مَثَلَهُ).

واته: زۆر بیر بکه نه وه له و مردنه ی که له پیشترا وینه ی ئه وتان نه چه شتووه.

ئیمامی (القرطبي) (په حمه تی خوای لی بیّت) به م شیوه یه وه سفی مردن ده کات و ده فه رموویتی:

(اعلم أن الموت هو الخطب الأفظع، والأمر الأشنع، والكأس الذي طعمها أكره وأبشع، وأنه الأهدم للذات، والأفطع للراحات، والأجلب للكريهات، فإن أمراً يقطع أوصالك، ويفرق أعضاءك، ويهدم أركانك، هو الأمر الأفظع، والخطب الجسيم، وإن يومه هو اليوم العظيم)^(۴)

واته: بزانه که مردن کاریکی ویرانکاری خواسته کانه و ترسناکه، وه مردن ئه و کوپه یه که خواردنه وه ی بیژراوترین و قیزه و نترینی تامه کانه، وه مردن ئه و راستیه یه که تیك شکینه ری ئاره زو خوشیه کانه، وه تیکدرو ویرانکاری هه وان ه وه و پشوو دانه، وه هۆکاره بۆ هاتنی ناخوشیه کان - بۆ هاتنی ناره حه ت ترینی دیمه ن - چونکه راستیه ک په یوه ندیه کانت بپچرینی و ئه ندامه کانت پارچه پارچه بکات و پایه کانی ژیا نت بپوخی نی، به راستی کاریکی ویرانکارو تیك ده ری ژیا نه.

خوشکی به ریژم برای خوشه ویستم:

ئمه راسته قینه یه، به لام ئه م باسه با واما ن لی نه کات مردمان وه کو دپنده یه کی نابوت، یان دوژمنیکی سه رسه خت بیته پیش چاو، به لکو با به رده وام له یادمان بیّت، چونکه سیفه تی ئه و که سانه یه که ژیرن، وه کو سه روه رمان ﷺ ده فه رموویتی:

(وَأَكْسَهُمْ أَكْثَرَهُمْ لِلْمَوْتِ ذِكْرًا، وَأَحْسَنَهُمْ لَهُ اسْتِعْدَادًا، أَوْلَئِكَ الْأَكْيَاسُ)^(۵).

واته: ژیرترینی باوه پداران ئه وان ه که زۆر مردنیا ن له یاده و به جوانترین شیوه خویان بۆ ئاماده کردوه، به راستی ئه وان ه ن هۆشیارو ژیر.

(۴) (التذكرة للقرطبي: ص ۲۴).

(۵) (الزهد الكبير للبيهقي: ۴۵۹، وصحيح سنن ابن ماجة: ۴۲۵۹، وسلسلة الأحاديث الصحيحة: ۱۳۸۴، وصحيح الترغيب والترهيب: ۳۳۳۵).

یحیی بن معاذ الرازي (په حمه تی خوی لی بیت) ده فهرمویت: (العلاء ثلاثة: من ترك الدنيا قبل أن تتركه، وبني قبره قبل أن يدخله، وأرضي خالقه قبل أن يلقاه)^(۶)

واته: هوشمهندو عاقل و ژیره کان سیانن:

۱- که سیک واز له دنیا بهینیت پیش نه وهی دنیا واز له م بهینیت به وهی که تیدا توشی هلدیران بیت.

۲- که سیک گوره کهی دروست و ناماده بکات پیش نه وهی بجپته ناوی، واته بهرده وام گوری بیر بیت .

۳- که سیک الله پازی بکات پیش نه وهی بگاته خزمه تی.

که و ابو نهی نهو که سهی ته نهی بۆ دنیا هول ددهیت، نهی نهو که سهی بۆ به ده ست هیانی کورسی و ده ست لالت نیمان و باوه په کت له خه ته ردايه، نهی نهو که سهی بۆ پله یه کی پر ئاژاوه و ماف خواردن و خوا له بیر چون هول ددهیت، واده زانن دنیا هه رئاو پوون ده بیت، واده زانن کورسی ژیرتان کون نابیت، واده زانن پله ی پر له سته متان تا سه ر ده بیت !!!

﴿قُلْ فَادْرَأُوا عَنْ أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ [آل عمران: ۱۶۸].

واته: به مونا فیقین بلئ: مردن دوور بخه نه وه له نه فسی خوتان و مه یه لن مردنتان پی بگات نه گهر پاستگون.

(عن بعض الحكماء أنه نظر إلى أناس يترجمون على ميت خلف جنازته فقال: لو تترجمون على أنفسكم لكان خيراً لكم أما

أنه قد مات ونجا من ثلاثة أهوال: أولها رؤية ملك الموت، والثاني مرارة الموت، والثالث خوف الخاتمة).

واته: یه کی له پیاو باشان پوژیک ته ماشای چه ند که سیکی کرد، زور به زه بیان به مردویه کدا ده هاته وه له دوی جه نازه که یه وه، فهرمووی: نه گهر به زه بیتان به نه فسی خوتاندا بیتنه وه زور بوتان باشتره، به لام نهو مردو له سی ناره حه تی دهر بازی بوو، یه که میان: بینینی ملک الموت، دوه میان: تالی مردن و پوح دهرچوون، سییه میان: ترسان له کوتای ته مه ن (واته/ عاقیبه ته شه پی).

داواکارم له خوی گه وره و میهره بان به بیرو باوه په وه بمان ژینیت، وه له سه ری بمان مرینیت، وه له پوژی شهرمه زاری دوا پوژدا له گه له ده ستی یه کخوایه رستاندا کومان بکاته وه ان شاء الله،

وه خوی گه وره نه م باسه کورته بکاته هوکاریک بۆ گه رانه وه مان، وه دین و ئیمانی هه موو لایه کمان سه لامه ت بکات ان شاء الله

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

وصلی الله علی نبینا محمد وعلی آله وصحبه وسلم.

=====

سایتي بههشت

www.ba8.org

2009 – 1430

هه میسه له گه لمان بن بۆ به ره می نوی

چەند پرسیارێك دەربارەی حوكمەکانی حەیز لە نۆیژو رۆژوودا

✍ زانای پایەبەرز: محمد بن صالح العثیمین
وەرگیرانی: دایکی ئالاء

الحمد لله رب العالمين والصلاة والسلام على نبينا محمد وعلى آله وصحبه أجمعين، وبعد:

ئەمانە کۆمەڵێک پرسیارن کە تایبەتن بە حوكمەکانی حەیز لە کاتی نۆیژو رۆژوودا کە ئاراستەی زانای پایەبەرز شیخ (محمد بن صالح العثیمین) کراوە (رەحمەتی خۆی لی بیئت) لەبەر گرنگی وەرگیراوە تا سودەکەی گشتی بیئت إن شاء الله.

(پ ۱/ ئەگەر ئافەرەتێک راستەوخۆ پاش نۆیژی بەیانی پاک بوووە ئایا دەتوانی ئەو رۆژە بەرۆژوو بیئت؟ وە ئایا ئەو رۆژە ی بۆ دەژمێردرێت یان دەبیئت بیگریتهوه؟

و/ ئەگەر ئافەرەتێک پاش نۆیژی بەیانی پاک بوووە بۆ گرتنی ئەو رۆژە زانایان دوو بۆچونیان هەیە:

۱- باقی ئەو رۆژە بەرۆژوو دەبیئت و بەلام بۆی ناژمێردرێت و پێویستە بیگریتهوه، ئەمە بەناوبانگە لای مەزەهەبی ئیمامی ئەحمەد (رەحمەتی خۆی لی بیئت).

۲- پێویست ناکات باقی ئەو رۆژە بەرۆژوو بیئت لەبەر ئەوەی دروست نییە ئەو رۆژە بەرۆژوو بیئت کە سەرەتاکەی لە حەیزدا بوووە بە رۆژوگر دانانرێت.

وە مادەم رۆژووەکەی دروست نەبیئت ئەو کاتە رۆژوو گرتنی باقی رۆژە کە سودی نییە.

وە بە هەردوو بۆچونە کە پێویستە رۆژووەکەی بگریتهوه.

پ ۲/ ئەگەر ئافەرەتێک پاک بوووە پێش نۆیژی بەیانی بەلام دوا نۆیژی بەیانی خۆی بشوات و نۆیژ بکات و رۆژووی ئەو رۆژە بگریت ئایا پێویست دەکات ئەو رۆژە بگریتهوه؟

و/ ئەگەر لە رەمەزاند ئافەرەتی حەیزدار بە دەقیقەیک پێش نۆیژی بەیانی پاک بوووە، وە دلتیا بوو ئەو رۆژووەکەی تەواوە پێویست ناکات بیگریتهوه، چونکە کاتی ئەو بەرۆژوو دەبیئت پاک بۆتەوه و ئەگەر چی خوشوشتنە کەیشی بکەوێتە دوا نۆیژی بەیانی ئاساییە.

وهكو كه سێك وایه كه غوسلێ له سهر بێت و دواى نوێژی به یانی خۆی بشوات و پاششیوی کردوووه و خۆی نه شوشتوووه تا دواى نوێژی به یانی و رۆژوووه کهیشی تهواوه .

وه لێره دا ده مه ویت ئاگاداری ئه و ئافره تانه بکه مه وه كه به هه له تیگه یشتوون و وا ده زانن كه ئه گهر رۆژیک به رۆژوو بن و دواى رۆژوو شکاندن بکه ونه حه یزه وه تا نوێژی عیسا ئه و ئه و رۆژوو یان بۆ ناژمێردی، به لام ئه مه هه له یه و هیه بنه مایه کی نییه، به لکو ئه گهر به یه كه ده قیقه پاش خۆر ئاوا بوون توشی حه یز بێت ئه و رۆژوووه که ی تهواوه و هیهی له سهر نییه .

پ/٣ ئایا پێویسته له سهر زه یستان به رۆژوو بێت و نوێژ بکات ئه گهر پێش چله ی پاک بێته وه ؟

و/ به لێ زه یستان که ی پاک بووه وه پێش چله ی پێویسته له سهر ی نوێژ بکات و به رۆژوو بێت ئه گهر له ره مه زاندا بوو، وه دروسته بۆ هاوسه ره که ی که لێ نزیك بێته وه له بهر ئه وه ی پاک بۆته وه و هیه شتیک نییه رێگری بکات له م شتانه .

پ/٤ ئه گهر بێت و ئافره ت سوپی مانگانه ی هه شت رۆژ یان حه وت رۆژ بێت وه هه ره ها جاریک یان زیاتر له م ماوه یه زیاتر روویدا حوكمی چیه ؟

و/ ئه گهر بێت و ئافره ت سوپی مانگانه ی حه وت رۆژ یان هه شت رۆژ بێت هه ره ها ئه م ماوه یه زیادی کرد بۆ ئه یان ده یان یانزه رۆژ ده بێت چاوه پێ بکات و نوێژ نه کات تا پاک ده بێته وه له بهر ئه وه ی پێغه مبه ری خوا ﷺ ماوه ی دیاری نه کردوووه بۆ حه یز، خوا ی گه وه ره ده فه رمیت: ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى﴾ [البقرة: ٢٢٢] .

هه تا ئه م خوینه بمییت ئه و ئافره ته له سهر ئه و حاله ده بێت تا پاک ده بێته وه و خۆی ده شوات و نوێژ ده کات، ئه گهر له مانگی داها تودا ئه م ماوه یه که می کرد هه رکاتیك پاک بووه وه خۆی ده شوات ئه گهر وهك مانگی پێشوویشی نه بێت .

گرنگ ئه وه یه هه رکاتیك ئافره ت له حه یزدا بێت نوێژ نا کات ئیتر ئه گهر ئه و حه یزه وهك مانگی پێشوی بێت یان که متر یان زیاتر .

پ/٥ ئایا ئافره تی زه یستان چاوه پێ ی چله ی ده کات و نوێژ نا کات و به رۆژوو نابێت، یا خود په یوه سته به نه مانى خوینه وه، هه رکاتیك پاک بووه وه نوێژ ده کات؟ وه ئایا که مترین ماوه ی پاک بوونه وه چه نده ؟

و/ ئافره تی زه یستان کاتیکی دیاری کراوی نییه به لکو هه رکاتیك خوینی هه بێت نه نوێژ ده کات و نه به رۆژوو ده بی و نه له گه ل هاوسه ره که ی کۆ ده بێته وه، وه هه ر کاتیك بینى پاک بۆته وه ئه گهر پێش چله یش بێت ته نانه ت ده رۆژ یان پێچ رۆژ بێت ئه و نوێژو رۆژووی خۆی ده کات و ئاساییه .

پ/٦ ئه گهر له رۆژانی ره مه زاندا ئافره ت چه ند دلۆپه خوینیکی که م به رده وام بوو له گه لیدا به درێژیی مانگی ره مه زان ئایا رۆژوووه که ی تهواوه یان نا ؟

و/ به لێ رۆژوووه که ی دروست و تهواوه ئه م چه ند دلۆپه خوینه هیه شتیک نییه و به لکو له ده ماره وه یه، وه له ئیمامی عه لیه وه ﷺ ده گێر نه وه که ده فه رمیت: ئه م چه ند دلۆپه خوینه وهك خوین بهر بوونی لوت وایه و به حه یز دانانریت، به لام ئه گهر له کاتی سوپی مانگانه یدا بێت ئه و به حه یز داده نریت .

پ۷/ ئەگەر ئافەرت ھەستی بە خوین کرد پيش دابەزینی لە پيش خۆر ئاوا بوون، یان ھەستی بە ئازاری ھەیز کرد ئایا رۆژووی ئەو رۆژەى دروستە یان بیگپریتەوہ؟

و/ ئەگەر ئافەرت ھەستی بە خوین کرد پيش دابەزینی بەلام دانەبەزى پيش خۆر ئاوا بوون، یان ھەستی بە ئازاری ھەیز کرد بەلام دانەبەزى تا دواى خۆر ئاوا بوون ئەو رۆژووی ئەو رۆژەى تەواوہ و ناگپریتەوہ.

پ۸/ ئەگەر ئافەرت خوینی بینی بەلام دلنیا نەبوو کە خوینی ھەیزە ئایا ھوکمی رۆژوو گرتنى ئەو رۆژە چيیہ؟
و/ رۆژووەکەى تەواوہ لەبەر ئەوہى کە بنچینە ئەوہیہ کە خوینی ھەیز نییە تا دلنیا نەبیت کە ھەیزە.

پ۹/ ئایا ئافەرت لەکاتى ھەیزو زەيستانیدا لە رۆژى رەمەزاندە دروستە بخۆن و بخۆنەوہ؟
و/ بەللى دەتوانن بخۆن و بخۆنەوہ لە رۆژانى رەمەزاندە، بەلام وا باشترە بە نہيینی بیت ئەگەر منداڵ لە مالدە ھەبیت، چونکە کيشەیان لا دروست دەکات.

پ۱۰/ ئەگەر ئافەرتى ھەیزدارو زەيستان لە کاتى ھەسردا پاک بووہوہ ئایا پيويست دەکات نويزى نيوہرۆ لەگەل ھەسردا بکات یان تەنھا نويزى ھەسرى لەسەر پيويستە؟

و/ بۆچوونى راست و دروست لەم بابەتەدا ئەوہیہ تەنھا نويزى ھەسرى لەسەر پيويست دەبیت لەبەر ئەوہى بەلگە نییە لەسەر پيويست بوونى نويزى نيوہرۆ.

وہ لەبەر ئەوہى پيغەمبەرى خوا ﷺ فەرموویەتى:

(من أدرك ركعة من العصر قبل أن تغرب الشمس فقد أدرك العصر)^(۱).

واتە: ھەرکەسێک فریای رکايتک لە نويزى ھەسر بکەویت پيش خۆر ئاوا بوون، ئەوا فریای ھەمو نويزى ھەسر کەوتوہ.

وہباسى نويزى نيوہرۆى نەکردوہ ئەگەر نويزى نيوہرۆ پيويست بوايە ئەوا روونى دەکردوہ، وە ئەگەر ئافەرت توشى ھەیز بوو دواى چوونە ناو نويزى نيوہرۆوہ ئەوا تەنھا کردنى نويزى نيوہرۆى لەسەرە جگە لە ھەسر، لەگەل ئەوہى کە نويزى نيوہرۆ کۆ دەکريتەوہ لەگەل ھەسردا، وە بەھەمان شيوہ ئەگەر پاک بووہوہ پيش تەواو بوونى کاتى نويزى عيشا ئەوا تەنھا نويزى عيشاى لەسەرەو نويزى مەغریبى لەسەر نییە.

پ۱۱/ ھەندیک لە ئافەرتان منداڵیان لەبار دەچیت یان پيش دروست بوونى کۆرپەلە یان دواى دروست بوونى کە شيوہى منداڵەکە دەردەکەویت ئایا ھوکمی بەرۆژوو بوونى ئەو رۆژانە چيیہ کە تیدا لەباریان دەچیت یان رۆژووی ئەو رۆژانەى کە خوینی تیدا دەبینن؟

و/ ئەگەر ھاتوو کۆرپەلە دروست نەبووبى ئەوا خوینەکەى خوینی زەيستانى نییە و دەبیت نويز بکات و رۆژوو بگريت و تەواوہ، بەلام ئەگەر کۆرپەلە شيوہى دروست ببوو ئەوا خوینەکەى ھى زەيستانىیە و نابیت نويز بکات و بەرۆژوو بیت، لەم

(۱) (صحيح الجامع الصغير: ۵۹۹۲).

پ ۱۲ / دابه زیننی خوین له کاتی سکه پریدا له روژانی ره مه زاندا ئایا کار ده کاته سه ره روژووه که ی؟

پ۱۳/ ئايا ئەگەر ئافرەت لە رۆژانی سورئ مانگانەیدا رۆژێك خوينی بینی و رۆژێك نەییینی چی بکات؟

پ ۱۴/ له روژانی کۆتایی هه یزدا وه پێش پاك بوونه وه ئافرهت ههچ شوینه واریکی خوین نه بینیت به لام ئاوه سپیه که نه بینیت (القصة البيضاء) ئایا ده توانیت به روژوو بستر یان حی بکات؟

پ ١٥/ حوکمی خویندنی قورئان چیه بۆ ئافرهتی هه‌یزدارو زه‌یستان به‌ ته‌ماشای کردن و له‌ به‌ر کردن له‌ کاتی پێویستیدا ئه‌گه‌ر مامۆستا بۆت بای خویندکار؟

پ۱۶/ ئايا پيويست دهكات ئافرهتي حەيزدار جەل و بەرگى بگورپيت پاش پاك بونەوہى كە ھەرچەندە ھىچ شتيكى بەر نەكەوتست؟

و/ پښوېست ناکات له بهر نه وهی حهیز لاشه پیس ناکات و به لگو خوینه که پیسه نه که ر بهر شتیک بکه ویت، چونکه پیغمبري خوا ﷺ فهرماني به ئافره تان کردووه نه گهر خوینی حهیز بوو به جل و بهر گیانه وه نه وا با بیشورن و نویژ به و جلو بهر گانه وه بکه ن.

پ۱۷/ ټه گهر ئافره ټيک له رهمه زاندا هوت روژ زهستان بوو، وه نه يگرته وه تا رهمه زانی دووهم، وهرهمه زانی دووهميش هات به سهرداو هوت روژي تری لي نه گرت به بيانوی نه خوښی، وهرهمه زانی سييه می لي نزيك بوته وه چي بکات؟
و/ ټه گهر ټه و ئافره ته نه خوښ بښت و نه توانيت بيگرېته وه هرکاتېک توانی با بيگرېته وه چونکه عوزری هه يه، هه رچه نده رهمه زانی دووهميش بښت به سهریدا، به لام ټه گهر له بهر که مته رخه می خوښ بښت ټه و نابیيت گرتنه وهی دوا بخات بو رهمه زانی دووهم، عائیشه (خوای لي رازی بښت) فهرموويه تی: گرتنه وهی روژووم له سهر بووه و نه متوانيوه بيگرمه وه تا مانگی شهعبان.

جا ټه گهر ټه و ئافره ته عوزری نه بښت ټه و تاوانبارو ده بښت ته وبه بکات و چهند روژي له سهر بښت ده بښت بيگرېته وه، وه ټه گهر عوزريشی هه بښت ټه و چهنديک دوا بکه وښت ساليک بښت يان دوو ئاساييه.

پ۱۸/ ټه گهر ئافره ټيک توشي هيز بوو به کاترميړيک دواي بانگی نيوه پو و نوښی نه کردبوو ئايا پيويست دهکات له دواي پاک بوونه وهی ټه و نوښه بيگرېته وه؟

و/ زانايان بوچونيان جياوازه له م بابته دا، ههنديک ده لښ پيويست ناکات بيگرېته وه، چونکه که مته رخه می نه کردووه و تاوانباريش نه بووه و ده ده توانيت ټه و نوښه دوا بخات بو دوا کاته کهی، وه ههنديکيان ده لښ: پيويست دهکات ټه و نوښه بيگرېته وه چونکه پيغه مبهری خوا ﷺ فهرموويه تی:
(من أدرك ركعة من الصلاة فقد أدرك الصلاة) (۲).

واته: ههرکه سيک فريای رکاتيکی نوښ بکه وښت ټه و فريای نوښه کهی که وتووه.

بوښه و اباشتره که نوښه کهی بيگرېته وه چونکه ته نها نوښيکه و زه حمهت نييه له سهری.

پ۱۹/ ټه گهر ئافره تی سک پر پيش مندا ل بوونی به روژيک يان دوو روژ خوښی بيینی ئايا واز له نوښو روژووه کهی بهيښت له بهر ټه مه؟

و/ ټه گهر ئافره تی سک پر پيش مندا ل بوونی به روژيک يان دوو روژ خوښی بيینی و ئازاری له گه لدا بوو ټه و با واز له نوښو روژووه کهی بهيښت، به لام ټه گهر به بي ئازار بوو ټه و ههچ نييه و ريگر نييه له نوښو روژووه.

پ۲۰/ بوچوونت چييه بو خواردنی حه پی مهنع بو نه هاتنی سوږی مانگانه ی تاكو روژو بگريت له گه ل خه لکيدا؟

و/ من ئاگادارتان ده که مه وه له م شته، چونکه خواردنی ټه م حه پانه زيانيکی زوری هه يه، ټه م شته لای من سه لميئراوه له ريگی پزيشکانه وه، وه به ئافره تان ده وتریت: ټه م شته خوای گه وره نوسيويتی له سهر ئافره تان، توښ رازی به به شی خواو به روژووه تا ريگر نه بښت وه ټه گهر ريگريکيش هه بښت ټه و مه يگره و رازی به به قه ده ری خوای گه وره.

پ۲۱/ کاميان بو ئافره ت باشته له شه وانی رهمه زاندا له مال نوښ بکات يان له مزگه و، به تايبه تی ټه و مزگه وتانه ی که وتارو ئاموژگارو يادخستنه وهی تيډايه؟ وه ئاموژگاريت چييه بو ټه و ئافره تانه ی که له مزگه و نوښ ده که ن؟

و/ باشتر وایه بۆ ئافرهت له مالدآ نوێژ بکات له بهر گشتیتی فەرموده ی پیغه مبهری خوا ﷺ که ده فهرمیت: (ویو قن خیر لهن)^(۳).

واته: وه نوێژ کردن له ماله کانیاں باشتره بۆیان.

چونکه زۆر جار دهرچوونی ئافرهت پارێزراو نییه له فیتنه و ئاشوب، وه مانه وهی ئافرهت له مالدآ خیری زیاتره، وه بۆ وتارو ئامۆژگاری ده توانیت سود له کاسیت وهرگریت، وه ئامۆژگاریشم بۆ ئه و ئافره تانه ی که له مزگه وت نوێژ ده که ن ئه وه یه که خۆیان نه پازیننه وه بۆن له خۆیان نه ده ن.

پ ۲۲/ حوکمی تام کردنی چیشته چییه له رۆژانی ره مه زاندا؟

و/ ئاساییه بۆ پیو یستی، به لام ده بیت تامه که قوت نه دریت و بتفینریته وه.

پ ۲۳/ ئافره تیک رۆژووی گرتووه له و کاته وه که له سه ری پیو یست بووه به لام ئه و رۆژانه ی که به هۆی سوپی مانگانه وه نه یگرتووه به هۆی نه زانییه وه پاش تر نه یگپراوه ته وه، وه نایشزانیت ژماره ی ئه و رۆژانه چه نه ده، ئایا چی پیو یسته له سه ری؟

و/ جی ی داخه که ئه م هه له یه له نیوان هه ندیک له ئافره تاندا روو بدات ئیتر ئه گه ر به هۆی نه زانییه وه بیت یا خود به هۆی که مه تر خه مییه وه، وه پیو یسته له سه ر ئه م ئافره ته ته وه بکات و بگه رپته وه بۆ لای خوا و ئه و رۆژانه بگپریته وه به گویره ی توانا.

پ ۲۴/ حوکمی مانه وه ی ئافرهت چییه له مزگه وتی (مسجد الحرام) دا له کاتی هه یزدا بۆ گو ی گرتن له فەرموده و وتار؟

و/ نابیت ئافره تی هه یزدار بمینیته وه له (مسجد الحرام) و ه یچ مزگه وتیکی تر دا، به لام بۆی هه یه تیپه ر بیت پیایدا بۆ پیو یستی و له و شیوانه، هه روه کو چۆن پیغه مبهری خوا ﷺ داوای راخه ریکی له عایشه کرد (خوا ی لی رازی بیت) که بۆی بهینیت ئه ویش فەرمو ی: له مزگه وته و منیش له هه یزدا م، پیغه مبه ر ﷺ فەرمو ی:

(ان حیضتک لیست فی یدک، فناولته)^(۴).

واته: هه یزه که ت به ده ست خۆت نییه، منیش پیمدا.

به لام ئه گه ر به ویت دابنیشیت و بمینیته وه ئه و دروست نییه، به لگه یش له سه ر ئه مه پیغه مبه ر ﷺ فەرمانی به ئافره تان کردووه له نوێژی چه ژندا دهرچن بۆ نوێژگه ئه وانه ی که له ناو خه میه دان و هه یزداریش، به لام ئه وانه ی که له هه یزدا ن نه یه نه نوێژگه، ئه مه یش به لگه یه له سه ر ئه وه ی که هه یزدار نابیت بمینیته وه له مزگه وتدا بۆ گو ی گرتن له وتار.

(۳) (صحیح سنن أبي داود: ۵۶۷).

(۴) (أخرجه مسلم وأبو عوانة والنسائي والبيهقي وأحمد، وانظر: إرواء الغلیل: ۱/ ۲۱۳).

پ۲۵/ حوکمی ئاوی قاوهیی (الکدره) چیه که داده‌به‌زیت له ئافرهت به روژیک یان دوو روژ پیش هیز؟ که هندیك جار له‌سه‌ر شیوهی ده‌زوویه‌کی ته‌نکی ره‌ش یاخود قاوهیی یان هاوشیوهی ئه‌مانه‌یه، وه حوکمه‌که‌ی چیه ئه‌گه‌ر له دواي هیز بیت؟

و/ ئه‌گه‌ر له پیش هیز بیت ئه‌وا هه‌ر به هیز داده‌نریت ئه‌مه‌یش به‌وه ده‌ناسریت‌وه که ئازاری له‌گه‌ل‌دایه، وه ئه‌گه‌ر له دواي هیزیشدا بوو ئه‌وا چاوه‌پیی ده‌کریت تا نامینیت و به هیز داده‌نریت، چونکه عایشه (خوای لی رازی بیت) ده‌فه‌رمیت:

(لا تعجلن حتی ترين القصة البيضاء) ^(۵). واته: په‌له مه‌که‌ن تا ئاوی سپی ده‌بینن.

سبحانک اللهم وبحمدک أشهد أن لا إله إلا أنت أستغفرک وأتوب إلیک.

سایتي بههشت

www.ba8.org

2009 – 1430

هه‌میشه له‌گه‌لمان بن بو به‌ره‌می نوی

(۵) (رواه مالك، وصححه الشيخ الألباني في: إرواء الغلیل: ۲۱۸/۱).